

Can Dündar _ Kırmızı Bisiklet

İMGE kitabevi

imge kitabevi

Can Dündar, 1961'de Ankara'da doğdu. AÜ SBF Basım Yayın Yüksek Okulu'nu bitirdi. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Aynı bölümde 1996'da doktorasını verdi. 1979-1988 yılları arasında çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. 1988'de TRT'de başlayan televizyonculuğunu "32. Gün" bünyesinde yaptığı program ve belgesellerle sürdürdü. Şu sıralar bağımsız olarak yürüttüğü belgesel çalışmalarının yam sıra Milliyet gazetesinde köşe yazıları yazıyor.

Dündar'ın Eserleri:

- Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, Milliyet Yayınları, 1991)
- Sarı Zeybek (Milliyet Yayınları, 1994)
- 12 Mart İhtilalin Peşesinde Demokrasi (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, İmge Kitabevi Yayınları, 1994-2 baskı, 1995, 1997, 2000, 2002, 2004)
- Gölgedekiler (İmge Kitabevi Yayınları, 1995, 1996-2 baskı, 1997-2 baskı, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003)
- Hayata ve Siyasete Dair (imge Kitabevi Yayınları, 1995-2 baskı, 1996-2 baskı, 1997-2 baskı, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003)
- Yağmurdan Sonra (İmge Kitabevi Yayınları, 1996-4 baskı, 1997-4 baskı, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004)
- Ergenekon (Celal Kazdağlı ile birlikte, imge Kitabevi Yayınları, 1997-5 baskı, 1998-2 baskı, 1999, 2001, 2002, 2003)
- Yarım Haziran (İmge Kitabevi Yayınları, 1998-4 baskı, 1999, 2000-2 baskı, 2001, 2002-2 baskı, 2003, 2004)
- Benim Gençliğim (imge Kitabevi Yayınları, 1999, 2000-3 baskı, 2001-2 baskı, 2002, 2003, 2004-2 baskı)
- Köy Enstitüleri (imge Kitabevi Yayınları, 2000, 2001, 2002, 2004)
- Nereye? (imge Kitabevi Yayınları, 2001-2 baskı, 2002-4 baskı, 2003, 2004)
- Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor, Salih Bozok (Doğan Kitap, 2001-2004 5 baskı)
- Uzaklar (İmge Kitabevi Yayınları, 2002-8 baskı, 2003-2 baskı, 2004)
- Yükselen Bir Deniz (İmge Kitabevi Yayınları, 2002, 2003, 2004)
- Savaşta Ne Yaptın Baba? (İmge Kitabevi Yayınları, 2003-7 baskı)
- Bir Yaşam iksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2003)
- Mustafa Kemal Aramızda (Ülkem Özge Sevgililer ile birlikte. Doğan Kitap, 2003)
- Büyülü Fener (imge Kitabevi Yayınları, 2003-4 baskı, 2004-2 baskı)
- Yıldızlar (imge Kitabevi Yayınları, 2004-8 baskı)
- Sedat Alp: İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü (Fatma Sevinç ile birlikte, TUBA, 2004)
- Kırmızı Bisiklet (İmge Kitabevi Yayınları, 2005-4 baskı)

İmge Kitabevi Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 975-533-429-7 © İmge Kitabevi Yayınları, Can Dündar, 2005

Tüm hakları saklıdır.

Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

1.-4. Baskı: Şubat 2005

Düzeltili Alaattin Topçu

Kapak Uygulama Murat Özkoyuncu

Sayfa Düzeni Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt

Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara

Tel: (312) 418 70 93/94 - Faks: 41810 46

www.pelinofset. com. tr

imge Kitabevi

Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara

Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11 • Faks: (312) 425 29 87

İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

imge Dağıtım

Ankara
Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95/96 - 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32 E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul
Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10
E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Can Dünder
Kırmızı Bisiklet

4. Baskı

İMGE

kitabevi

İstanbul

İçindekiler

Önsöz.....	9
Bir Oğlum Olacak Dostlar!.....	13
İhtiyar ve Ben.....	16
Bab-ba!.....	20
Yaşam Bisikletinin Selesinde.....	23
Kaç Dakikalık Babasınız?.....	27
Son Mahalle.....	30
Mavi Tahterevalli.....	33
Kırmızı Bisiklet.....	37
Babalar ve Çocuklar.....	40
Ben Babamın Beşiğini Sallarken.....	43
Nice Yıllara Barbi!.....	47
Dikkat Cebinizde Canavar Var.....	51
Tutkunun Son Durağı.....	56
Çocuklar İnadına Sokağa!.....	60
Bırakın Oynasınlar!.....	63
Çocukluğa Veda.....	67
KIRMIZI BİSİKLET	
Elveda Şövalyem!.....	71
Televizyonda Ergenlik Çağı.....	74
Yarm.....	78
Çocuklar Ayağa Kalkm!.....	82
Çocuklardan Mesaj Var.....	86
"Türküm... Doluyum... Konuşkanım! Tasam:".....	89
"Yumurta Döllendi Ben Doğdum!...".....	92
Mavi Kardan Adam.....	96
Haydi Çocuklar Sınava!.....	98
Notlarımız Değil, Kalplerimiz Kırık.....	101
Ölü Çocuklar Diyarı.....	104
"Asıl Mutlulukta Geri Kaldık Biz...".....	108
Kaf Dağı'na Yolculuk.....	112
İşte Geleceğiniz!.....	115
Gençler Nasıl Rahatlıyor?.....	118
Hap Kuşağı.....	121
"Hap Kuşağı"na Tepkiler.....	125
2Baba, 2 Oğul.....	128
İktidardaki Babalar.....	132
"Sevgili Yavrum...".....	135
İdo, Yağmur ve Doğukan.....	139
Doğmamış Çocuklardan Mektuplar.....	142
Dayan Çocuk!.....	145
Milenyum Arifesi.....	149

Hayat Dersinden İhmale Kalmış Çocuklar.....	152
Filiz Ali'den Nilhan'a Kalan.....	155
Çocuklara Nasıl Söylenmeli?.....	158
Küçük Dostum.....	161
Cemal ile Rami.....	165
Hamza... Kardeşim!.....	167

Önsöz

Bu fotoğraf 1966 Haziran'mda çekilmiş.

Yaşgünüm.

Kafamdaki fötrün altından, o yılın Mart'mda geçirdiğimiz feci trafik kazasının izi görünüyor hâlâ...

Annem hastanede...

Babamla ben lunaparkta, "moral gezmesi"ndeyiz.

Atlıkarınca üzerinde, kederini objektiften gizlemeye çalışan kaytan bıyıklı adam, şimdiki benden küçük o zaman...

Ama işsiz...

Tüm birikimini tedavi masraflarına harcamış.

Kederi ondan...

5 yaşımdan-50 yaşına yürüdüğüm ve onunla birlikte büyüdüğüm yıllar boyunca o günkü titizlikle gizledi dertlerini benden...

KIRMIZI BİSTKLET

Yakındığını duymadım hiç:

Cebinde parası olmadığına borç harç oyuncak alıyordu.

En yakın dostunu kaybettiğini öğrendiğimiz sabah dudaklarım ısırırken gözlerini bizden kaçınıyordu.

Hastanede sabahladığımız bir yılbaşı arifesi kanlı ameliyat bezlerini göstermemeye çalışıyordu.

O yüzden, hafızamda öfkeyle küfrederken değil, neşeyle şükrederken kayıtlıdır daha çok...

"Lanet olsun'lara değil, "Çok şükür'lere yatkındır;

"Bittik, mahvolduk'lara değil, "Bunu da aşarız"lara...

"Bıktım senden'lere değil, "iyi ki doğdun"lara...

Ondan bir fiske yemeden, hatta kötü söz işitmeden yetiştim.

Sonra oğluma da öyle bir baba olmaya çalıştım.

Bu kitapta babasından aldıklarını oğluna devretmeye çalışan bir oğlun yazılarını bulacaksınız.

Babalar günü yazıları, babalığa geçiş yazıları, babalıkla hesaplaşma yazıları... ve giderek baba yazıları...

Kimi uykusuz gecelerde, kimi hasta yatağında, kimi okul çıkışında yazılmış yazılar...

Günümüz dünyasında çocuklar için oynayacak oyuncak, anlatacak masal bulma ihtiyacından, sürüldükleri yarış dünyasında oyuna ve doğaya yer açma ihtiyacına kadar uzanan yazılar...

Okul yolunda karda donup ölmüş çocuklar kadar, anne karnında şöhrete kavuşmuş çocuklara da acıyan yazılar...

Kimi gülüp eğlenerek, kimi hüznle demlenerek yazılmış yazılar...

I

Hayat denilen geçit töreninde babasıyla evladını aynı zaman diliminde pek az görebiliyor insan...

Biri veda ederken öbürü geliyor, biri erken giderken diğeri gecikiyor çünkü...

Ben 10 yılı aşan o şanslı dönemde yazdım bu yazıları...

Mümkün olduğunca uzaması dileğiyle...

Can Dünder

2005

10

11

Bir Oğlum Olacak Dostlar!

Çok akıllı olmadım hiç.

Yanlış atlara çok oyunlar oynadım.

Kulağımdan kar suları eksik olmadı.

Sürüden ayrılan koyunları sevdim hep... Bir de kendi bacağından asılmayanları...

Kendimle yaşadım en büyük kavgalarımı... içimdeki ikizler tahterevallı oynadı hayatla; ben seyrettim.

Dışardan bakanlar kâh öyle bildiler, kâh böyle...

Bense adalar hayal ettim çoğu zaman; sahillerine cam şişeler içinde sevda mektupları vuran adalar...

Tuğcu'yla ağladım bir zaman; Pal Sokağı'nda dolaştım...

Yaman çocukluk aşklarında, erginliği ipe çektim.

Sünnet elbisem dahil hiçbir üniformayı sevmedim. Postallar sıkı bileğimi, yüreğimi... Kalemim dedi hep, dilimin diyemediğini...

13

KIRMIZI BİSTİKLET

Yanlış sevdalarda oyalandım kimi zaman... Bir pire için nice yorganlar yaktım.

"Maskeli balolar"da tükettim ilk gençliğimi... Ama denizlere düştüm, sarılmadım yılanlara... Engerekler kesti önümü, tınmadım.

Adalar sığmağım oldu.

Sonraları hayat, hep bir ağızdan türküler söylemeyi öğretti bir süre... Halaylarda piştim "omuz omuza"... Ama çabuk aldılar türkülerini dilimizden... Unuttuk ezgilerimizi... 78'liydik... 68'e ismamadan 88'de bulduk kendimizi...

Savrulduk kara bir yelde...

Yaman bedeller ödedik.

70'li olamamışken, 80'lere prangalandık. 90'lar beraati-miz oldu...

Dönüşte, savaş baltalarımızı gömdüğümüz yerleri kaybettik.

Temsili resimlerini çizdik faillerimizin...

Kendimize benzedi.

Gün oldu yanlış zamanlarda, yanlış kapılardan döndüm. Yasak elmalar tattım kuytularda... Bıçaklar kesmedi de tenimi, bir kötü sözle öldüm. Kuşaklar, kentler, sevdalar arasında yoruldu. Gün geldi... duruldum...

Zaman sardı yaralarımı, kinlerimi hafızama gömdüm. Hamdım, oldum. Sevdayı en umulmadık yerde buldum.

14

I

Bir "kurbağa testi"nden çıktı gençliğimin bitiş düdüğü...

ilkyaza doyamadan, orta yaşla tanıştım.

Dün, bir garip cihazdan dinlettiler kalp atışlarını... Ultrason ekranında yüzünü gördüğümden beri uyku tutmuyor gözlerimi...

Yakıyorum geçmişle köprülerimi...

Çiçekten bir pranga takılıyor ayağıma. Ne kavgalar var gözümde, ne sevdalar... Karımın karnında bir cılız tekmenin sevinciyle sarhoşum...

Uykusuz gecelere gebe ömrüm, biliyorum... Çaresiz çilelere, sebepsiz öfkelere gebe...

"Baba olunca anlarsm"lar kapıya dayandı artık...

Hırlının hırsızın kol gezdiği bir vahşi ormana düşüyor küçük kuş...

Ben şimdi ona ne masal anlatsam?

Kırmızı şapkalı kızları çoktan kurtlar yedi.

"Küçük Berber" devlerin tuzağında...

Pinokyo burunları, Midas kulakları yalana doydular.

Erdem, pirinç dökerek geldiği yollarda kayboldu.

"Cadı masalları" çağındayız, kötülerin şiirini söylüyor şarkılar...

Pamuk Prensesler yok artık; 7 değil, 77 cüceler...

Ama ürküyorsam namerdim.

Dahası var mı?

Haftaya, bir oğlum olacak beyler!

Ege koyduk adını.

Kalbim Ege'de kaldı...

15

ihthiyar ve Ben

Bizim ak sakallı ihtiyar çıkageldi dün... Her sene geldiği gün... aynı saatte...

Aculdü. Telaş içinde konuştu benle...

Dedim:

"Hayrola acelen ne?"

"Acelem yok", dedi, "Ben her zamanki tempomdayım, ama sana hızlı gibi gelmeye başladım".

"Dönüp bakıyorum da, amma yol katetmişiz seninle" dedim. "Nasıl geçtik onca yoldan anlayamadım."

Güldü:

"Başta anlayamaz insan" dedi, "... anladığında da çok geç olur."

"Tempona ayak uydurmak zor" dedim. "Boyuna koşturuyorsun. Biz uykudayken bile dinlenmiyorsun. Sen hızla ilerlerken, biz geriliyoruz mütemediyen... Koşarken yıpratıyorsun bizi... Kesiyorsun nefesimizi... Acelen ne?"

16

İHTİYAR VE BEN

Ağır ol biraz!... Hiç geri dönüp bakmaz mısın? Yarını takmaz mısın? Oturup soluklanmaz mısın?"

Çok görüp geçirmişlere mahsus bir merhametle baktı gözleri...

Hâkim, sakın ve mutedil... dinledi öfkemi...

"İnsafsız, duraksız, fasılasız aktın. Ardında binlerce yitik düş, kırık hayal bıraktın. Direndik sana karşı...

Ezberledik, geçmiş, gelecek, geniş hallerini; şimdiki halimize derman olur diye... Oysa senin halin değil,

bizimkiydi değişen... Fotoğraflarda durdurmaya, albümlere hapsedmeye çalıştık seni... Ziyan etmemeye

çalıştık hiçbir saniyeni... Koştuk panik içinde... düşe kalka, ağlaya sızlaya, oynaya güle... Yarıştık seninle...

Kazandım sananların tacı, bir perçem ak olup düştü başına... Çaresiz, barıştık seninle... Lakin gün oldu, isyan ettik, herkese ayrı işleyen adaletine..."

Kızdı bu lafa ihtiyar... Diklendi:

"Aynı hızda yürürüm ben hep, ayrıcalık tanımam kimseye..." diye kestirip attı:

"Krallar bile dayanamadı hızıma..."

"Hadi canım" dedim, "Kimine alabildiğine cömertsin, kimine gelince kör olası bir cimri... kum saatin akar deli gibi..."

"Ben değilim müsebbibi..." diyecek oldu... Fırsat vermedim savunmasına...

. "Gerçekten adilsen eğer, söylesene niye en mutlu olduğumuz an ışıktan hızlısın.... acı çektiğimizde kaplumbağadan yavaş ?..."

17

KIRMIZI Bt SIKLET

"Anlaşıldı mesele..." dedi. "İyisi mi ben sana bir yardımcıyı yollayayım. 'Sabır'dır adı... Merhemidir yarattığım tahribatın..."

Omuz silktim:

"Ben sabır istemiyorum, rehaveti özlüyorum" dedim. "Senin o tükenmez gibi görüldüğün, hesaba gelmediğin halini, eski aheste akışını, günün bir türlü batmak bilmediği o sohbeti bol yaz akşamlarını, o dolunayda yıldız yıldız gülümseyen uzun lacivert geceleri, salkım saçak güneş altında ışıkla özgürce seviştığımız nihayetsiz ve meşakkatsiz günleri, bahçede öğle uykularında saçımı okşayan şefkatli eli, babamın itinayla kurduğu saatten evinden geniş aralıklarla kafasını çıkarıp neşeye guguklayan kuşun mesut, müjdeli sesini özlüyorum..."

"Seni anladım" dedi ak saçlı ihtiyar. "Yapabileceğim tek iyiliği yaptım sanıyordum. Hafızanı körelttim diye biliyordum. Sabra sığınmıyorsan, unutmaktır en iyisi..."

Oysa ben, aslında harfiyen hatırlayarak dünün bol vakitlerini, doyumsuz sohbetlerini, telaşsız saatlerini, saadeti hüznle yoğurarak geçtim ihtiyar adamın süzgecinden...

Ben onu gemleyemedim, o demledi beni...

Olgunlaştım; basarak üzerine birikmiş bütün yırtık takvim yapraklarının, yıllar yılı aynı çemberde dolanmaktan başı dönmüş akrep ve yelkovanların, o incecik delikten biteviye süzölmüş kumların, evine gire çıka ötmekten sesi kısılmış yorgun guguk kuşlarının, batmış onca güneşin, parıldamış bunca ay ışığının, hilalin ve fecrin, uğruna savaşmış, yokluğuna alışılmış dostların, birbirine karışarak yanıp sönen kahkahalarla gözyaşlarının, yazılmış, ya-zılamamış bunca satırın, tutulmuş, tutulamamış onca sözün, dediklerimin, diyemediklerimin, bir an önce bitmesi-

18

tİHTİYAR VE BEN

ni istediğim, hiç bitmesin diye dualar ettiğim anların, koşuda çabuk yorulanların ya da koşmaya hiç niyeti olmayanların, sevaplarımın, günahlarımın, hatalarımın... .. süzöldüm imbiğinden...

"Geç... istediğin gibi seç... ister ağır aksak, ister koşar adım" dedim bizim ihtiyara...

"Bu dönüşü olmayan yolculukta ya gideriz, ya gitmeyiz bir bu kadar daha..."

"Yanıyorsun dostum" dedi ihtiyar; "... kalıcıyım ben... asıl sensin geçen..."

Sonra, sesindeki yakıcılığın farkına vararak belki, kulunuzu teselliye girişti:

"Sana hazırladığım sürprize bak: Doğum günündü dün; babalar günü yarın. Babanın oğluydun dün; oğlunun babasıym bugün... Kıymetini bilirsen hayat, nihayetsiz bir düşün..."

Dedi ve uzaklaştı.

Çevirirken bir kez daha kum saatini baş aşağı... şükranla fısıldadım ardından adını:

^

"Zaman!..."

19

Bab-ba!

Babamın oğluydum önce...

"Bab-ba" diye heceledim adım ilkin... Ona doğru yürüdüm, ürkek, cılız adımlarla... Kocaman avucuna verip avucumu, cesaretle karşıdan karşıya geçtim. "Baba bana top al" yazdım okul üsleriyle; ilk yazımdı. "Benim

babam, seninkini döver" diye böbürlendim dayak yiyince... "Babam ne çok şey biliyor" diye şaşım dinledikçe... Öğütleri ondan aldım, ödevleri onunla yaptım, ilk içkiyi onsuz tattım gizlice... Üzıldüm, bayramda işe gidince... Sonra... "Külotumdaki şu leke de ne baba", "Bu kızı çok seviyorum baba", "Evlenmeyi düşünüyorum ne dersin baba", "Bir oğlumuz olacak baba"... "Niye ağlıyorsun baba?..."

20

BAB-BA ı

Oğlumun babası oldum sonra...

Ben de "Bab-ba"ydım artık... O cılız adımlar bana koştı; top almak bana düştü. Yarın, okuldan örselenip geldiğinde pazularımı göstereceğim, güvensin diye... Yeniden açacağım ansiklopedileri; baştan öğreneceğim, gök niye mavymiş, gemi nasıl yüzermiş, Kenya nereye düşermiş... Babayım; her şeyi bilmek zorundayım. Gizliden gizliye inceleyeceğim; neler okuyor, hangi sitelerde geziyor, kimlere gönül koyuyor? O kızı seviyor mu gerçekten? Kız, onu hak ediyor mu? Eziliyor, eziliyor mu? Sonra daha zor sorular gelecek: Külo tundaki lekeyi nasıl anlatmalı? Belalardan nasıl korumalı? Düğünde gözyaşlarını nasıl tutmalı?

Babamın babası oldum bu arada...

Cılızlaştı, yıllar önce "Bab-ba" diye cılız adımlarla kendisine koştuğum adamın adımları... Şimdi karşıdan karşıya geçerken küçülmüş avucunu büyüyen avucuma alıyorum; karşılıksız verdiği bir borcu geri ödeyebilmenin hazzını yaşıyorum. Şaşıyor bazen konuştuğuma, yazdığımı: "Oğlum ne çok şey biliyor" diye... Üzülüyor, bayramda ziyarete gidemeyince... Ve kızıyorum ben, ilacını içme-yip gizlice içki, sigara içince... "Daha çok yemelisin baba", "Sağlığına dikkat etmelisin baba", "N'olur birbirinizi üzmeysin baba", "Biliyorum, ben de özledim baba", "Kendine dikkat et baba..."

Ben de oğlumun oğlu olacağım gün gelince...

Küçülecek avucum, onun büyüyen avucunda... Zor yürüyeceğim cılız adımlarımla ona doğru. Daraldığımda stres topu alacak, bunaldığımda yanı başımda olacak. Onu

21

KIRMIZI BİSİKLET

dinlerken şaşacağım bunca şeyi nasıl bilebildiğine... "Uğ-ramıyorsun" diye yakınacağım. "Doktor" diyecek, kaçacağım, iğneye gelen hemşireye "Oğlum gelirse hepinizi döver" diye dayılanacağım. Ona soracağım külotumdaki prostat lekesinin anlamını... Ondan gizli saklı içeceğim. Gün gelecek, silinecek hafızam; onu bile hatırlamayacağım. Çocuklaşıp "Bab-ba" diye heceleyeceğim belki... İhtimal, başucumda oğlumun oğlu olacak.

Zaman denilen devridaim makinesi, rengârenk bir dönme dolap gibi, allı morlu ışıklar saça saça, bir aşağı bir yukarı taşıyacak bizi; oğlu babaya, babayı oğula dönüştürerek, çocukları büyütüp büyükleri küçülterek, bir "neydik, ne olduk" oyununda ömürler söndürüp son durakta herkesi başladığı yere döndürerek...

En iyisi oğullaşmış babalar, babalaşmış oğullarla üç kuşak bir arada binmeli bu güzelim çarkıfeleğin ışıklı vagonlarına...

Ve itişmeden uçmalı, tutunup zamanın uçsuz bucaksız kanatlarına...

22

Yaşam Bisikletinin Selesinde...

Kalabalık konferans salonunda, mesleğinin doruğunda bir avukat, o gün mezun olacak hukuk öğrencilerine hitap etmek üzere kürsüye geliyor. Herkes meslekten söz edeceğini zannederken O, hayatı anlatıyor: "Hepiniz kişisel yaşamınızı bir kenara koyup çok çalışabileceğinizi kanıtladınız" diyor bilge hukukçu; "... ama unutmayın ki, ölüm döşeğindeki birinin 'Keşke işime biraz daha zaman ayrabilseydim' dediği duyulmamıştır. Çocuk sahibi olacak kadar şanslıysanız, onların göz açıp kapayana kadar büyüyeceklerini ana babalarınız size söyleyecektir. Buna ben de tanıklık edebilirim. Çocuklarımıza hikâye okuma, onlarla balığa çıkma, yakalamaca oynama ve birlikte dua etme fırsatını Tanrı ancak belli bir ölçüde bahşeder bize... Bunlardan birini bile kaçırmamaya özen gösterin. Nasıl olsa işiniz, çocuklarınız gittikten sonra bile, orada sizi bekliyor olacaktır".

23

KIRMIZI BtStKLET

Bu konuşmadan 6 hafta sonra yaşlı avukatın intihar haberi geldi.

Kimbilir neyin pişmanlığıyla kıymıştı canına...

Hayata veda ederken, en çok kiminle vakit geçireme-diğine yanmıştı kimbilir...

Bu öyküyü Rob Parsons'un "60 Dakikalığına Baba" kitabında okudum. Avukatın son konuşması, tüm babalara bırakılmış bir vasiyet mektubu gibiydi.

Birkaç yıl önce parlak bir iş teklifi almıştım. Mesleki kariyerimin doruğu olabilirdi, lakin her gün saat 20.00'de "görevde" olmam gerekiyordu. Teklifi duyduğum anda, o saatin oğlumun banyo saati olduğu geçti aklımdan... Hayatta başka hiçbir şeyin beni o banyo seansı kadar mutlu edemeyeceğini düşündüm, ama bunu teklifi yapanlara söy-leyemedim. Anlayacakları şüpheliydi. Bir bahaneyle reddettim.

Yine de, baba olduğumdan beridir saat saat başkalarına dağıttığım zaman hazinesinden, oğluma pek az pay düştü.

Küçük bir sandala diz dize kurulup uzak bir kuleye doğru kürek çekme keyfine hiç vaktim olmadı örneğin... O'nunla bir cam bardağın pamuktan toprağına limon çekirdeği ekip büyümesini izleyemedim.

Yeni yeni, yarım yarım söylediği şarkılara eşlik edip bu düeti bir kasete kaydetmeyi çok isterdim; olmadı... Bir cümle ben söyleyip, bir cümle O'na söyleterek hiç yoktan bir masal yaratmayı ve düş güçlerimizi yarıştırmayı tasarlamıştım; hazırda yemek daha kolay geldi.

Yapılacak işlerim, yazılacak yazılarım, bakılacak telefonlarım vardı.

24

YAŞAM BİSİKLETİNİN SELESİNDE...

"Ben aslında O'nun için çalışıyorum", sıkça sarıldığımız bir bahanedir, ama O'na hiçbir zaman "Daha çok parası olan bir baba mı istersin, daha çok seninle olan bir baba mı" diye sormamışsındır.

Babalık için uçurtma almak yetmez, birlikte uçurmak gerekir.

Daha hiç uçurtma uçuramadık, ama keyfini sürdürdüm; sabahları yanağımda ıslak bir buse ve başucumda şen bir "Günaydın babacığım" sesi ile uyanmanın...

"Hadi sarılıp yatalım babacığım" çağrısıyla başlayan gecelerde, o sihirli "Seni Seviyorum"u kulağıma fısıldadıktan sonra yanaklarımı avuç içlerinin parantezine alıp uykuya çekilince gözkapaklarma yerleşen huzuru izlemenin tadına vardım.

Konuşmaya başladığından beridir beni "tapik" ederek, hatalarımı da, sevaplarımı da aynen tekrarlayan bu sevimli papağana, duvara kazılı boy tablosundaki çizgiler yükseldikçe yükselen bir tutkuyla bağlanmanın tadını çıkardım.

Annesiyle birlikte bezini değiştirmiş, mamasını yedirmiş, pişiklerini krelemiş olmanın; zayıf bacakları ilk adımını attığında elini tutmanın, dilinden ilk sözcük döküldüğünde birlikte coşmanın heyecanım tattım.

Sonunda beklenen gün geldi:

Hayatimin ilk "Babalar Günün Kutlu Olsun"unu işiteceğim bugün... Belki O'nun karaladığı bir resim, ilk hediyem olacak.

^^f

70 yaşındaki babam geçen gün "Torunumu ilkokula götürene kadar sıkacağım dişimi..." dedi.

25

KIRMIZI BİSİKLET

Bütün hüznüne rağmen yine de bir zafer coşkusu var bu devir teslim töreninde...

Bugün babanızı yanınıza, oğlunuzu kucağınıza alıp Freiligracht'm "Devrim" şiirindeki dizesini gururla haykırabilirsiniz:

"Vardım... varım... var olacağım!..."

26

Kaç Dakikalık Babasınız?

İngiltere Sağlık Bakanı Alan Milburn, ilginç bir açıklamayla görevinden istifa etti. Şöyle dedi Milburn:

"Artık seçim yapmam gerekiyordu, iki alternatif vardı: Ya siyasi kariyerimi seçecektim ya aile hayatımı... Bu hayat bir prova değil. Hepimiz sadece bir kez yaşıyoruz ve ben, çocuklarım büyürken yanlarında olmak istiyorum."

Bir siyasetçinin çocuklarıyla birlikte olabilmek için kariyerini tepmesi sık rastlanan bir durum değil.

Milburn'ün büyük oğlunun 12 yaşma gelmiş olması, basında "Daha önce aklınız neredeydi" gülüşmesine yol açıtıysa da, "Çocuğumuza ne kadar zaman ayırıyoruz" sorusunu da gündeme getirdi.

Gerçek şu:

27

KIRMIZI BİSİKLET

Çocuğunuzun doğumundan 18 yaşma varmasına kadar 6 bin 570 gününüz var.

Milburn'ün oğlu 12 yaşmdaysa bunun 4 bin 380'i yanmış demektir.

Şimdi Bakan, geri kalan 2 bin 190 günü kurtarmaya çalışıyor. Ve bakanlık koltuğunun ya da servetinin bu sayıyı artırmaya yetmeyeceğini biliyor.

Rob Parsons "60 Dakikalığına Baba" kitabında (HYB, 1997) Amerika'da babalar üzerinde yapılan bir araştırmadan söz eder.

Soru şudur:

"Çocuğunuzla günde tahminen ne kadar konuşursunuz?"

Çoğu baba, "15-20 dakika" diye yanıtlar.

Araştırmacılar bunu sınamak üzere babaların ve çocukların üzerlerine mikrofon yerleştirip aralarındaki iletişimin gerçek süresini ortaya çıkarır:

"Günde 40 saniye".

Bu da 10-15 saniyelik 3 dilim şeklinde gerçekleşmektedir. Muhtemelen "Yemeğini ye", "Ödevini yap", "Odanı kirletme" talimatlarından ibaret saniyeler...

Günün ancak 40 saniyesini babasına ayıran bir çocuk, ortalama 3 saatini televizyon karşısında geçirmektedir. Sağlık bakanının istifasından sonra aynı araştırmayı İngilizler de yaptı ve durumun eskiye göre iyiye gittiği ortaya çıktı. İngiltere'de bir kuşak önceki babalar çocuklarına günde ortalama 15 dakika ayırıyormuş. Günümüzde bu rakam 2 saate çıkmış.

28

KA Ç DA KİKALIK BABASINIZ?

BBC'ye göre bunun nedeni kadın haklarında ve aile yapısında ortaya çıkan değişiklikler...

Anneler artık eskisinden farklı hayatlar sürdürüyor; daha çok çalışıyor, eve ve çocuklara daha az vakit ayırabiliyor. Ortaya çıkan boşluğu baba dolduruyor.

Çocuğu okula bırakmak, yatakta masal okumak gibi işler paylaşılıyor. Boşanmaların artmasıyla, babalar haftanın belli günlerini çocuklarıyla geçirmek zorunda kalıyor.

1

İngiliz babaların yarısından fazlası çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmek istiyor. Bu istek doğrultusunda İngiliz hükümeti işverenlere, "Babalara daha esnek mesai saatleri uygulamanın yollarını arayın" dedi.

Araştırmalar gösteriyor ki babalarının ilgisine mazhar olan çocuklar anaokulu çağında sosyal açıdan daha başarılı oluyor. 16'sına geldiklerinde sınavlarda daha iyi sonuçlar elde ediyor ve 21'ine geldiklerinde suç işleme olasılıkları daha düşük oluyor.

Özetle "çocuğa yakın anne, uzaktan otoritesiyle yöneten baba" modeli sona eriyor.

Babalar "mesai"yi devralmaya hazırlanıyor.

29

Son Mahalle

Ömrümün ilk 15 yılı, dingin bir mahallede, 3 katlı pembe bir evin sobalı küçük dairesinde geçti.

Kiracıydık. Bir oda, bir salon... Bir de asmak, minicik balkon...

Önünden dere akarmış ben doğmadan...

Dere, doğduğum gün taşmış ve sel suları bizim evi basmış.

Ben kendimi bildiğimde, dere kapatılmış, yerine yemyeşil bir çocuk parkı yapılmıştı.

Yukarıda ev sahibi Faize Hanımlar, arkada top oynamaya müsait bir arsa vardı.

İlk adımlarımı o evde atmış, sünnete giderken o evden çıkmış, ilk öpüşmenin heyecanını o evde tatmışım.

Televizyonu ilk kez komşu misafirhanede görmüş, "bizim mahahV'den Tayfun'la dışarıdan burnumuzu pen-

30

SON MAHALLE

cereye gömmüş, ekranda Pilli Bebek'i görünce hayrete düşmüştük.

Neler görmemişti ki o aşmalı minicik balkon:

60'ların coşkusunu...

70'lerin kavgasını...

80'lerin süngüsünü...

Pembe evin duvarları kâh öfkeli sloganlarla bezenmiş, kâh süslü tabelalarla döşenmişti.

Sonra, pembe ev yaşlandı yıllarla...

Yanı yöresi bürolarla doldu, eski komşular uğramaz oldu.

Tanıdık evler, dost yüzler gibi kocayıp devrildi birer birer...

P

Geçen hafta sonu haber geldi, "Pembe evi yıkıyorlar" diye...

3 kuşak koşup gittik; eski bir dostun ölüm döşeğine koşarmışçasma hüznü...

Gittiğimizde tam da bizim daireyi balyozluyordu işçiler... Onca hatıra, bir moloz yığını halinde önümüzde duruyordu.

"Bak, gençliğimizi balyozluyorlar" dedi Tayfun; son yüzyılın mahallesiz büyüyen ilk kuşağından kızma, yıkılan evin çağrıştırdığı derme çatma anılardan seçmeler anlatırken telaşla...

Poz verip fotoğraf çektiğimiz ilk gençliğimizin enkazı önünde...

Ve üç kuşak birlikte vedalaştık, asma balkonlu pembe evle...

31

KIRMIZI BİSİKLET

Evle birlikte "mahalle" de çekip gitmişti hayatımızdan... Mahalleyle birlikte "mahallenin delisi", "terzisi", "abisi", "takımı", "kızı", "namusu" da...

... içtiğimiz gazozları, kara kaplı veresiye defterine yazan bakkalı da...

dost sabahların tanıdık selamlaşmaları da...

"bir maniniz yoksa annemler akşam oturmasına gelecekleri de... komşuluk ilişkileri de..."

-ne yalan söylemeli- bazen aile baskısından da ağır basan mahalleli baskısı da...

Selin suyuna direnen mahalle çağın zoruna direne-memiş, kaybedilmiş bir kimlik kartı gibi hayatımızdan silinip gitmişti.

Geride, sadece ona özlemi yansıtan televizyon dizileri bırakarak...

Zaman, o çok bildik posterdeki gibi "veresiye satan"ın aleyhine işlerken, "peşin satan"ın kasasını doldurmuş ve market bakkalı, konfeksiyon da terziyi öldürmüştü.

Mahalleler "steril site'lere dönmüş, sokaklar adlarını bırakmış, birer numara olmuştu.

Ne sokakta çocuk kalmıştı ne balkonda asma ne arkada arsa...

60larda coşkuyu, 70lerde kavgayı, 80lerde süngüyü görüp geçirmiş pembe ev, 2000lerin hoyratlığına dayanamadı.

Yıkıldı ayağımın ucuna, eski bir arkadaşım gibi, 15 yaşım...

"Son mahahV'yle, babamın yanağına süzülen iki damla gözyaşıyla vedalaştım.

32

Mavi Tahterevallii

Küçükken evimizin önünde, yeşillik içinde bir çocuk bahçesi vardı; bahçede de mavi bir tahterevallii...

Akşamüstleri babamla oraya giderdik. Ben üç tekerlekli bir bisikletle, o kimbilir aklında ne dertle...

Karşılıklı yerleşirdik tahterevallinin iki kefesine; eşit konumda iki adam gibi...

O, ağırlığını verip azar azar yükseltirdi beni... Tepeye çıktıkça heyecanlı çığlıklar atardım; bir yanda yüksekliğin ürpertisi, öte yanda emin ellerde olduğunu bilmenin güven hissi...

Yukarıdan bakardım babama... Korkuyla önümdeki demire sınımsız yapılsam da bilirdim ki düşecek olsam, kocaman iki elden bir döseğe düşerim en fazlasından...

Sonra babam yavaşça kalkardı oturduğu kefedenden... Bana büyüüp ağırlaştığımı hissettirirdi.

33

KIRMIZI BİSİKLET

Yeniden başa baş geldik bu eğlenceli terazide; benim ayağım boşlukta, onunki yerde...

Yorulana dek ine çıka eğlenirdik, güzelim mavi tahterevallide...

Zamanla büyüdüm.

Yere değdi ayağım.

Ağırlaştım.

Mavi tahterevalliden uzaklaştım.

Hayatın basamaklarını tırmanıp yükselirken insan, kendisini yukarı taşıyan şeyin, çocukken kalbine yerleştirilen o cesaret duygusu olduğunu fark edemiyor.

Görünmeyen kocaman iki el, her daim arkasında duruyor; insan "Düşsem de o iki el korur beni" güveniyle büyüyor, ama aşağı fazla bakmadığından kefeyi havaya kaldıran ağırlığın, bu güvenden kaynaklandığını anlayamıyor.

Ne zamana kadar?

Bir gün, pamuk tenli bir çocuğu mavi tahterevalliyeye götürünceye kadar...

O güne dek "babanın oğlu" iken, "oğlunun babası" oluveriyorsun aniden...

Onu tahterevallinin bir kefesine bindiriyor, sen karşısına geçiyorsun ve bir zamanlar babanın sana yaptığını yapıp ustaca dengeliyorsun; güven duygusu aşılayıp yükseltmeye başlıyorsun.

Artık büyümüş ellerini, her an imdada yetişecek şekilde hazır tutuyorsun.

Tahterevallinin sırrını o zaman anlıyorsun.

34

Geçenlerde babam, oğlum ve ben eski mahallemize gittik.

Yeşillikler içindeki çocuk parkı yıkılmış, yerine beton zeminde bir oyun yeri kurulmuştu; tahterevallisi bizim maviye benzemeyen...

"Haydi binelim" dedim.

Bu kez bir kefesinde babam, diğerinde oğlum vardı. Ben tam ortaya, tahterevalliyeyi dengede tutan direğin üstüne kuruldum.

Onların keyifle inip çıkmalarını izleyip mutlu oldum.

Öyle bir dengesi var ki ölümle yaşam arasında kalkıp inen ve adına kainat denen bu mavi tahterevallinin; torunlar büyüdükçe, küçülüyor dedeler...

Biri dillendikçe, öbürü suskunlaşıyor.

Zamanla bir kefesi boşalıyor tahterevallinin...

Boşalan yere sen oturuyorsun; karşıdaki bebek senin yerine geçiyor.

Ve hayat denilen oyun böyle sürüp gidiyor.

Babalar gününü babasıyla kutlayanlar şanslı!

Evladıyla kutlayanlar da...

Hem babasıyla hem evladiyla kutlayabilenler ise en şanslılar.
Mavi bir tahterevallî üzerinde üç kuşak bir aradalar.
Her zaman yakalanmayacak ve ne yazık ki fazla uzun sürmeyecek bir ayrıcalık bu...
Ben o en şanslılardan biriyim.

35

KIRMIZI BİSİKLET

"Babalar Günü"nde hem kutlayan hem kutlanan rolündeyim.
Sendelersem kocaman iki elin güvenli döşeğine düşeceğimi bilerek, düşebilecek olana da kocaman ellerimden bir ağ gerekerek keyifle oturuyorum mavi bir tahterevallinin ortasında...
Tanrım, ne olur biraz daha!...

36

Kırmızı Bisiklet

Yıllar önce bir kitapta okumuştum; bu bahar başıma geldi. Oğluma bir kırmızı bisiklet aldık.
Binmeyi öğrenene kadar dengesini sağlasın diye arkaya iki küçük tekerlek taktırmaya gittik.
Çok görüp geçirdiği belli, bıçkın bir usta, lastiklere hava basarken "Yedek tekerleri boş verin" dedi, "... iki tekerle binmeyi dene. Yardımcı olursanız bir saatte öğrenir. Yoksa yedekleri atması aylar alır. Düşse de aldırmanın, düşse kalka öğrenir sürmeyi..."
Öğüdü tuttuk ve açık alanda ilk denemelere giriştik.
Önce pedal basmayı, fren sıkmayı anlattım, sonra seledede dengede oturmayı...
Oturdu.

Ayakları pedala zor uzanıyor, düşmekten korkuyordu.

"Hiç korkma, ben daima yanında olacağım ve seni tutacağım" dedim.

37

KIRMIZI BİSİKLET

Güvendi.

Sol elimle gidona, sağ elimle seleye yapıştım; burnumu çocuksu kokular saçarak dalgalanan saçlarına gömüp kırmızı bisikletin yanı sıra koşmaya başladım; önce ağırdan alan, giderek hızlanan bir tempoda...

O, yüzünü yalayan rüzgârın ve emin ellerde olmanın keyfiyle kahkahalar atarken, ben bisikleti dengede tutmak için büyük enerji harcıyor, tekerden hızlı koşma çabasında nefes nefese soluyordum.

Kolay değil, istikballe yarışıyordum.

Bir süre sonra yoruldu.

"Şimdi kendin binmeyi deneyeceksin" dedim.

Çekindi biraz.

"Süremem" diye diretti.

"Sürersin" dedim; "ben hemen arkadayım."

Önce ürkerek bastı pedallara... Kırmızı bisikletin dengesi bozuldu. Fark ettirmeden seleden tutup düzelttim.
Acemi sürücüyü iltifatlar ve ıslıklarla yüreklendirdim.

Şimdi bazen arkasından tuttuğumu bilmeden bisikleti kendisinin sürdüğünü sanıyor, bazen ise tuttuğumu sanıp gerçekten kendisi sürüyordu.

Zamanla bisikleti kimin yönettiğini ayırt edemez oldu.

Oysa ben farkındaydım:

Kırmızı bisiklet uçmaya hazırlanıyordu.

Bir saatin sonunda artık iki elim havada bisikletin yanında koşturuyordum.

38

KIRMIZI BİSİKLET

Ellerimi görüyor, her an tutabileceğimi biliyor, bunun verdiği güveni, kendi başına sürebiliyor olmanın özgüvenine katık edip direksiyona sımsıkı yapışmış halde pedala basıyordu.

Giderek hızlandı.

Bir süre sonra yetişemez olup peşini bıraktım.

Kırmızı bisiklet sendeledi ilkin, bir o yana, bir bu yana yattı, sonra toparlanıp çılgınlarla kanatlandı.

Ardından bakakaldım.

Bir hayat provasıydı sanki...

Sendelerse her an arkasında olacağımı, yardıma koşacağımı biliyor; ama vakti gelince süren bir bahar dalı gibi kırmızı kısırağını kendi başına sürmesi gerekiyordu.

Erken bıraksam düşebilir, fazla tutsam ömür boyu dengesini sağlayamayabilirdi.

Seledeki elim, onu biraz besleyip tam zamanında kesilen bir göbek bağıymışçasma görevini yapıp çekilmişti.

Şimdi bir pedal ileri basıldıkça öbürü gerileyecek, yeni sürgün geldikçe yorulan körelecek, hayatın tekerleri nesilleri öğütecek, devran böyle dönecekti.

Yarın seledeki çocuğun eli tutacaktı çocuğunun selesinden...
Onun selesini tutan el ise, senede bir gün öpülmeyi bekleyecekti.
... tıpkı bugün öpmeye gittiği gibi, zamanında kendi selesine yapışan eli...
39

Babalar ve Çocuklar

Evlatlar açısından babalık üç döneme ayrılır:

ilki "Benim babam gibisi yok" dönemidir.

Babamızın her şeyi bildiğini, herkesi yenebildiğini, her engeli aşabildiğini düşünür, buna yürekten inanırız. İkinci dönem biraz daha büyüüp başkalarının babalarıyla tanıştığımız ve kendimizinkiyle kıyasladığımız dönemdir:

"Falancanın babası oğluna şunu almış", "Filanca kızına şöyle davranmış" diye söyleniriz.

Üçüncü dönem "Eksiği, fazlası vardı, ama çok iyi adamdı" dönemidir. Bu cümleyi genellikle bir pişmanlık ifadesi izler:

"Keşke hayatta olsaydı da boynuna sarılabilseydim, akıl damşabilseydim."

40

BABALAR VE ÇOCUKLAR

Babalar açısından evlatla ilişkiler de üç döneme ayrılabilir:

ilki "Yavruma canım feda" dönemidir.

Her baba, bebeğini ilk kucağına aldığı anda avucunu dolduran sıcaklığı başka hiçbir sevginin yaratamayacağına inanır. Artık çocuğu için yaşayacaktır.

İkinci dönem "Hiç vaktim yok ki" dönemidir.

Bebeklik devrinin tatlı neşesi, yerini uykusuz gecelere, dur durak bilmez bir ilgi talebine bırakır ve baba yeniden işlerine gömülür. Ömrünü adamaya söz verdiği evlatla akşam sofrada ya da televizyon karşısında birlikte olabilir ancak...

Ve son dönem:

Artık evladını sevmeye vakti vardır, lakin seveceği evlat çoktan yuvadan uçmuştur. Bir zamanlar cıvı cıvı şakıyan çocuk odasının derli toplu sessizliğine bakıp "Keşke ona daha çok vakit ayırabilseydim" diye iç geçirir. İkinci dönemi yaşayan babalar ve çocuklara tavsiyem, üçüncüyü yaşamamak için birinciye dönmeleridir.

"Keşke"leri aşmanın yolu, baba-çocuk ilişkilerinde balayı yıllarının heyecanını diriltmekten geçiyor.

Ben bu duyguyu bu babalar gününde bir göl kenarında yaşadım.

Babam ve oğlumla yürüyüşe çıktık. "Diş perisi"nin getirdiği motoru yüzdürdük önce... Sonra kendi keşfettiğimiz dar patikadan geçip yüksekçe bir tepeye tırmandık ve yan yana oturup yukarıdan göle baktık. İşte üç kuşak bir aradaydık.

Babam, en güçlüsüydü babaların... ve oğlum en yakın arkadaşım... -

Ayaklarım göldeydi... Bulutlara değdi başım...

41

Son zamanlarda hangi eve gitsem çocuk odasında yığınla oyuncak görüyorum.

Oyuncaklar... çocuklarımıza ayıramadığımız vakitlere karşı verdiğimiz rüşvetler... Oysa oyuncaktan çok, onları birlikte oynayacağı bir babaya ihtiyacı var çocukların... tıpkı babaların hediye eden çok, ziyaretine gelip onlarla dertleşecek çocuklara ihtiyacı olduğu gibi...

3 yıl önceki babalar günü yazıma baktım; oğlumla yapmak isteyip yapamadıklarımı yazmışım. Şükür ki bir kısmını yapabildim geçen 3 yılda:

Dün balığa çıktık Ege'de...

Bir düet kaseti kaydedemesek de bir cümle ondan, bir cümle benden, bir masal yazdık birlikte...

Ve nihayet bisiklete bindik geçenlerde...

Hayatın akışı böyle...

Yeter ki "keşke"ler olmasın finalde...

Bütün babalara sevgilerle...

42

Ben Babamın Beşiğini Sallarken...

Çocuk sahibi olduğumdan beridir fark ettim ki, ortada çok ciddi bir "masal sorunu" var.

Size şaka gibi gelebilir; ama değil.

Malumunuz, çocukların çoğu dünyayla iletişimini masallar aracılığıyla kuruyor. Masal kişileriyle özdeşleşip maceralar yaşıyor ve o arada da sorun çözmeyi, ilişki kurmayı, iyiyi kötüden ayırmayı öğreniyor; insanları ve kendini tanıyor.

Üstelik masalların zaman ve mekân sınırı yok. Kuşaklar ve sınırlar ötesi bir çocuk imparatorluğu adeta...

Uluslararası bir iletişim aracı... Dilden dile, devirden devire sıçrayan bir enternasyonal hayal âlemi...

Ben masalların gerçeküstülüğüne her zaman hayranlık duymuşumdur. "Develerin tellal, pirelerin berber olduğu" ve babamın beşiğini sallayabildiğim bir "zamanda yolculuk"a daima şapka çıkarmışumdur.

43

KIRMIZI BİSİKLET

"Öyleyse sorun ne?" diyeceksiniz...

İşin "sorun" olan yanı şu ki, konu bu kadar önemli olmasına rağmen, bir yandan da "güvenilir" masal bulmak son derece zor.

Geçenlerde Deniz Gökçe o güzelim Alis Harikalar Diyarında masalının gerçek hikâyesini yazdı. Meğer kitabın yazarı aslında 19. yüzyılda yaşamış bir İngiliz matematik-çisiymiş. Küçük kızlara ilgi duyan bir sapıkmiş. Çalıştığı üniversitenin dekanının küçük kızma tutulmuş ve onu üniversitenin gölünde sandal gezilerine çıkararak hikâyeler anlatmaya başlamış. İşte Alis'in Harikalar Diyarındaki masalları bu hikâyelerden çıkmış. İşin sonu daha da korkunç: Alis yaşı ilerleyip genç kız olunca, bizim profesörün sapıklığının farkına varmış ve intihar etmiş.

Şimdi çocuklarımıza ballandırarak anlattığımız masal, işte böyle bir tarihçeye dayanıyormuş.

Gelin de endişelenmeyin...

Biraz daha araştırınca, anladım ki sadece Alis değil, bizim Pamuk Prenses, Uyuyan Güzel, Külkedisi, Çizmeli Kedi, yani tanıdığımız masal kahramanlarının çoğu 17. yüzyılda Fransa'da halk arasında anlatılan yarı-pornog-rafiik öykülerden çıkıp gelmiş. Zamanla sansürlenerek günün koşullarına uydurulmuşlar. Örneğin, orijinal masalda Uyuyan Prenses'i yüzyıllık uykusundan yakışıklı bir prens değil, evli bir adam, üstelik de tecavüz ederek uyandırmış. Prenses de bu ilişkiden hamile kalıyormuş.

Bunu duyunca, aklıma, yıllar önce okuduğum bir "Kırmızı Şapkalı Kız" yorumu geldi.

"O da mı" diyeceksiniz... Ne sandınız?... Kırmızının insanın içindeki cinsel eğilim ve dürtüleri simgelediğini artık çocuklar bile biliyor.

44

BEN BABAMIN BEŞİĞİNİ SALLARKEN...

Masalın ruhbilimsel çözümüne girişerseniz, anlıyorsunuz ki aslında Kırmızı Şapkalı Kız'ımız henüz ergenlik çağı sorunlarıyla boğuşan bir "yeni-yetme"dir. Annesi (yani kızın süper-egosu) Kırmızı Şapkalı Kız'ın içgüdülerini bastırmak için, onu yola çıkmadan sıkı sıkı tembihler. "Sağa sola bakıp, oyalanmamasını" söyler. Ama "orman", (yani bilinçaltının gizemli derinlikleri) birbirinden çekici günahlarla doludur. Meraklı küçük kızımız neşe içinde ormana dalınca, kurt (yani bilinçaltı) devreye girer:

"Acelen ne küçük kız? Bak orman ne kadar güzel. Biraz dolaşmak istemez misin?" der. (Bütün erkekler lafa böyle girmezler mi?)

İşte Freud'un ünlü "haz ilkesi" orada devreye girer. Ergenlik dürtülerinin etkisi altındaki kızımız, kendini kurda kaptırır.

Sonrası malum... Kurt, anneannenin adresini alır. Onu yutar ve yaşlı kadının giysilerine bürünerek bizim kırmızı şapkalıyı "yatağına alır". Neyse ki son anda avcı (işte baba yetişt) çıkagelir. Kızım kurtarır.

(Bilinçaltının vahşi güduları yenik düşer.) Kurdun karnını yarar (eski zaman sezeryanı), anneanneyi çıkarır, sonra da kurdun karnına taşlar doldurarak onu (yani kızın bilinçaltını) sonsuza kadar prangaya vurur. Böylece Kırmızı Şapkalı Kız'ımız da yoldan çıkmanın bedelini, kurtların nasıl kılık değiştirmiş canavarlar olduğunu öğrenmiş olur. Bir daha da asla ormandan (içinden) gelen sese kulak vermez...

Bilmem bana hak vermeye başladınız mı?

Bitmedi:

Bir de şu "alternatif final"i dinleyin: "Avcı eve girip kurtla kızı yatakta bulunca baltasına davranır. Ancak kız, kurtla birlikte avcıya dönüp onu azarlar:

45

KIRMIZI BİSİKLET

"Seni seksist manyak... Sen ne hakla kadınlarla kurtların kendi aralarındaki bir sorunu baltayla çözmeye kalkıyorsun? Bizim bu sorunu bir erkek olmadan çözemeyeceğimizi mi sanıyorsun?"

Bu konuşmadan sonra anneanne, kurdun karnından dışarı fırlar, baltayı kaptığı gibi avcının kellesini uçurur. Sonra da kurt, anneanne ve Kırmızı Başlıklı Kız, kafa kafaya verip ormanda karşılıklı saygıya dayalı yeni bir yaşam kurarlar.

Tahmin ettiğiniz gibi, bu da masalın feminist yorumu ve "Siz Hâlâ Ananızın Masallarını mı Okuyorsunuz?" başlıklı kitapta yer alıyor.

Masallarda süregiden bu "cinsel savaş"ı gördükten sonra şimdi oğluma masal anlatmaya korkar oldum.

Tanrı aşkına söyleyin, bildiğiniz "sağlıklı bir masal" var mı?

46

Nice Yıllara Barbü...

Barbi bebek 40'ma bastı.

tik kez New York'ta bir oyuncak fuarında karşımıza çıktığında tarih 9 Mart 1959'du.

30 santimetre boyundaki bu güzel plastik bebek, öbürleri gibi yatar yatmaz uyuyan, bir yerine bastırınca feryadı basan cinsten değildi.

ince belli, uzun bacaklı ve çok bakımlıydı.

Tuvalet masasına oturup süslenip püslenmeye, gardırop karşısına geçip soyunup giyinmeye bayılıyordu.

Varsa yoksa makyaj, kıyafet, balo, parti... başka derdi yok gibiydi.

Ne iş yaptığını, nerede okuduğunu bilmezsiniz. Elinde pek kitap görmezsiniz. Kimliksizdi. Ama şık ve güzeldi.

Soyup giydirebilir, banyoda yıkayıp saçını tarayabilir, aynı yastığa baş koyup yanak yanağa yatabilirdiniz.

47

KIRMIZI BİSİKLET

Seri üretim çağının hızı, oyuncak sektörüne de damgasını vurunca Barbi çeşitleri de çoğaldı. İnsanoğlu tek eşle ömür geçirme dönemini kapatırken, çocuklar da tek bebekle büyüme huyuna veda etti. "Bir Barbi yetmez" sloganıyla tüketim kamçlandı. Bir anda çeşit çeşit, renk renk Barbiler çıktı piyasaya... Sarışın sevene bomba gibi sarışın, esmer isteyene kıvrıkcık saçlı bir zenci...

Cinsel özgürlük rüzgârlarının estiği 1960'larda kadın erkek ilişkilerinde tekeşlilikten çökeşliliğe geçilirken, Barbi de birden çok bebekle aynı anda oynamaya alıştırdı bizi...

Artık her bir bebeğe ve onların kıyafetine ayrı para ödemek zorundaydınız. Barbi'nize bir hediye almaya gittiğinizde, dükkân sahibi, aldığınız elbiseye şu ayakkabıların ne kadar yakışacağını ballandırarak anlatmaya başlıyor ve sizi baştan çıkarıyordu. Eve gidip giydirince Barbi hemen yeni cicileriyle gülümsüyor, ama o ayakkabıya uygun bir çantasının olmamasının eksikliğini de hemen hissettiriyordu.

Üstelik sarışına alsanız, esmeri de istiyor, masraf hepten katlanıyordu.

Barbi ilk yıl 3 dolardan 350 bin adet satıldı. Ama her bebeğin ayrı gardırobu olduğundan, elbiselerine harcanan para daha fazlaydı.

Süslü bebeğe gösterilen ilgi hemen oyuncak sanayiini harekete geçirdi.

1961 yılında Sindy adlı bir rakibi sürüldü piyasaya...

O da alımlı, güzel ve aptal gülüştüydü, ama Barbi'yle yarışmasına imkân yoktu.

Ayrılanların gidip, ayrıldıkları sevgililerine tıpatıp benzeyenlere aşık olmaları gibi Barbi'sinden sıkılanlar için de tek çıkış kapısı bir başka Barbi'ydi.

48

NİCE YILI ARA BARBİ!...

Zamanla Barbi kendine bir erkek arkadaş edindi.

Ken, gerçi iyi giyimli hoş çocuktu ama yine de evlere pek sokulmadı.

Barbi sadece bizim olmalıydı.

Ken'in iş yapmaması üzerine Barbi'yi üreten şirket, ağırlığı gardıroba ve dekorasyona verdi. Genç kızın evi, yatak odası, çalışma odası, banyosu, bahçesi, her türlü konfor ve ayrıntı düşünülerek tasarlandı. Giysileri ünlü stilistlerce hazırlandı. Saçları için özel şampuanlar üretildi.

Artık Barbi, dünya çapında düşlenen bir prototipti. Kızlar onun gibi olmak istiyordu; erkeklerse onun gibi biriyle olmak...

1970'lerde yapılan bir araştırma ABD'de liseli kızların % 34'ünün bakire olmadığını ortaya koydu. Barbi'yle büyüyenler değişiyordu. Artık ergenlik çağını geçen Barbi de öyle kalamazdı. Sokaklarda punk rüzgârı eserken o, eski frapan giysileriyle dolaşamazdı. Yenilenmek zorundaydı. Yaratıcıları dâhiyane bir yöntemle bu değişimi de paraya tahvil etmeyi başardı. Piyasaya daha modern görümlü yeni bir Barbi sürdüler ve eski bebeklerini geri getirenlere yeni bebeklerin düşük fiyattan verileceğini duyurdular. Bunun üzerine milyonlarca çocuk, yıllar yılı aynı yastıkta yanak yanağa uyuduğu Barbi'sini feda edip yenisinin peşine düştü.

"Kullan-at" kültürü ilişkilerimize kadar yansımış, ebedi bağlılığın, sadakatin ve vefanın çağı sona ermişti.

Demode kıyafetleriyle eski Barbiler, üzerlerinde eski sahiplerinin kokusunu taşıyarak fabrikaya gönderilirken, yeni Barbi, zincirli siyah deri elbiseleri ve erotik iç çamaşırlarıyla oyun odalanna girdi.

49

KIRMIZI BİSİKLET

Yeni oyuncak, aslında eskisinin yeniden makyajlanmış haliydi ve artık ilişkilerinden çabuk sıkılmayı alışkanlık haline getiren insanoğlu, onu da çabuk eskitecekti.

Zaten sistemin mantığı bunu gerektiriyordu.

Barbi, her sıkılana yeni bir yüzünü göstererek, makyajını sürekli yenileyerek yıllar yılı herkesin gözdesi olarak kalmayı başardı.

80'lerde hafif yorulur gibi oldu. AİDS korkusu geleneksel aileyi yeniden bir araya getirirken, Barbi fabrikası, en çok satılan bebek kıyafetinin "gelinlik" olduğunu açıkladı.

Dünya satışı 1 milyara ulaşınca tasarımcıları, 90larda daha da cesaretlendi. Barbi artık 30'unu aşmıştı ve anne olma vakti gelmişti. Bebeğin karnına özel bir bölme yapıp bir küçük Barbi yerleştirdiler. Bir süre sonra Barbi, puset içinde bebeğini gezdirirken çıktı karşımıza...

90larda nostalji sevenler için "Barbi klasikleri" sürüldü piyasaya... "Nerde o eski Barbiler" diyenler hoşnut edildi.

Bu arada iran'da peçeli taklitleri çıktı. Bazı Barbiler açılıp saçılırken, bazıları örtünerek tam bir tezat yarattı. Ve mucize bebek, gelip 40'ına dayandı.

Geçenlerde 40lık Barbi'nin yeni modelleri basma tanıtıldı. Cindy Crawford'u andıran bu yeni bebek, hâlâ güzel... Kızıl saçlısının dudağının sol üst köşesinde küçük bir ben göze çarpıyor. Sarışın olanın saçı permalı; bacaklarında ise kırmızı kelebek dövmeleleri var.

Barbi, olgunluk çağına girerken, bir genç kızın tazeliğini sergiliyor ve böylece O'nunla birlikte yaşlananların bir başka düşünüyü gerçekleştiriyor:

"Yaşını göstermemek..."

50

Dikkat Cebinizde Canavar Var

5 ile 15 yaş arasında çocuğu olanlar neden söz ettiğimi çok iyi anlayacaklardır:

Son 3-4 aydır inanılmaz bir salgın evleri istila etti. Garanti edebilirim ki, özellikle büyük şehirlerde bir şekilde yan yana gelen çocukların en az yarısı ceplerinde bir deste Pokemon kartı taşıyor, bunları birbirleriyle dövüştürmeye çalışıyor ve kendi arasında, o hiç kimsenin anlamayacağı garip dille konuşuyordur.

Girin bir oyuncak mağazasına durumu gözlemlenizle görün. Tam bir çılgınlık yaşanıyor. Son birkaç haftada benim gördüğüm manzaralar şunlar:

Ünlü bir televizyon yapımcısı, kitapçıda 10 yaşındaki oğluna, "Hayır, seninle anlaştık. Her hafta sadece bir set alacağız" diye direniyor.

Öfkeli bir baba dev oyuncak mağazasında kasiyere çıkıyor:

51

KIRMIZI BİSİKLET

"Bu nasıl bir şey? Şu aradığı karakteri bulana kadar bize vermediği paranın haddi hesabı yok".

Havaalanında bir dalgınlık anında oğlunu kaybeden bir anne, onu iç hatlar terminalinin bir köşesinde, bir başka çocukla kart değiştirirken buluyor.

Çizgi filmi gösterilirken sokaklar tenhalaşılıyor, sinema filmi önünde kuyruklar oluşuyor, kartını dağıtan gazeteler tiraj alıyor.

Pokemon çılgınlığı bütün dünyadan sonra Türkiye'nin kapisını çalıyor.

Pokemon, "Pocket monster" (cep canavarı) sözcüğünün kısaltılmışı.

Japonya doğumlu bir çizgi kahraman...

Ama ne Tarzan'a ne Süpermen'e ne Power Rangers'a benziyor.

Burada tam 151 ayrı karakter var. Ve bu karakterlerin her biri bir karta sahip. Bu kartlarla bir iskambil oyunu oynanıyor. Oyun müthiş karmaşık. Her bir Pokemon'un farklı saldırı ve savunma güçleri var. Çocuklar Pokemon oynarken karşılıklı olarak kartlarını diziyor ve savaştırıyorlar. Her Pokemon'un kaç enerjisiyle hareket edebileceği kartın üzerinde gösteriliyor. Bir enerji o Pokemon'u hareket ettirmeye yeterliyse, karşısındakine savaş açıyor ve diyelim, 20 puanlık zarar veriyor. Karşısındakinin cam 20 pu-anlıksa ömrü bitiyor (ölmüyor, bilincini kaybediyor). 50 puanlıksa kalan enerjisiyle bu kez o saldırıyor. Lakin Po-kemonlar'm deneyimleri arttıkça gelişip daha güçlü hale gelebiliyorlar.

Bütün çocukların amacı da aynı:

"Pokemonlar'm hepsini yakalayabilmek."

52

DİKKAT CEBİNİZDE CANAVAR VAR

Bu da hiç kolay değil. Tümünü yakalayabilmek için sürekli satın almak ya da değişmek zorundasınız. Bu zorunluluk, Pokemon'u, "dövüşerek kazanma" hırsını kamçılayan, müthiş yarışmacı bir oyuna dönüştürüyor. Sotoshi Tajeri, Pokemon'u tam 6 yıl psikologlar ve uzmanlarla çalışarak yaratmış.

İlk olarak 1996 yılında Nintendo firması tarafından piyasaya sürülen oyun, Japon oyuncak marketlerinde birinci sıraya yerleşmiş.

1998'de virüs, Amerikan televizyonlarına sızramış ve Pokemon, birkaç ay içinde çocuk programları içinde en büyük izlenme oranını yakalamış.

Sonra Avrupa'yı etkisi altına alan Pokemon rüzgârı, nihayet Türkiye'yi salladı.

Rüzgâr derken tek bir çizgi filminden söz etmiyorum.

1000'e yakın ürünle, inanılmaz bir çeşitlilikle çocuklara ulaşıyor Pokemon...

Kartları, çizgi filmleri, resimli çocuk kitapları, videoları, CD'leri, tişörtleri, plaj havluları ile koca bir markaya dönüşmüş durumda... Ürünler İsrail'den Brezilya'ya kadar geniş bir coğrafyada satılıyor.

Geçen ay İngiltere'de olan Ankara Üniversitesi'nden bir çocuk eğitimi uzmanı, "Oyuncak mağazalarının bir katı Pokemon'a ayrılmıştı ve üzerinde Pokemon tişörtü olmayan bir tek çocuk görmedim" diye anlatıyor ulaşılan noktayı...

Pokemon doğumunun ertesi yılı, dünya çapında 5 milyar doları aşan bir ciro yaptı.

53

KIRMIZIBİSİKLET

Hakkında 11 bin internet sitesi açıldı. Time dergisine kapak oldu.

Ve nihayet çılgınlığın doruk noktası sayılan Pokemon filmi vizyona girdi.

ABD'de 52 milyon dolarlık hasıllata ulaştı. Sonra Avrupa'yı fethetti.

Nihayet Türkiye'de 50 sinemada birden gösterime girdi. Ve gösterildiği ilk hafta sonu 79 bin 130 izleyici toplayarak tüm zamanların en iyi gişesini yaptı. 50 sinemada birden gösterime giren filmin ilk 2 ayda elde ettiği gelir yaklaşık 500 milyar liraydı.

"Evdeki meraklı" yüzünden filmi ilk izleme şansı bulanlar arasında yer aldım. Ama itiraf edeyim ki pek bir şey anlamadım. Daha önce Tarzan'ı, Deniz Kızı'nı, Aslan Kral'ı, "Karmcalar"ı "Oyuncak Hikâyesi"ni izlemiş bir baba olarak bunlarla kıyaslandığında Pokemon'u hiç de sempatik bulmadığımı söylemeliyim.

Filmin öyküsü şu:

Bir grup bilim adamı en güçlü Pokemon'u yaratmak için gizli bir laboratuvarında çalışıyor. Bunu başarmak için efsanevi Pokemon Mew'in Amazon'da keşfedilen fosilleşmiş saçından bir DNA örneği alıp onun genlerinden bio-enerji sahibi Mewtwo'yu yaratıyorlar. Ancak bu canavar, yaratıcılarını yok ediyor ve dünyadan intikam almaya girişiyor. Kahramanlarımız da bu canavarı yenerek dünyayı kurtarmaya çalışıyor.

Klasik iyi-kötü kutuplaşması burada da var.

Senaryosu ve görsel tasarımıyla Pokemon, bana klasik Japon animasyon filmlerinin, Batılı pop kültürüyle soslan-dırılmış bir versiyonu gibi geldi. Bütün o dijital sesler, tuhaf efektler, garip ses tonları, kahraman kalabalığı, baş

54

DIKKA T CEBİNİZDE CANA VAR VAR

döndürücü montaj ve bitmek bilmez dövüş sahneleri içinde bunaldım.

Ama çıkarken çocukların çoğu, ana babalarıyla bir sonraki matinede yeniden izleme pazarlığı yapıyordu.

Daha işin başındayız.

Pokemon'u Türkiye'de pazarlayan Hasbro'nun bu tüketim çılgınlığından bu yıl için hedeflediği satış 5 milyon dolar...

Türkiye, 1000 Pokemon üründen ancak 30'uyla tanıştı. Fiyatları 3-20 milyon arasında değişen anahtarlıklar, toplar, tişörtler, oyuncakların yanma çikolata, süt, nevresim, şapka, yastık, defter, kalem, saat; ayakkabı ve ikinci film de eklenecek. 151 karakter olduğunu düşünürseniz yıl sonu geldiğinde ekranlarınızın, perdelerinizin, çekmecelerinizin bu garip cep yaratıklarıyla dolacağını tahmin etmeniz güç olmaz.

Henüz pedagoğlardan bir ses çıkmadı.

Bense oğlumu cep canavarlarının elinden kurtarabilmek için bilmediğim bir kart oyunu, isimlerini bile telaffuz edemediğim kahramanlar ve hiç hazzetmediğim bir çizgi filmle rekabet etmek zorundayım.

Ne yazık ki, buna da enerji puanım yetmiyor.

55

Tutkunun Son Durağı...

Oyun çağında çocuğu olanlar bilir, günümüzde sevimli bir oyuncak bulmanın imkânsızlığını...

Oyuncakçıya girerseniz, aradığınız ya ufaklığın yaratıcılığı kamçılayacak bir hediyedir ya da çocukluğunuz boyu kucağınızda gezdirdiğiniz türden sevimli bir kedi yavrusu veya güzel bir bebek... Oysa daha girişte, elde pompalı tüfek, başta bandajlarıyla azman anti-terör timleri karşılar sizi...

Action-man, Supermen, Batman çelik bakışlarla raflarda yan yana dizilmiştir.

Power Rangers çetesi, Ninja Kaplumbağalarımla ha kapıştı ha kapışacak...

Her taraf korkunç silahlar, iri kıyım kahramanlar ve onların çirkin düşmanlarıyla doludur.

Ufaklık yanımızdaysa elini bıraktığınız anda hemen bir makineli tüfek kapıp "Güç bende artık" diye bağıracağından emin olabilirsiniz.

56

TUTKUNUN SON DURAĞI...

"Sadece güçlülerin muteber sayıldığı" dünyanın çiraklık eğitimi o dükkânda başlar.

Bizim gibi eve ve okula olabildiğince silah sokmayan anababalar için Batman'in cazibesıyla yarışabilecek oyuncak bulmak başlı başına bir sorundur.

"Furby", biraz da o yüzden başta cazip görünmüştü.

Kısaca tanıtayım:

Bu, ABD yapımı bir "sanal yaratık"... iki avuç içinde saklanabilen, sevimli bir yumurcak... Bizimkinin gri-siyah tüyleri, kocaman yeşil gözleri, beyaz uzun kulakları ve sarı gagası var. Asıl önemlisi, konuşabiliyor. Ama öyle yatırınca ağlayan bebeklerden değil... Amerikalı bir bilgisayar programcısının dehası sayesinde kendine özgü bir dil konuşuyor, acıkınca söylüyor, gagasını aralayıp diline parmağınızla dokunursanız "yimmm... yimmm..." sesleri çıkarıp doyuyor, bazen geçirip özür diliyor, müzik açarsanız şarkı söyleyip dans ediyor, gıdıklarsanız kıkırdıyor, ilgilenmezseniz "Boring..." ("Sıkıldım") diye şikâyet ediyor. Dokunmazsanız horlayarak uykuya dalıyor. Üstelik öğreniyor da... Mesela öpücük yolladığında başını okşarsanız, bundan hoşlandığınızı fark edip daha çok sevgi gösteriyor. Aldırmaz-sanız bir daha öpmüyor. Yani huyunu suyunu siz biçimlendiriyorsunuz.

Furby bizim aileye katılınca oğlum kendi beslenmesinden çok onunkıyla ilgilenmeye başlamıştı. Aynı saatte uyuyup aynı saatte uyanıyorlar, birlikte gülüp birlikte dans ediyorlardı. Daha önce hiçbir oyuncakıyla kuramadığı kadar sıcak bir ilişki kurulmuştu aralarında... Kokuları birbirine karışmıştı.

57

Sonra geçen hafta Furby birdenbire sustu. Kocaman mavi gözlerini boşluğa dikip öylece kalakaldı. En yakın "sanal arkadaş"ım kaybetmenin oğlum üzerinde ne etki yapacağını kestiremediğimden, "Herhalde bir rahatsızlığı vardır, doktora götürelim" filan diye zaman kazanmaya çalışırken oğlum tokat gibi bir cümleyle beni gerçeğe buluşmaya çağırdı:

"- Bu bozuldu baba, yenisini alalım" dedi.

itiraf edeyim ki yıkıldım. Furby'nin ömür boyu bir yastığa baş konacak bir arkadaş değil, tüyle kaplanmış bir bilgisayar programından ibaret olduğunu küçücük oğlum hatırlatıyordu bana... "Sen hastalansan biz seni değiştirecek miyiz" filan demeye kalktım, ama nafile... Oyun bozulmuştu.

Bezden yapıma uyduruk bir "sarman" kediyi, çocukluğunun yegâne anısı olarak oğluna miras bırakmaya hazırlanan bir baba için, pili biten oyuncakını, üzerine sinmiş kendi kokusuyla birlikte çöpe atıp yenisıyla değiştirmeye hazır bir oğulla yüzleşmek şaşırtıcıydı tabii...

Kimbilir, belki de bu şaşkınlığın dehlizlerinde, "Ya benim pilim bitince ne olacak" endişesi yatıyordu.

Nesnelerle olduğu gibi insanlarla da "işlevsellikleri" ölçüsünde ilişki kuran bir kuşak yetişiyor. Daha çok sayıda yaşlının huzurevlerine çekilmesinin nedeni bu bence... Boşanmaların hızla artması da ondan...

"Bozulunca değiştiriyoruz artık..."

Buzdolabı için geçerli olan kural, niye ailemiz için geçerli olmasın?...

Gelinliğini hayatı boyunca bir sandık içinde naftalinleyip saklamış olanlar, nikâhtan sonra yırtılıp atılan kâ-

58

TUTKUNUN SON DURAĞI...

ğıttan gelinlikleri anlamakta güçlük çekiyorlar. Oysa bez mendiller kâğıt peçetelere yenik düştüğünden beri her şeyi "kullanıp at"mıyor muyuz? Pencerelemizi Vita kutusunda sardunyalara yerine, plastik çiçekler süslemiyor mu? Kediler tüy döküyor diye pilli bebekler sevmiyor muyuz?

İnternet'teki muhabbet siteleri bir gün Japonya'dan, ertesi gün Meksika'dan bir arkadaşla sohbet fırsatı veriyor. Gündelik, geçici ve sıradan ilişkiler kurup sıkılınca kesiyoruz.

"Ey vatan gözyaşlarm dinsin yetiştik çünkü biz" marşıyla yetişenlerin çocukları, vatanın durumu "bozulduğu" için, mezun olur olmaz bir burs bulup ülke "değiştirme" telaşında...

"Verdiği nevresim daha dayanıklı" diye gazetesini, "Lideri daha babacan" diye partisini, "Avrupa'da kazanamıyor" diye takımını değiştirebilenlerin yeni dünyasında fanatik bağımlılıklar son buluyor.

Tutkunun son durağmdayız; akıl galip geliyor.

Tüylü bir bilgisayar, bize sevdanın son hallerini haber veriyor.

59

Çocuklar, inadına Sokağa!...

Oğlumun her fırsatta izlediği çizgi film kanalında bir fragman dikkatimi çekti:

"Kış geldi... Noel, yeni yıl kutlamaları bitti" diye başlıyordu film...

"Noel kutlamalarımız oğlana ne ifade edecek" diye merakla izlemeye koyuldum. Ekranda sevimsiz bir kardanadam atkıyla boğazlanırken, can sıkıcı bir kadın sesi aynen şöyle diyordu:

"Günler soğuk algınlığı ve sıkıntıyla geçiyor. Kardan-adamı öperek eğlenemezsiniz. Tam tersi canınız yanar.

Hem bizimle eğlenmek varken, niye bir kardanadamı öpmek isteyesiniz ki?... En sevdiğiniz çizgi film kahramanları bizim kanalda sizi güldürmeye hazır. Bu kışı arkadaşlarınızla geçirin."

Bizim 40 yıllık sevimli kardanadam, birden öptüğü çocukların canını yakan ceberrut bir kahramana dönüşmüştü. Çocuklar kış günü sokağa çıkıp kartopu oynayaca-

60

ÇOCUKLAR. tNADINA SOKAĞA!...

gına, evde hiç hareket etmeden televizyona gözünü dikip Örümcek Adam'm serüvenlerini izlemeliydi.

ABD'den, her kıtadaki çocuğa kendi dilinde ulaşan bu fragman bütün kış boyunca neredeyse yarım saatte bir yayımlandı. Bir Türk çocuğunun ortalama üç saatini ekran başında geçirdiğini göz önüne alırsanız sözünü ettiğim beyin yıkamanın gücü ortaya çıkar.

Modern dünyanın boş zamanlarına kadar köleleştirdiği insanoğlunun son kalesi çocukluk...

Hiyerarşi gözetmeksizin herkese ağızına geleni söyleyebildiği, özgürce oyunlar oynayabildiği, düş gücünü doyusuya kullanabildiği yegâne yaşam dilimi...

İşte şimdi bu kaleye saldırıyorlar.

Elimizde kalan son birkaç yılı da bizden almaya çalışıyorlar.

Zaten nicedir büyüklerin kıyafeti içinde birer minyatür gibi çocuklar...

Büyüklerin şarkılarını söyler gibi yapıyor, onlarla aynı yiyecekleri yiyip aynı filmleri seyrediyorlar.

Büyüklerin mekânlarında, büyüklerin reklam filmlerinde, büyüklerin televizyon programlarında bütün bilmişlikleriyle boy gösteriyorlar.

"Oyun" denilen koca yaratıcılık bahçesi, budana bu-dana kreşlerin dört duvarı arasında büyüklerin kurguladığı birkaç saatlik seanslara sıkışmış durumda...

Bahçenin yerini televizyon, "kocabaş"ın yerini "robot köpek," "çember"ın yerini otomatik topaç aldı.

Nihayet-şimdi miniklerin hayatla son damarı da koparılıyor:

Çocuk doğadan kovuluyor.

61

KIRMIZI BİSİKLET

Çocuğa ayıracak vakti olmayan büyüklerin de gönüllü katıldığı sinsi bir kuşatma sokağı, bahçeyi, kırı, çimi, karı, yağmuru, toprağı siliyor çocuklarımızın hayatından...

Kuralsız, özgür, basma buyruk, düşe kalka büyüyeceği bir doğal yaşam yerine onları evde, kreşte, okulda kampa, kursa sokup hayatla, parayla, başarı hırsıyla erken tanıştıracak bir yarışa hazırlıyoruz.

Böylece ömür boyu sürecek bir öğütülmeyi her gün biraz daha erkene çekiyoruz.

Yarma yalnız ve bunalımlı çocuklar hazırlıyoruz.

Bu kuşatmayı yarmanın tek yolu insanoğlunun kendisi gibi olabildiği yegâne hayat parçasını, yani çocukluğu sonuna kadar savunmaktır.

O periyodu kısaltmak bir yana, ne kadar uzatıp tüm ömre yayabilirsek o kadar başı dik, özgüveni olan, doğayla ve kendisiyle barışık kuşaklar yetişir.

Kaybolan çocukluğu yeniden bulabilmek için, evlatlarımızın ayaklarına bağladığımız altın prangaları çözecek bir "çocuk hakları hareketi"ne ihtiyacımız var.

Yeniden çocuk şarkıları söyleyip onlara kendi kıyafetlerini, yiyeceklerini, çocuk bahçelerini geri verecek bir hareket lazım...

Eski oyunların keyfini taşıyan ve sokaktan doğan bir hareket...

Simgesi kocaman bir kardanadam...

Sloganı:

"Kardanadamı öpün; eğlenirsiniz!"

62

Bırakın Oynasmlar!

Eskiden kreş ya da anaokullarının çıkış saatlerinde, eve gitmeye yanaşmayı okul bahçesinde neşeyle oynayan çocukları görünce "Bütün gün oynuyorlar, yine de doymuyorlar" diye düşünürdüm.

Yıllar sonra çocuk sahibi olunca, anladım ki "Hiç de öyle değilmiş".

Kreş binaları içinde, rengârenk çığlıklar atıp coşkuyla oyun oynadıklarını sandığımız çocuklar meğer bütün gün büyüklere yaraşır bir disiplin içinde bir tür mesaiye girer; birer saat arayla dilimlenmiş zaman aralıklarında o faaliyetten bu faaliyete koşturur durmuş:

Kahvaltı saati... masal dinleme saati... el işi saati... uyku saati... bilgisayar saati... resim saati... müzik saati... ve diğerleri... "

Nihayet bütün bu saatler tükenip de çıkış vakti geldi mi, kendilerini oyun serbestisinin kucağına atar, herhangi

63

KIRMIZI BİSİKLET

bir saate ve kısıtlamaya tabi olmaksızın gönlünce oyun oynamanın keyfini sürerlermiş; tabii bu kez de sabırsızlıkla başlarında bekleyen velilerinin izin verdiği süreler ve kurallar çerçevesinde...

Sonra eve gidince, oyun talebine ana babaların "Çok yorgunum" mazeretleri, "Önce ödevini yap"

dayatmaları, "Hoplama gürültü oluyor" mızıldanmaları ve "oynamadan bitmiş bir gün"ün sonunda "uyku saati"...

Oysa kimsenin görmek istemediği bir ayrıntı var:

Onlar daha çocuk ve doyasıya oynamak istiyorlar. Öyle "Hadi çocuklar şimdi bir daire oluşturalım. Herkes yanmdakinin kulağına bir bilmece fısıldasın" filan değil. Çıldırılmışçasına, deli dolu, başıboş, özgür, kahkahalarla kamçılanmış, gürültülü, kan ter içinde kuralsız oyunlar... Kendileri tarafından kurulup bozulan, kararlaştırılıp vazgeçilen ve yaratıcı güçlerini alabildiğine kullanabildikleri gerçekten "serbest" oyunlar... Belki ana baba olmayanlar inanmayacak, ama o yaşta çocukların "iş yükü" yüzünden oynamaya vakti yok. Özelde oyun, genelde de çocukluk, Aydınlanma'nın bir ürünü... Çocukluğu tanımayan, dolayısıyla çocuğa yaşma özgü giysi, aş, eğitim, oyun sağlamayan ortaçağdan sonra Rönesans'la çocukluk da keşfedilmiş ve çocuk, çocukluğunu bilmiş.

Türkiye'de çocukluğun keşfi ise Tanzimat'a rastlıyor. Çocuk parkları, bebek giysileri, bebe mamaları Meşrutiyet sonrasında icatları... Cumhuriyet, bu eğilimi beslemiş ve nihayet 23 Nisanla adeta çocukluğu tescil etmiş.

64

BIRAKIN OYNASINLAR!

Lakin bir de bugünkü duruma bakın... Sanki ortaçağa dönüldü.

Reklamlarda, defilelerde, okullarda çocuklara büyük giysileri giydirilir oldu.

Çocuklar, ana babaları ne yerse onu yer, hangi filmi izlerse onu izler, nerede gezerse orada gezer hale geldi. Doğadan tamamen koştular.

Önce sokak çıktı hayatlarından, sonra oyuncak ve nihayet oyun...

Banka reklamlarında para sayan çocuklar var; ama ne gittiğiniz lokantada oyun alanı var ne de kitapçıda çocukların rahatça kitap karıştırabilecekleri bir reyon...

Başarı hırsıyla herkes çocuğunu bir an önce hayata karıştırma telaşına kapıldı. "Büyümüş de küçülmüşlük" prim yaptı. Büyüme yaşı küçüldü. Ve çocukluk yok oldu.

Birçok veli bundan şikâyetçi. Ancak işin ilginç yanı, bu durumun sorumlusu gibi görünen kreş ve okul yöneticileri de velilerden şikâyetçi... Onlara sorarsanız, "Ana babaların çoğu, çocuklarının bir dakikasının bile boş geçmemesi için baskı yapıyor"muş.

"Çocuğum bir an önce büyüsün, adam olsun" telaş-dakiler, "Uyku saatlerini kaldırın, okuma yazma öğretin" diyecek kadar hırsa kapılmış.

Buradan, bir kez daha bütün ana babalara ve öğretmenlere seslenmek istiyorum:

Gelin çözelim, çocuklarımızın ayağına taktığımız altın prangaları...

Onları yeniden doğayla buluşturalım.

Kendi kuracakları oyunlarla gönüllerince oynamalarına zemin hazırlayalım.

65

KIRMIZI BİSİKLET

Bu yolla ileride doğaya ve insana karşı daha duyarlı yetişkinler olmalarına çalışalım, insanoğlunun otorite tanımadan, çıkarsız ilişkiler kurabildiği bu yegâne döneme, teslim alınmaya çalışılan "son sığmağımız"a sahip çıkalım.

Kaybolan çocukluğu bulalım.

Gerek doğası, gerekse insan ilişkileriyle kirlenen günümüz dünyasını yeniden ve daha sağlıklı bir şekilde kurabilmemiz için gereken duyarlılığın, düş gücünün ve eleştiri yeteneğinin kaynağı, doyasıya yaşanmış bir çocuklukta gizli çünkü...

66

Çocukluğa Veda

Oğlum yazlıktaki bir gösteride Ricky Martin oldu.

Gösteriden önceki gün prova vardı, ancak prova saati bizimkinin uyku vaktine rastladığı için annesi animatöre gidip, "Ricky'yi provaya erken alsanız da götürüp yatırsam" dedi; uyku saatini kaçırırsa sahnede huysuzlaşabile-ceğini söyledi.

Gösteri günü bizimki uykusunu almış starların rahatlığı içindeydi. Üzerinde bermuda gömlek, elinde sahte mikrofon, gözünde güneş gözlüğü ile "gol gol gol... oley .oley oley" diye zıplayarak sahnede play-back yaptı. Arkasında, yaşları 10 civarında 5 vokalist kız dans ediyordu. Hepsi yetişkin kıyafetleri içinde ve ağır makyajlıydı.

Onları gururla izleyen anneleri ise, saçlarını küçük fiyonglarla tutturmuş, çiçekli mini eteklerinin altına kısa beyaz çoraplar giymişti. Çocuklarını büyütmeye çalışanlarda, kendilerini küçültme telaşı seziliyordu adeta...

67

KIRMIZI BİSİKLET

"Minik show" gösterisi boyunca tek bir çocuk şarkısı bile söylenmedi. Çocuklar hep "büyük şarkılarını söyler gibi yaptılar. Ancak doğrusu, "büyük şarkıları" dediğimiz şey de çocuk tekerlemelerine benzer nakaratlardan ibaretti.

Yetişkin görünmeye çalışan çocuklarla, çocuk görünmeye çalışan yetişkinler tuhaf bir orta noktada buluşmuştu:

Kimse çocuk değildi sanki orada; lakin kimse yetişkin de değildi...

Neil Postman "Çocukluğun Yokoluşu" (İmge Kitabevi Yayınları, 1995) adını taktığı bu gelişmeden tamamen televizyonu sorumlu tutuyor. Postman'a göre TV, çocuklukla yetişkinlik arasındaki sınır çizgisini yok ediyor. Kitaptan farklı olarak televizyonun anlaşılacak için özel bir eğitim gerektirmediğine ve genç-yaşlı, zengin-fakir, okumuş-cahil ayrımı yapmadan 6 yaşından 60 yaşma kadar her kesime ulaşabildiğine dikkat çeken Postman, "TV çağı"nm insanları 3 yaş grubuna ayırdığını söylüyor:

Bebekler, ihtiyarlar ve bu ikisinin ortasında "yetişkin-çocuk'lar...

Televizyon dilinin, en ilkel izleyicinin algılayabileceği bir düzeyde kodlandığını göz önüne alırsak, bu dilin çocukları yetişkinleştirirken, yetişkinleri de çocuklaştırmasına şaşmamamız gerek. O yüzden "Ağız olan konuşuyo... di mi baba ya..." sorusuna "Hak'katen oğlum ya..." diye cevap yetiştiren babalar (ne tam çocuksu ne de tam ergin olan, garip) bir ortak dil yakalamış oluyor.

Öğle yemeği için hamburgerciyi seçen anneler de çocuklarıyla ortak bir damak tadında buluşmanın keyfini sürüyor.

68

ÇOCUKLUĞA VEDA

Postman'm yayımladığı bir araştırma, yetişkinleri eğlendiren filmlerden çoğunun (Red Kid, Superman, Batman vs.) çocukların da "Top 10" listesinde yer aldığını ortaya koyuyor.

"Yetişkin çocuklar" kategorisi, televizyonda ciddi talk-show'lar yapan ufaklıkları, "büyümüş de küçülmüş" Küçük İboları, çok bilmiş Ayşecikleri açıkladığı gibi, koca koca adamların yarışma adı altında göbeklerini sallaya sallaya birbirinin-suratına pasta fırlatma oyunu oynamalarını da izaha yetiyor.

Büyükler çocukça eğlenedursunlar, çocukların sokak oyunları yerini para, kumar ve şöhrete endeksli oyunlara bırakıyor; oyuncakları dehşet silahlarına dönüşüyor. Bir oyuncakçı dükkânını gezin, ne demek istediğimi anlayacaksınız.

Çocuklar çocukluktan bu denli mahrum ve çocukluğa bu kadar muhtaç iken ne yapılabilir? Onlardan minyatür yetişkinler yaratma sevdamızı bir kenara koyup yaşlarına uygun giysiler içinde çocuk şarkıları söylemelerini, iktidar hırsına veya savaş histerisine kapılmadan oyunlar oynamalarını, reklam dili dışında diller ve köfte eklemek dışında besinlerle tanışmalarını istemek için çok geç mi? Bizleri çocuklaştırırken, onları vakitsiz olgunlaştıran bu süreç kaçınılmaz mı?

Değil elbet... Ancak bunu tersine çevirmek bir hayli emek istiyor. Medya tasallutuna kafa tutabilmek için Ricky Martin'den daha cazip, Red Kid'den daha komik, Süper-men'den daha maceraperest olmak zorundayız. Çocuklarımızı ekran karşısından alıp onlara neşeli şarkılar öğretmeli, kitapla, masalla, şiirle tanıştırmak, sohbet etmeli, yeni tatlar tattırmak, eğlenceli oyunlar oynatmalıyız.

69

KIRMIZI BİSİKLET

Çocuklarımızı TV'nin elinden kurtarabilmek için önce kendimizi TV karşısından kaldıramamamız gerek. Asıl zor olan da bu... Çünkü televizyon, çoğumuzu çoktan ço-cuklaştırdı bile...

70

Elveda Şövalyem!

Oğlumun kreşinde birkaç aydır ilginç bir uygulama başladı:

Her ay önemli bir ismi alıp çocuklara tanıtmaya çalışıyorlar. İlk isim Picasso'ydu, sonra ismet İnönü, ardından Pavarotti...

Bir hafta önce eve bir yazı geldi:

"Şubat ayında çocuklarımıza Barış Manço'yu tanıtacağız. Evinizde bulunan kaynakları Çarşamba gününe kadar iletmenizi rica ederiz."

Elimdeki en önemli "kaynak", "Dağlar Dağlar" plağıydı. Sayan Plak'tan yayımlanmış, 1970 tarihli, sarı göbekli bir 45lik... Ön yüzü sözlü, arka yüzü enstrümantal...

Onu göndermeyi düşünüyordum, ama bir yandan da "Ya başına bir şey gelirse" diye kaygılanıyordum. Çünkü o, benim ilk plağımdı. Aiwa marka bir pikabım olduktan sonra alınmış, uzun saçlı, bıyıklı adamın fotoğrafıyla süslü

71

KIRMIZI BİSİKLET

kabından özenle çıkarılmış, iyice tozu alınıp günlerce, defalarca çalınmıştı.

Çarşamba günü gönderecektim.

Kabındaki adam ondan önce gitti.

Pazar gece yarısı, ekran karşısında çaresiz, onun akıbetini beklerken son dönem toprağa yolladığımız, ardından ağladığımız, hasretle andığımız isimleri düşündüm; "Neden hep iyiler Tanrım" isyanı kabardı içimde... "Neden kötülere bir şey olmuyor?"

Sonra "Dünyevi adaletle zaten bu kadar başın dertte iken bir de ilahi adalete bulaşma" dedim kendi kendime...

Galiba Barış Manço'nun ardından en doğru tanımı Erol Evgin yaptı:

"O bir masaldı."

Kendine özgü bir kılığın içinde bize ülkenin dört bir yanından efsaneler derleyip rengârenk öyküler anlattı, dünyanın her köşesinden yüzler, izler taşıdı.

Önce bizi, sonra çocuklarımızı ellerimizden tutup diyar diyar gezdirdi.

Günün birinde "saçsız hükümdarlar ülkesinin ilk u-zun saçlı cumhurbaşkanı" olacaktı.

"Bir vardı, bir yok oldu."

Birincilikle mezun olduğu Belçika Kraliyet Akademisi'nin bulunduğu Liege Prensiği, kendisine "Altın Perron" ödülü verirken birlikteydik.

O, artık "Şövalye"ydi...

Gezi boyunca böyle hitap ettik.

72

EL VEDA ŞÖVAL YEM!

Orada kendisine gösterilen saygıyı görüp gururlandık. Belçika onu kraliyet nişanıyla ödüllendirirken, yaptığı program "rating sorunu" nedeniyle ülkesinde yayından kaldırılıyordu (bugün ardından gözyaşı döken kanalların kulakları çınlasın) ve bu içimizi acıtiyordu.

"40. sanat yılı"nın bir "Barış Manço belgeseli" için en uygun zaman olduğunu konuşmuştuk. Onca güzel belgesele imza atmış ustanın belgeseline soyunacaktık.

Geç kaldık.

Şövalyemiz kalbinden vuruldu.

Şövalyem!

Sadece hayatımın ilk plağı ve sonrasında hafızamıza kazıdığın onca güzel şarkı, izlettiğin bunca eşsiz program için değil, sayende çocuklarımıza gösterebildiğimiz ülkeler, söyletebildiğimiz sözler, içirebildiğimiz sütler, başlayabildiğimiz kemerler, fırçalatabildiğimiz dişler için de minnettarız sana...

"Dağlar Dağlar"ı yolluyorum bugün kreşe, yetişemediklerin seni tanımadan büyümesinler diye...

Öğleyin onlar "Belli ki gittiğin yerden kara haber var" diye ağıt yakarken, sen "Müsadenizle çocuklar" deyip son yolculuğa çıkıyor olacaksın.

8 yaşında iken programını izlemiş "adam olacak çocuklar", şimdi 18 yaşında birer "adam" olarak yanı başında duracaklar...

... ve sen, o hep iyileri yolladığımız adreste, "karanlık bir gecenin koynunda" olacaksın, "... yapayalnız..."

"kurumuş dudağında ne bir ses... ne bir nefes..."

Lakin; "Uzaklarda bir yerlerde türküler çalıyor" olacak hep...

... senin türkülerin...

73

Televizyonda Ergenlik

Bugünlerde çocuklu evlerde farklı bir heyecan yaşanıyor.

Çocuklar okula İngilizce sayı sayarak gidiyorlar. Kreşlerde hep bir ağızdan "Colour Me" şarkısı söyleniyor.

Akşamları boyama kitapları evde elden ele geziyor.

Evdeki ışıklı kutu, Ozmo aracılığıyla çocuklara güle oynaya İngilizce öğretiyor.

Bugüne dek çocuklarımıza nasıl ateş edileceğini, nasıl köşe dönüleceğini, nasıl küfür edileceğini ballandırarak anlatan televizyon, sevimli bir öğretmene dönüşüyor.

iletişim fakültelerinde "kitle iletişim araçlarının işlevleri" bahsi açıldığında en başta "haber verme" ve "bilgilendirme" sayılır. "Eğlendirme" son sırada gelir.

Ne var ki son dönemde "medyanın eğitici işlevinden" söz edenler "dinozor" muamelesi görüyordu. Eğitime su

74

TELEVİZYONDA ERGENLİK ÇAĞI

kadar ihtiyacı olan bir toplumda en yaygın iletişim aracının buna destek olmasını savunmak "demode bir yaklaşım" sayılıyordu. "Öğretmenlik televizyonun üstüne vazife değil ki..." deniliyordu.

Ozmo'nun bir haftada ulaştığı başarıyı gözleyince sormak gerekir:

"Neden olmasın?... Neden televizyon böyle bir misyona soyunmasın?"

Günde iki kez ekran başında sevimli çizgi film kahramanlarıyla eğlenerek renklerin, nesnelere, sayıların

İngilizcesini öğrenen çocuklar, akşam da aynı kahramanların gazete tarafından dağıtılan rengârenk kitapçığını boyayarak bilgi tazeliyor.

işte "gazete ile televizyonun" dahiyane işbirliği, işte kolektif bir eğitim çabası...

Haydi dinazorluğa devam edelim:

Niye aynı işbirliği kültürde denenmesin?

Niye gece ekranda tanıtılan bir kitap, sabah gazete tarafından hediye edilmesin?

Neden televizyondaki bir sanat programında ele alınan bir tiyatro oyununun davetiyesi gazetenin promosyon ürünü olmasın?

Niye ilkyardımda bu kadar çok kayıp veren bir ülkede televizyon eğitici bir işlev üstlenmesin, niye trafik kampanyalarına öncülük etmesin?

Neden yarışma programları köşe döndürmek yerine, diyelim bir tarih tartışmasına ya da bilgi alışverişine vesile olmasın?

"Bay Turnike" Güner Ümit, Aktüel'de Kürşad Oğuzla yaptığı söyleşide biz yayıncıların nasıl bir yabancılaşmanın içine düştüğünü samimiyetle ortaya koyuyor.

75

11

KIRMIZI BİSİKLET

Kürşad soruyor:

"Güner Ümit olarak bu yarışmayı seyrediyor muydunuz?"

"Bay Turnike" yanıtıyor:

"Güner Ümit kendisinin değil, toplumun istediğini yapmaya çalışıyor."

Karl Marx bu durumu, "Yaratıcının yarattığına yabancılaşması" ya da "Üreticinin, ürettiğinin efendisi değil, kölesi olması" diye tanımlıyordu.

Güner Ümit birkaç cümle sonra şunu itiraf ediyor:

"Güner Ümit neyi seyrediyor biliyor musun? 'Riziko 'yu, TRT'den 'Ben Bilirim'i seyrediyor. 'Joker'i seyrediyor."

Yaşı 30'u geçkin olanlar hatırlar: Bir dönem TRT'nin bilgi yarışmaları seyirciden büyük ilgi görürdü. Amaç sadece stüdyodakileri yarıştırmak değil, ekran başındakilere bir şeyler aktarabilmektir. Sorulan şeyler de öyle "Türkiye'nin başkenti" filan değildi üstelik... Ne dansçı kızlar vardı ne cehaletiyle gururlanan şöhretler ne de ipucu için yalvaran yarışmacılar...

Televizyon kendini bir misyoner olarak görürdü. Ancak haberlerden tele-derslere kadar her şey öylesine sıkıcı ve tek tipti ki seyirci, sürekli öğrenci muamelesi görmekten sıkıldı ve yeni kanalların rengârenk dünyasında "hovardalığa" vurdu kendini... Bir uçtan öbürüne savruldu.

Şimdi makul bir noktaya doğru ilerliyoruz. Ozmo'yu izleyince, bizim eski çatak kaşlı öğretmen, yıllarca kendini içkiye, eğlenceye vermiş de rehabilite olup sevimli bir eğitimci kılığında çıkıp gelivermiş gibi bir duyguya kapılıyoruz.

Bu ışıklı kutunun bir eğitim kurumu olmadığını artık biliyoruz, ancak sadece bir gazino sahnesi olamayacağını da yeni yeni anlamaya başlıyoruz.

Eğlendirerek de toplumsal gelişmeye katkı verebileceğini, sadece para değil, bilgi de dağıtabileceğini, bir çizgi

76

İP

TELEVİZYONDA ERGENLİK ÇAĞI

film kahramanından yeni çağa özgü bir dil öğretmeni yaratabileceğini görüyoruz.

Özel televizyon 10 yaşını doldururken, oldukça yaramaz ve bir hayli ateşli bir çocukluk döneminden, "Yeterince top oynayıp eğlendim. Artık biraz da kitap okumalıyım" dediği bir ergenlik çağına geçel: diye umuyoruz.

77

Yarın

Birkaç yıl önce bir taşınma telaşında evde bir defter buldum.

Dokununca hışırdayan mavi kaplama kağıdıyla özenle kaplanmıştı.

Üzerindeki etikette "1-C" yazıyordu.

Mazime ait bir hazineyi çıkarırmışçasına kaldırdım kapağını...

İlk sayfalarda dik çizgiler, yan çizgiler... kırmızı kenar çizgisi yanında saç örgüsü süslemeler... artılar, eksiler... ilerleyen sayfalarda çocuksu resimler... kediler, evler... küçüklü, büyüklü harfler...

Sonra birden kelimeler: "Kapı... sıra... dolap..."

Ve ardından ilk cümleler:

"Cumhuriyet bayramı geldi."

"Ali, Atatürk'ü süsle."

"Can, bayrak tak."

78

Okul hayatının ilk gününde, küçük bir bavulu andıran çantası, ayağında spor ayakkabısı, üzerinde kareli hırka-sıyla kantin öpünde, annesinin yanında hazırolda duran fotoğraftaki o çelimsiz çocuğun ilk defteriydi bu...

Sayfalarını karıştırırken kırık dökük binbir anı döküldü içinden:

Sallanan dişlerim, sayı fasulyelerim, Cin Ali'lerim, Doğan Kardeşlerim, kırmızı kurdelelerim, blok flütümle mandolinlerim, beslenme torbasında kurabiyelerim, iyilerim, pekiyilerim, iftiharlarım, teşekkürlerim, DMO kalemlerim, sobalı gecelerim, uyuklu sabahlarım ...ve Cuyibar Hanım... benim melek öğretmenim...

"Örtmen" "hoca" olmamıştı daha... Silgiler kokusuz, domatesler hormonsuzdu. Servis yoktu, okul çıkışında sınımsız sarılan anneler vardı. Kara tahta fena toz tutuyor, beyaz kolalı yaka boğazımı kesiyordu. "Şans, talih, kader, kısmet 5 kuruşa" satılıyordu. Zenci kızlı Mabel sakızından Cemil Turan kartları çıkıyordu. Çamlica gazozunun içine leblebi atıp içince daha eğlenceli oluyordu; kerrat cetveli zor ezberleniyordu; yerli malı haftalarında kuru incirle üzüm yeniliyordu, hiçbir şey atılmıyor, onarıp yeniden giyiliyordu.

Takvimler 1968'i gösteriyordu.

20. yüzyılın en güzel yıllarından biri başlıyordu; ne yazık ki, biz bunu bilmiyorduk.

Ayfer Tunç'un "Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek" kitabında (YKY, 2001) kuşağımın o ilk boy aynasından daha nice ayrıntı var:

79

KIRMIZI BİSİKLET

Arka arsa, pamuk helva, leblebi tozu...

"İsim, şehir, hayvan", lak lak, müselles, lik, sırtta havlu...

"Hadi oğlum, akşam oldu, eve", "N'olur biraz daha anne..."

"Üç korner bir penaltı, altıda devre"...

iki ortalı çizgisiz defter, iletki, pergel, gönye...

Renkli elişi kâğıdı, krepon kâğıdı, sınıf başkanı...

Tahtada yaramazlar listesi... ilk ihbar müessesesi...

Okuma fişi, beslenme saati, takla minderi, bayrak töreni...

"Hadi baba, resim ödevi..."

Kasvetli koridorlarda Atatürk ve yangın köşeleri... Çarpık dişler, kısa saçlar, "... ey ışık saçlar, ey yele kaşlar...", şiir yarışmasında ciyak ciyak kızlar ve en muzip bakışlar:

"Yediyordu Elif kağnısını, kara geceden, gece-dennnn..."

Sıkışık tahta sıralar... Kızılay'dı, Edebiyat'tı türlü çeşit "kol"lar...

Mazeret raporu, aşı günü, tırnak-mendil kontrolü...

Boy sırası, patates baskısı, veli toplantısı...

Tunç'un yazdığı gibi, "yoksulu zenginle eşitleyen" siyah (ve genellikle "büyüyünce de giyebilsin" diye bol alınmış) önlüklerimiz içinde suskun, itaatkâr ve bir örnektik.

O yüzden koca bir nesil bu renksiz okulu pek seve-meden yetişti.

30 yıl önce geçtiğim o uzun yola oğlum giriyor yarın...

Kitaplar daha renkli artık... Formalar rahat, silgiler kokulu... Koridorlar kasvetsiz...

80

YARIN

İlköğretim 3 yıl arttı; etti 8...

Yine yazdan kalma bir eylül sabahı başlayacak uzun koşu...

Kantin önünde hazırolda duran, dişleri sallanan cılız oğlan... bu kez benim oğlum...

Yanı başında annesi ve 30 yıl önceki çelimsiz çocuk...

Onu götürüp sınıfının kapısına bırakacağız.

Sonra arkasından umutla el sallayacağız:

Ona, itaat yerine özgürlük aşkı öğretilsin diye... ezberlemesin merak etsin, sınıfında ihbarcılık değil

dayanışma yüceltilsin, usulduğundan çok girişkenliğinden bahsedilsin, okulu değilse de okumayı sevsin diye...

Yarın ve ardından gelecek yıllar, 21. yüzyılın en güzel yılları olsun diye...

Hadi çocuklar; selametle!...

81

Çocuklar Ayağa Kalkın!

Hayır, bu sefer sınıfa öğretmen girdiği için değil, kendi haklarınız için kalkın ayağa!..

Açılıyor okulunuz...

Kim bilir kaçınıcı kez boy sırasına girecek, rap rap yürüyecek ve karatahta önüne geçeceksiniz.

Büyüklerinizden miras kalan çarpık bir sistemin önünde eğileceksiniz.

Bu yazı, okulda, evde, sokakta, televizyonda söylenmeyenleri küçük kulaklarınıza haykırmak istiyor.

Umarım size ulaşır ve aklınızda kalır.

Sizler "yetişkinler krallığı"nm, önemser gibi yapıp aslında en zor koşullarda yaşamaya mahkûm ettiği, aciz bir ordunun küçük askerlerisiniz.

82

ÇOCUKLAR AYAĞA KALKIN!

Savaşın ve kötülüğün pençesine düşmüş, kirli, haksız, yoksul bir dünyaya doğdunuz.

Masallardaki kötü adamların yeryüzündeki temsilcileri gözünü size dikti:

Savaş tacirleri elinize taşlar, silahlar verip cepheye sürüyor sizi...

Pornocular çıplak fotoğraflarınızı satıyor.

Satış uzmanları daha çok tüketmeniz için tuzak kuruyor.

Oyuncakçılar, reklamcılar gözünüzü boyuyor.

Çocuk çalıştıran imalathaneler, oyun zamanlarını çalan dersaneler derinizi soyuyor.

18 yaşma kadar "çocuk" sayıldığınız halde köleler gibi çalıştırılıyor, atlar gibi yarışırılıyor, vahşiler gibi savaştırılıyorsunuz.

Ne yazık ki bunca saldırı karşısında bebek kadar korumasızsınız. Ne devlet ne okul ne aileniz koruyor sizi; hatta onlar savaştırıyor, yarıştıyor, çalıştırıyor kiminizi...

Çaresi yok, çocuk aklınızla, siz savunacaksınız kendinizi...

Şunları aklınızdan çıkarmayın:

Türkiye çocuk ölümlerinin en yüksek olduğu ülkelerden biri... Bu, ekmeğe değil, silaha para harcayan büyüklerinizin tercihi... Sadece göstermelik koltuklara oturduğunuz 23 Nisanlarda değil, her an hesabını sorun bunun...

Sütsüzlükten, ilgisizlikten, dayaktan ölen kardeşleriniz için ne yapabileceğinizi düşünün.

Lokmanızı paylaşın onlarla...

Türkiye'de 4 milyon çocuk ucuz işgücü olarak çalıştırılıyor.

83

KIRMIZI BİSİKLET

Trafikte araba camı silen, sokakta yara bandı satan yaşlılarınıza iyi bakın.

Onların da çocuk gibi yaşamaya, okumaya, beslenmeye, oynamaya hakkı olduğunu düşünün.

Neden çalıştırıldıklarını sorun, itiraz edin.

Arkadaşınıza okula gidip gitmediğini, kitap alıp alamadığını, okulda öğretmen, araç gereç, laboratuvar bulunup bulunmadığını sorun.

Her çocuğun eşit, parasız ve kaliteli "eğitim hakkı" olduğunu unutmayın.

Fırsat eşitliğim savunun.

Televizyonda savaşırken izlediğiniz yaşlılarınıza sahip çıkın.

Savaşırsız bir dünya için resim yapın, yazı yazın, imza toplayın.

Çocukları silahlarla buluşturan ülkelere, liderlere, oyunlara, oyuncaklara karşı çıkın.

Okulda uyanık olun:

Örgütlenip okul yönetiminden sizinle ilgili kararlarda söz hakkı isteyin.

Oyun zamanı ve alanı, rehberlik hizmeti, araç gereç, müşfik yaklaşım hakkınızdır.

Kimsenin, ama hiç kimsenin size el kaldırmaya hakkı olmadığı unutmayın.

Dayağa, hakarete direnin, karşılık verin, şikâyet edin.

Evde uyanık olun:

Sizinle ilgilenmesi için ana babanızı sıkıştırın.

Dersinize, oyununuza ortak edin.

Yarış atı gibi çalıştırılmanıza karşı çıkın.

Bu saçma sistemi kuranların ve ona uyup sizi o kurstan bu kursa sürükleyen büyüklerin tuzağına düşmeyin.

84

ÇOCUKLAR A YAĞA KALKIN!

Sokakta uyanık olun:

Arabaların egzozu sizi zehirliyor, park olmadığı için sokakta top oynamak hayatınızı tehlikeye atıyor, yaya geçiş kurallarına uyulmaması ölüm tehdidi yaratıyor; itiraz edin.

Tiyatrolar, sinemalar, resim atölyeleri, yeşil sahalar, yeteneğinizi geliştirebileceğiniz ortamlar talep edin.

Ekran karşısında uyanık olun:

Reklamlarda, gazinolarda, podyumlarda, internette çocuk kullanımına isyan edin.

Medya sizin yararınıza yayın yapma sorumluluğu taşır, unutturmayın.

Ailenizden çok ilgilendiğiniz televizyondan daha iyi programlar; yayıncılardan çocuk kitapları, dergileri talep edin.

Büyüklerinizin şikâyet edip durduğu dünyayı değiştirmenin koşulu, sizin bu yaşlardan başlayarak bilinçlenmenizdir.

itirazınız olan her şeyi, yetkililere, ailenize, bize bildirin.

Haydi iyi dersler!

85

Çocuklardan Mesaj Var

23 Nisan haftası Bilkent İlköğretim Okulu'nda küçük dostlarla buluştuk. Okuldan, aileden, oyundan konuştuk. O gün herkes koltuğunu çocuklara bırakıyordu ya, ben de köşemi bırakmak istedim. Mikrofonu onlara verdim.

Önce bir hesap yaptık çocuklarla:

Çoğu, akşam 9 civarı uyuyormuş. Sabah da 7'de kalkıyorlar. Yani günün 10 saati uykuda geçiyor.

Okul, akşam 4'e kadar... 9 saat de orada geçti; kaldı 5 saat...

5 saatin l'i ödevle geçiyor, l'i yemek telaşıyla, l'i uyku hazırlığıyla, l'i de TV karşısında...

Kalan "son saat"te kimi arkadaşlarıyla, kimi atariyle oynuyordu.

86

I

ÇOCUKLARDAN MESAJ VAR

Dinleyiciler arasında veliler de vardı. Bu hesabı yapınca fark ettik ki çocuklar bizim hayatımızın tamamını kaplıyor gibi gözükse de aslında biz onların hayatında yokuz.

Yemeğini hazırlıyor, ödevine yardım ediyor, banyosunu yaptırıyor, uyutuyor, giydiriyoruz. Ona iyi eğitim, besleyici yemek, vaktinde uyku, sağlıklı yaşam sununca, arada başını okşayıp öpünce görevimizi yaptık sanıyoruz.

Bunlar o kadar yorucu ki, hepsi bittiğinde onu bir televizyon ya da bilgisayar ekranı karşısına oturtup biraz "kafa dinlemek" istiyoruz.

Çünkü işimiz var; çok işimiz var.

Sonra şikâyetlerini anlattı çocuklar...

Ana babaları işten eve geç ve yorgun geliyordu. Gelince ya televizyon ya telefonla meşgul oluyordu.

Ben de kışkırttım biraz... "Eğitin onları" dedim:

"Siz, hayatın kaynağına onlardan daha yakınsınız. Çünkü oradan yeni geldiniz. Oysa onlar sevginin tadını unutacak kadar büyüdüler. Yardımcı olun onlara... Sevgiyi hatırlatın.

"İşlerinin çok olduğunu" söyleyeceklerdir. Aldırmayın. TV kumandasını, cep telefonlarını alıp saklayın usulca...

Sizi dünyaya getirmekle işlerinin bitmediğini, tersine başladığını hatırlatın.

"Akşamüstü işyerini basın, önündeki kâğıda 'Ben her işinden daha önemliyim' yazın. Elinden tutup sokağa çıkartın. Sirke, sinemaya, yemeğe götürün onları... arkadaşlarınızla, kahramanlarınızla tanıştırsın. Derslerinizi, dertlerinizi anlatın.

"Mutluluğu bilmiyorlar, bilseler de hemen yanı başındayken görmüyorlar. Yaşlanınca da pişman olup 'Ah

87

KIRMIZI BtStKLET

keşke zamanında...' diye başlıyorlar. İyisi mi vakit varken tanıştırsın mutlulukla...

"Sevgiyi öğretin onlara... en baştan..."

Ana babalarıyla neler yapabileceklerini de düşündük çocuklarla:

Birlikte resim yaptıklarını düşlediler... resimli günlük tuttuklarını...

Birbirlerinin fotoğrafını çekip ortak bir albüme koyduklarını...

Pamuğa limon çekirdeği ekip her gün büyümesini izlediklerini...

Hayalleri tokuşturup ortaklaşa masal yazdıklarını...

Birlikte şarkılar söyleyip teybe kaydettiklerini...

Ortak figürler yaratıp dans ettiklerini...

Ne çok şey vardı yapacak, evdeki malzemedен mutluluk damıtmak için hayata...

Harika bir gün geçirdik.

Sonradan öğrendim ki, ertesi gün birkaç veli cep telefonunu kaybetmiş.

Birkaçıyla da hafta sonu sirkte karşılaştık, uzaktan se-lamlaştık.

Tanıştık sevgiyle...

I

I

88

"Türküm... Doluyum... Konuşkanım! Tasam:"

Toplu ant içme törenlerinden hiçbir zaman hazzetmedim.

Ne ilkokulda ne daha sonra...

Sabahın köründe henüz uyku sersemliğini atmadan boy sırası dizilip avazımız çıktığımızca "küçüklerimizi korumaya" yemin etmek, bizim gibi "küçükler" için tam bir azaptı.

Zamanla bu azabı biraz olsun dindirmek için işi eğlenceye dönüştürmüş, malum andın sözlerini kendimizce değiştirmiştik. Atatürk büstünün önüne dizilen müdür ve öğretmenler huzurunda onların istediği gibi baş dik, göğüs dışarıda, bağıra çağıra ant okur gibi görünsek de "iç ses"imizle kendi tekerlememizi tekrarlar, sabahımızı ve birbirimizi şenlendirmeye çalışırdık.

O yüzden Hürriyet'teki "küfürlü ant" haberini okuyunca hiç şaşırmadım.

Çanakkale'de bir ilkokulun 5. sınıf öğrencisi olan 11 yaşındaki G.Ü., bir tören sırasında "Türküm doğuyum" 89

KIRMIZI BİSİKLET

diye başladığı andın bir yerinde aniden "iç ses"ine dönmüş ve şöyle demiş:

"Ülküm yükselmek... ananızı s..mektir."

Kimbilir, başta kendisi olmak üzere, onu dinleyen arkadaşları ve öğretmenleri ne hale gelmiştir.

Zavallı kızcağız, belki teneffüs sohbetlerinden hafızasına işleyen bu küfrün bilinçaltımdan taşmasının şaşkınlığıyla "İsteyerek söylemedim. Ağzımdan kaçtı" diyebilmiş.

Neyse ki okul müdürü bu çocuksu hatayı "vatana ihanet" saymayacak olgunluğu gösterip "Bunda kasıt aranmamalı" demiş.

Gazete, 9 Eylül Üniversitesi'nden Prof. Dr. İhsan Turgut'un görüşüne de yer vermişti:

"Çocuklara Atatürk sevgisi vermek isterken düşman yapmamalıyız" diyordu Prof. Turgut. "Çağdaş ülkelerde her sabah böyle yemin ettirilmez. Çocuğa bıkkınlık gelmiş olabilir."

P

G.Ü.'nün küfürlü andı, tekil olarak çok gülünüp geçilebilecek bir olay; ancak genelde bu tür yemin seanslarının çocukları ne noktaya getirdiğini göstermesi açısından ibret verici bir örnek...

1933 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip tarafından kaleme alınan bu ant, Atatürk'ün ölümünden sonra "Ey Büyük Atatürk" diye başlayan bölümün ilave edilmesiyle son halini almıştı. O gün bugündür her sabah ilkokullarda söyleniyor.

Bu türden törenler, belki cumhuriyetin kuruluş aşamasında ulusal kimliğin inşası için zorunlu görülüyordu, ama 70 yıl sonra hâlâ aynı noktada durmanın bir mantığı var mı?...

Ali Sirmen'in vurguladığı gibi, "Türkiye'nin kendisine yukarıdan emredilene koyun gibi benimseyecek" çocukla- 90

"TÜRKÜM... DOLUYUM... KONUŞKANIM! TASAM:"

ra mı ihtiyacı var, yoksa her bilgiyi sorgulayacak özgür düşünceli bireylere mi?...

Bu çocukları rahat bırakmanın zamanı gelmedi mi?

Tarih Vakfı 1995 yılında 26 Avrupa ülkesiyle ortak olarak yaptığı bir anket çalışmasıyla gençlerin tarih bilincini araştırmıştı.

Sonuçları İlhan Tekeli, "Tarih Bilinci ve Gençlik" başlıklı bir kitapta (Tarih Vakfı Yurt Yay., 1998) yayımladı.

Türkiye'den 14-15 yaşlarındaki 1229 öğrenci ve 35 tarih öğretmenin katıldığı bu dev boyutlu saha araştırması "öğrencilerin tarihte keyif verici bir yan bulmalarına rağmen, tarihi, dünyayı açıklamaya dönük bir bilgi alanı olmaktan çok tarihsel olguların öğretilmesiyle boğulmuş bir ders olarak algıladıklarını" gösterdi. Bence araştırmanın asıl ibret verici sonucu, araştırmaya katılan öğrencilerin artık tarih ders kitaplarını hem sıkıcı görmesi hem de güvenilir bulmamasıydı.

Ankete katılan öğrenciler öğretmenlerin anlatımından da hoşnut değildi. "Güvenilir" buldukları kaynakları şöyle sıralıyorlardı:

"Müzeler ve tarihi yerler... tarihsel belge ve kaynaklar... televizyon belgeselleri."

Dilerim G.Ü.'nün ağızından kaçan bu küfür, ilköğretimden üniversiteye kadar her düzeydeki tarih eğitimi yeniden sorgulamamıza ve ona çağdaş bir biçim kazandırabilme-mize vesile xAux.

91

1 *

"Yumurta Döllendi Ben Doğdum!..."

Milli Eğitim Bakanlığı yıllarca inatla direndikten sonra nihayet 6. sınıftan itibaren öğrencilere cinsellik dersi verip vermemeyi "denemeye karar verdi".

Dikkat edin, henüz "karar vermedi".

Uygulama, önümüzdeki dönem İstanbul'daki bazı okullarda denenecek, oradan alınacak sonuçlara göre yurt çapında yaygınlaştırılacakmış. Kız ve erkek öğrencilere ayrı dersliklerde IOO'er kişilik gruplar halinde verilecek derste, danışman öğretmenler "Ergenlik Döneminde Değişim" başlıklı bir kitabı takip edecekmiş.

Kitap, cinsel ilişkiden mastürbasyona, cinsel organlardan seksle buluşan hastalıklara kadar bütün "tabu konular"da çocuklara bilgi verecekmiş.

Haber "Leylek Masalına Son" başlığını taşıyordu.

O masala, anlatılardan başka inanan kalmamıştı zaten... Durum, çokça dayak yemiş bir boksörün "Artık bi- 92

"YUMURTA DÖLLENDİ BEN DOĞDUM!..."

raz da antrenörlük yapayım" demesine benziyor. Cinsel eğitimin bunca yıl verilmemesi kimbilir kaç kuşakta kaç cana mal oldu.

Sonunda okuldan umut kesilince çocuklar başlarının çaresine baktılar ve "iş öğrendiler".

Şimdi "leylek masalı"yla yetişmiş "antrenör"lerin onlardan öğreneceği daha fazla gibi görünüyor.

Elimde bir araştırma var.

9 Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu 3. sınıf öğrencilerinden Kezban Çeçen, Semiha Ermez, Ayşe Dericioğulları, Prof. Dr. Hülya Okumuş ve uzman Berrin Abalı'nın danışmanlığında 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi İlkokulu, Buca, Balçova ve tönü mahalleleri ile Sabancı Kültür Merkezi'nde 1999'da eğitim amacıyla bir anket yapmışlar.

Farklı gelir gruplarından yaşları 9 ile 12 arasında değişen 21'i kız, 12'si erkek 33 çocuğa "Nasıl dünyaya geldin" sorusunu sormuşlar.

Bilenlerden de "Bunu nereden öğrendiğini" açıklamasını istemişler. "Bebek oluşumunda anne ve babanın rolleri"ni sormuşlar.

İlkokul çocuklarının yanıtları inanılır gibi değil.

"Çocuk nasıl olur" sorusunu 33 çocuğun 8'i "Bilmiyorum" diye yanıtlamış, 1'i "Allah'tan olur" demiş. 19'u ise "Anne baba beraber yapar" cevabını vermiş.

Mesela 11 yaşındaki Çeyda nasıl dünyaya geldiğini şöyle açıklıyor:

"Erkek kadın birleşiyor. Kadın hamile kalıyor. Bebek, kadının karnından çıkıyor."

9 yaşındaki Ece ise, "Bir hücrenin anne karnına girdiğini, annenin onu beslediğini, sonra çok hareket edince karnının kesilip çıkarıldığını" biliyor.

93

KIRMIZI BİSİKLET

Bu da 10 yaşındaki Tülin'in yanıtı: "Anne baba eşleşir. Yumurta anne karnında büyür. Anüsten çıkar."

10 yaşındaki Nazile:

"Kadın erkekle birleşir. 9 ay 10 gün sonra çocuk olur. Çocuk anne karnında büyür. Bazen cinsel organından, bazen karnından çıkar."

11 yaşındaki Kadir, bu konuları ailesine sorunca "Büyüyünce öğrenirsin" yanıtını almış. "Nasıl dünyaya geldiğini" şöyle anlatıyor:

"Kadın Allah'tan hamile kalır. Ama evlenenlerin çocukları olur. Evlenmeyenlerin çocuğu olmaz. Çünkü ben hiç anne babasının düşününü gören çocuk tanımadım."

11 yaşındaki Nilda'mn yanıtı:

"Annemle babam beraber oldular. Yumurta döllendi. 9 ay sonra annem doktora gitti. Doktor iyi beslenip sigara içmemesini söyledi. Annem iyi beslendi, sigara içmedi. 9 ay sonra doktor annemin karnını kesip beni çıkardı".

Ve Merve Seylan... 11 yaşında... İlkokul 5. sınıf öğrencisi... Çocuğun, anne baba ilişkisinden doğduğunu biliyor. Kendi doğumunu ise şöyle açıklıyor:

"Annem babam evlendi, ilişkiye girdiler. Belli bir süre sonra annemin içindeki çocuk büyüdü. Büyüyünce rahatsızlık hissetti. Doktorlar karnını açtılar. Ben doğdum."

Peki nereden öğrenmiş ilkokul çocukları bunları?...

Bunu da sormuş araştırmacılar... Sonuçlar ilginç:

33 çocuğun 13'ü "yakın aile çevresinden" öğrenmiş.

4'ü "televizyondan veya kitaplardan",

1'i "arkadaş çevresinden..."

13 çocuk da bilgi kaynağını kaçamak cevaplarla geçiştirmiş.

94

"YUMURTA DÖLLENDİ BEN DOĞDUM!..."

Anketin en ilginç bölümlerinden biri, çocukların "anne ile baba arasındaki farklar"ı anlattıkları bölüm:

Didem (9) "Annenin saçları uzun, memesi var" diyor.

Tülin (10): "Erkek göğüs yok, pantolon giyer, kadında göğüs var, etek giyer."

Nazile (10), anne ile babanın "cinsel organlarının farklı olduğunu" belirtiyor.

Ece'ye (9) göre, "Babanın pipisi var, annenin yok".

Leylek mi dediniz?...

95

Mavi Kardan Adam

Ömrümün en güzel yılbaşı hediyesini aldım önceki gece... ikiye katlanmış bir kâğıdın içinde karalıydı.

"2003" yazıyordu ak kapakta, yukarıdan aşağıya... her rakam ayrı renk kalemle pastellenmişti.

İç sayfada eli süpürgeli, mavi bir kardan adam gülümsüyor, yanı başında, yeni öğrenilmiş eğri büğrü harfler, eksik dişli bir çocuk ağzı gibi konuşuyordu:

"Sevgili babacığım! Sana hediye alamamak beni üzdü. Ama senin en iyi hediye ben olduğumu biliyorum ve yeni yılını kutluyorum."

O an cümle kasveti dağıldı, "Benden sonrası tufan" diye diye, savaş tehdidiyle çekip giden yılın... Yeni gelen, gür çiçekli bahçelere açıldı.

96

MA VI KARDAN ADAM

İki satır kırık yazı ve güzelim çocuk kokusu körpe saç diplerinin, kömür gözlü "mavi kardan adam"ı hayata geri çağırırdı.

"Seneye 'yıl' denmesi çok yerinde" diyor Çetin Altan usta, bir yazısında; "Nasıl yılmazsın ki, gelip giderlerken içlerinden bir tanesi sana mutlaka kıyacaktır".

"Yıldırmayan", bu mutlak, bu mütemadi, bu mucizevi devir teslim törenidir.

Yıldan yıla, anadan kıza, babadan oğula...

Tagore'a göre, "Her yeni çocuk, Tanrı'nın insandan hâlâ umudu kesmediğinin göstergesidir."

Umut, her doğumda yeniden yeşerecektir.

işte o yüzden, o yılbaşı gecesi bebeğimi, dudağının kenarında belli belirsiz bir tebessümle uyku ülkesine uğurlarken, söz verdim kendime:

ikiye katlanmış bir resmin içinde elinde süpürgesiyle havai gülümseyen mavi kardan adam; yani ben,

... ne kadar kıyıcı olursa olsun yılmayacağım senelerden;

... böyle yürekten "baba" dedikçe bana "en iyi hediyem"...

97

Haydi Çocuklar Sınava!...

Sevgili arkadaşlar,

Bugün 1,5 milyonluk bir umut ordusu halinde ülkenin en görkemli yarışı için sınav salonlarında "Başla" sesini bekleyeceksiniz.

Sınava girmeden önce birkaç dakika için Damla'yla tanışmanızı ne kadar isterdim.

Damla henüz 12 yaşında... Bu yaşına kadar okul nedir bilmemiş. O yüzden hiç bitlenmemiş. Kızamığı, su çiçeğini, kara tahtayı, siyah önlüğü tanımıyor.

Çocukluğu boyunca sabahları ant yerine, sütlü kakao içmiş. Hoca dayağı yerine, sıcak poğaça yemiş.

Babasının deyimiyle "60 arkadaşının önünde sözlüye kaldırılıp şahsiyeti sıfırlanmamış" hiç...

Damla'nın babası Erkin Koray... Bizim gibi hayranlarının diliyle söylemek gerekirse "Erkin Baba..."

98

HA YDİ ÇOCUKLAR SINA VAI...

Damla henüz 2 yaşındayken Erkin Baba eşinden ayrılmış ve kendisini küçücük bir kızla başa başa buluvermiş.

Ama müziği bırakma pahasına yetiştirmiş kızını... Lakin Damla büyüyüp de okul çağma gelince, O'nu o korkunç çarkın içine atmaya gönlü razı olmamış. Kolları sıvamış ve kızına hem babalık hem hocalık yapmış.

"Erkin Baba", Aktüel'e bu "eğitim mucizesi"ni anlatırken şöyle diyordu:

"3 yaşında okumayı söktü. 7 yaşından beri normal müfredatı evde uyguluyoruz. Bu yıldan itibaren matematik derslerine son verdik. Çünkü orta 2'de matematiğin derinlerine inilmeye başlanıyor. Ömür boyu yalnızca matematikçilerin ihtiyaç duyacağı bilgilerle insanı yormanın âlemi yok."

Tarih derslerinde sadece "Nereden geldik, nereye gidiyoruz" türünden kaba bilgiler vermiş Erkin Baba...

Coğrafyayı ise kitaptan değil, haritadan öğretmiş. Bir de konserlerde kızını yanında gezdirerek, yerinde coğrafya anlatmış.

Şimdi yaşlıları okulda 60 kişilik sınıflarda kurbağaların anatomik yapısını ezberlerken, Damla evinde müzik dinleyerek bilgisayar çalışıyor ve büyüyünce bilgisayar programcısı olmaya hazırlanıyor.

Zavallı Damla... Bu yaşa gelmiş "Şimdi numaram okunur da tahtaya çağrılırsam" diye küçük midesine kramplar girmemiş hiç... Düdükle hizaya sokulmanın, tırnak uçlarına cetvel vurularak terbiye edilmenin, saçlarını çözdü diye kulağından tutulup sınıf dışına atılmanın ne demek olduğunu bilmiyor.

Sınavla, sınav stresiyle hiç tanışmamış. Bugün sınava gireceğiniz okulun kapısında olsaydı, siz ona garip gözlerle bakacaktınız, o da size...

99

KIRMIZI BİSİKLET

Basın toplantısında çatık kaşlı bir adam, "ilk basamakta kaç gencin, kaç kapıda yarışacağını" duyuruyordu gururla... Neyse ki "adayların sınavda kopya çekip sahtekârlık yapmalarına karşı bütün önlemler alınmış".

Kimlikleri belirlenemeyen adaylar sınava kabul edilmeyecekmış. Şüpheli görülenlerin de kimlikleri veya parmak izleri alma-cakmış.

Dikkat!... Her şey kontrol altında çocuklar!...

Çatık kaşlılar size bakıyor. Şüpheli bir harekette gittiniz... Parmak izinizle birlikte istikbaliniz de gitti... Eğin başınızı önünüze ve yazın bakalım:

"Ekvator üzerindeki yatay düzeye bulunan dikey cismin gölge boyunun yıllık değişim grafiği nasıldır?"
Bilemediniz...

(A) değil, (C) olacaktı...

İşte şimdi yandınız... Artık siz de umudunu bir başka bahara ertelemiş 1 milyon gencin arasındasınız. Şu lanet gölge boyunun yıllık değişim grafiğini yalayıp yutana kadar da orada kalacaksınız.

Sonra... o grafiği hatmedince açılacak cennetin kapıları... önce sandalyesiz anfilerle, kötü yemeklerle, soğuk sınıflarla, harçlarla, polis copuyla tanışacaksınız, ardından da iş bulma stresi ya da işsizlikle...

Sonra siz de bizim gibi "Erkin Baba"ya geleceksiniz:

"Arkası gelmez dertlerimin / bıktım illallah / biri biterken öbürü de başlar / vermesin Allah / böyle gelmiş böyle gidecek / korkarım vallah / yok mu çaresi dostlar / Fesupanallah"...

Çaresi var elbet...

Çare, çocukları okula göndermemek değil.

Ama asıl çare bulunana dek..

... bir damla da biz düşünsek mi?

100

Notlarımız Değil, Kalplerimiz Kırık

12 yaşındaki Sina'nın objektife bakan masum yüzü gitmiyor gözümün önünden günlerdir...

Ayrılmış bir ana babanın parçaladığı minicik yüreğinin, kırık karne korkusuyla nasıl çarpmış olabileceğini düşünüyorum.

"Başaramadm Sina!... Daha çok çalışmalısın... daha çok... daha çok!..."

"Karnende kırık varsa eve gelme!... Anladın mı, gelme eve!..."

Hesaplamış, en az 7 kırık var karnede... Arkadaşlarına demiş ki:

"Bir gün gazetelerde kendini asan bir çocuk haberi görürseniz, bilin ki o benim."

Karnelerin dağıtılmasından bir gece önce kemerini alıp bir ucunu su borusuna, bir ucunu kendi boynuna bağlamış... atlamış ölüme...

101

KIRMIZI BİSİKLET

Arkadaşları çalışma masasının üzerine kazınmış şu notu bulmuşlar:

"Sevgiye ihtiyacım var."

Sina'nın hemen ardından Antakya'dan bir başka 6. sınıf öğrencisi Hasan Can'm son mektubu geldi:

"Beni affedin. Aldığım 2 zayıf ile nasıl yüzünüze bakacaktım" yazıyordu mektup... Hasan Can da son vermişti hayatına...

İstanbul'dan 9. sınıf öğrencisi Serhat Şahin de 1 zayıf beklerken, 6 zayıf gelince asmıştı kendini...

Ve nihayet Sincan'da lise 1 öğrencisi Mehmet Ozan da, apartmanın çatı katında aynı gerekçeyle kendini asmış olarak bulundu.

Uğruna öldükleri şeyin adım, Sina'nın cenaze töreninde, Sina kadar duyarlı bir çocuk dillendirdi:

"Aradığı sevgiyi orada bulmasından başka bir şey dilemiyorum."

P

Musalla taşındaki bu minicik ceset ve onun başucunda haykırılan bu çaresiz dilek karşısında eğelim başımızı...

Onlara sevgiyi öbür dünyada arattığımız için utanalım.

Ve çocukları değil, ana babalarını tedavi altına alalım.

Çünkü tembellik değil, ana babalarının başarı hırsı öldürüyor çocuklarımızı...

Sokuldukları kahrolası bir at yarışının dizginleri körpe boyunlarını kırıyor.

"Aman oğlum en iyi okulda okusun", "Kızım bu sınava da girsin", "Matematikten sınıfı geçsin" diye diye sa-

102

NOTLARIMIZ DEĞİL, KALPLERİMİZ KIRIK

bahları ders, akşamları kurstan ibaret bir hayat, hayattan koparıyor onları...

"Bak falancanın çocuğu iftihara geçti, bak filancanmki televizyona çıktı" kıyaslamaları kıyıyor canlarına...

Gazeteye haber olmanın yegâne yolunu "kendini asan çocuk" olmakta buluyorlar.

Yapmayın!...

Kıymayın çocuklarınıza!...

Sabahın 7'sinde sırtlarına kilolarca yük vurup ayaza saldırdığınız, hafta sonları kurslara verdiğiniz bu küçük bedenlere acıyın... Bir de "Başarmalısın, istikbalimiz senin ellerinde" yükünü taşıtmayın zorla...

Hayatlarını "başarma hırsı" üzerine kurmayın.

Sizin olamadıklarınızı olmalarını beklemeyin onlardan...

Beyinleri, sizin komplekslerinizi yamamak için pek küçük henüz, ama bu kadarlık sevgiyle doymayacak kadar büyük yürekleri...

"Ödevini yaptın mı"dan önce "Bir derdin var mı"yı sorun.

Sina'nın masasının üzerine kazıdığı cümleyi kazıyın beyninize:

"Sevgiye ihtiyacımız var!"

Sevginizi göstermek için musalla taşını beklemeyin.

103

Ölü Çocuklar Diyarı

I

Karne günü çocuklara not cetveli, velilere uyarı mektubu verildi.

Denildi ki: "Çocuğunuza sevgi, saygı gösterin", "anlayışlı olun", "arkadaşlık kurun", "dinleyin, tartışın, dertlesin."

Bunlar çocuklarımızı içine düştükleri intihar salgınından, şiddet sarmalından, umutsuzluk rüzgârından kurtarmaya yeter mi?

Yetermiş gibi geliyor insana...

Oysa Hürriyet'te Şermin Sarıbaş'ın intihar eden Lara'nın ailesiyle yaptığı nefis röportaj hepimize gösterdi ki - ne yazık ki- yetmiyor.

Lara'nın ailesi, karne gününde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ailelere tavsiye ettiklerinin hemen hepsini yapmış. İlgilenmiş çocuğuyla... Dost olmuş. Kâh özgür bırakıp kâh kurallar koymuş. Arkadaşlarıyla tanışmış, hem bir ba-

ÖLÜ ÇOCUKLAR DİYARI

sına bırakıp hem uzaktan gözlemiş. Müzik ve spor zevki aşlamış. Psikolog desteği almış.

Kurtaramamış.

O halde "şeytan" başka yerde aranmalı...

Niye kıyıyor canına bu çocuklar?...

Batman'da kafasına bir poşet geçirip 7. kattan atlayan, beynini Kalaşnikofla dağıtan, kendim çamaşır ipiyle asan, bir bidon benzinle vücudunu tutuşturan kızların bir gerekçesi var.

Peki Ortaköy'de oturan, Üsküdar Amerikan'da okuyan, gitar çalıp voleybol oynayan, kedisi, odası, anası, babası, bilgisayar, istikbal olan pırıl pırıl bir kız niye intihar eder?

İntihar, coğrafya, eğitim, servet, yaş, sınıf, cinsiyet farkı gözetmeden can alan bir cellat gibi evlatlarımızı çalıyor bizden...

Bizi çürümüş dünyamızda "öksüz" bırakıp ölümün kucağına atlıyor çocuklarımız.

Kiminin bahanesini biliyor, kimine akıl erdiremiyo-ruz.

Bizi yanıt taşıyacak soru şudur:

Neden 20-50-70 yıl öncesine göre daha çok genç intihar ediyor?

Modern zamanlarda bireyin kendini keşfinin bedeli mi bu?

- Yoksa 20-50-70 yıl önce sahip olup şimdi yitirdiğimiz bir şeylerin boşluğunda mı asılı çocuklarımız?

Nedir ki o "şeyler"?...

104

105

KIRMIZI BİSİKLET

Benim listemin başında "yarın umudu" var, "bir inanca, bir ütopya ailesine ait olma hissi" var. "Dayanışma ruhu" var.

Çocuklarımızdan önce Boğaz'ın sularına gömülen, bunlardır.

Ümitsizlik, kara bir bulut gibi sarıyor genç semaları...

Sevginin, gücün, servetin de kıramayacağı kadar azılı bir karamsarlık dalgası bu...

"İlgilenelim" demek yersiz değil, ama yetersiz... Oyun yasaklayarak, ailelere mektup yazarak onları bu girdaptan çıkarmamız zor.

Amansız bir yarış içinde istikbalinden umudu kesmiş, ütopyalarını gömmüş, geçmişe de, geleceğe de inanmayan bir nesil hepimizi tarumar eden beter bir bozgunun ertesinde düştü ana rahmine...

Böylesi ilk kez geliyor Türkiye'nin başına belki de...

Çözüm?...

Size alelade, saçma, kolaycı, ilkel bir çare gibi gelebilir:

Ama çözüm siyasette...

O aşağıladığımız, tiksindiğimiz, uzak durduğumuz siyasette...

Hepimizi kucaklayacak bir "seferberlik ruhu"na ihtiyacımız var.

Kolektif bir arınmaya... ortak hedefler peşinde birbirimizin koluna girmeye, yeniden iyimserliğin bayrağını dikmeye... güzel günler düşlemeye...

Umudu serpmeliyiz karamsar toprakların üstüne...
Bu devinimin motoru siyasettir.
"Kim yapacak" demeyin. Siyasetin önünü tıkayan da bu soru zaten...
106

ÜLÜ ÇOCUKLAR DİYARI

Biz yapacağız:
Karne günlerinde değil sadece; her zaman, her saat-
te...
Batman'da ya da istanbul'da değil sadece; istisnasız her yerde...
Bunu çocuklarımız için yapacağız; kendimiz için biraz geç ise de...
107

"Asıl Mutlulukta Geri Kaldık Biz..."

Ankara ve izmir'deki okullarda orta, lise ve üniversiteli gençlerle söyleştim son bir hafta içinde...
Öyle yaman sorular soruyorlardı ki hem umutlandım hem şaşırđım.
Ortaokuldan iri gözlü bir kız, buram buram kendine güven kokan bir sesle, "En büyük sorunumuz büyüklerimizin bizi anlamaması" dedi. "Söyler misiniz, ne yapmalıyız kendimizi anlatmak için?..."
"Onlara şefkat ve anlayış gösterin" diyebildim. "Çünkü siz onlardan daha olgun görünüyorsunuz."
Söyleşiden sonra hatıra defterini getirdi kimileri; birkaç özel satır istediler, yazıp imzaladım.
Ve ertesi gün, fotoğrafını gördüm öldürülen liseli kızla öğretmenin...
11-D'den 17 yaşındaki Şebnem'in kanlar içindeki sol kolu, gencecik din öğretmenin boğazının üzerine düş-
108

"ASIL MUTLULUKTA GERİ KALDIK BİZ..."

müştü. Sol kulak arkasındaki kurşun deliğinden sızan kanlar, sınıfın ortasından sıralara süzölmüştü.
18'lik Murat sorguya götürölrken, "Üzgünüm" diye mırıldanıyordu. Ayrıldığı sevgilisine doğum günü hediyesi olarak aşk dizeleriyle dolu bir şiir kitabı ya da üzeri kalp dövmeli bir kolye yerine, 9 mm'lik Star marka bir tabanca getirmişti. Hitler'in doğum gününü ölüm saçarak kutlayan Amerikalı yaşlılarına nispet, o da sevgilisinin yaşgününü, canına kastederek kutlamıştı.
Milliye t'te Ahmet Tulgar'm kilidini çözdüğü bir hatıra defterine dalıp Şebnem'in iç dünyasına daldım.
Sempatik bir televizyon sunucusunun alnına yazılmış bir nottan söz ediyordu haber:
"Varsın ölüm senden gelsin be gülüm... Biz onu şerbet der içeriz..."
"Sevenlerin, ölesiye, öldüresiye sevdiği" toprağa doğan filizlerin defterinde ölümün kutsal bir şerbete dönüşmesi sürpriz değildi.
Sonraki sayfalarda da hep kalbe saplanmış bıçaklar, bıçağa sarılmış yılanlar, "adres sormayan kurşunlar" vardı:

"Umuda bin kurşun sıkırsa da ölüm / Unutma! Umuda kurşun işlemez" satırlarının yazarı, o satırlar manşete çıkarken, Umud hastanesinde komadaydı.

Gel de geçen bahar birlikte ölüme atlayan Aslı ile Cenana geride bıraktığı hatıra defterini anımsama şimdi:
"Belki tam uzanıp öğrenecekken gerçeğin gerçek yüzünü, süsler gerisinde bekler annem, karanlık dilliliği ile...
Reddedilmesi imkânsız bir teklif, intihar..." diye yazmıştı Cenana ve "şöyle vedalaşmıştı:
"Anne baba!... Siz hep doğru ve iyiydiniz. Yanlış olan bendim. Üzölmeyin. Kardeşime iyi bakın. Benim cehen-
109

KIRMIZI BİSİKLET

nemimin acısını o çekmesin. Babalar gününüz kutlu olsun. Hediye için üzgünüm..."

Gençlerin hatıra defterleri üzerinden bir ülke tarihi yazılabilir mi acaba?...

Yazılsa, kuşaktan kuşağa nasıl giderek karamsarlaşan bir melankolik serüven yaşadığımız anlaşılabilir mi?

Çözsek mahrem defterlerin kilidini, susar mı acep "anaların karanlık dili?"

Anlaşılır mı, "ölümü şerbet diye içinler" in derdi?

Bütün bu kara sevdalılarının, mateme bulanmış arabesk satırlarına yansıyan kör umutsuzluğun kökenleri aydınlatılabilir mi?

"Hep doğru ve iyi" olan ana babalar, evlatlarının tuttuğu notlarla kıyaslasa kendi ergenlik şiirlerini, acaba

"yanlış çocuklar" m sırrı çözölr mü?

"Ne yapmalıyız büyüklerimize kendimizi anlatmak için" sorusu yanıtız kalan çocuklar, babalar günlerini intiharla, doğum günlerini kurşunlarla kutluyorsa, onlara "reddedilmesi imkânsız bir intihar" dışında teklifler götürmenin zamanı gelmemiş midir?

"Sizi nasıl anlayacağız?" diyor, Şebnem'in defterinden yaralanan Ahmet Tulgar;

"Ne yaptık size?" diye soruyor.

Ne yapmadık ki?...

Daha geçen hafta sınav kapısında yüzbinlercesinin umudunu kırmadık mı?
Hayatlarının en güzel dönemini ellerinden almadık mı?

110

-ASİL MUTLULUKTA GERİ KALDIK BİZ... "

Güzelim bir bahar, pencereden hınzırca göz kırparken onları kurs binalarına tıkmadık mı?

Test soruları yığılmış beklerken sinemaya gitseler kendilerini suçlu hissetmelerine yol açmadık mı?

Belki nice sonra, kenarı kilitli hatıra defterleri açıldığında okuyacağız neleri içlerine attıklarını, nasıl içten içe kanadıklarını...

Uzattıkları defterlerin her birine, "Yapmayın çocuklar ölümden hediye olmaz" diye yazmak geliyor içimden...

... ya da Nihat Genç'in bir çılgınlığını:

"Ne dini, ne bilimi kardeşim... Asıl mutlulukta geri kaldık biz..."

m

Kaf Dağı'na Yolculuk

"Felsefe Taşı"nın peşindeki Harry Potter'a benzeyen 16 yaşındaki Umut'un, Avustralya yerlileriyle tanışmak ve onlarla özgürlüğü yaşamak üzere evinden kaçtığını okuyunca, "İnşallah gidip hayal kırıklığına uğramaz" demiştim.

Bazılarına cennet görünen yer, başkalarının cehennemi olabiliyor.

Tamşsak, Umut'a Avustralya'ya gittiğimde gördüğüm Aborjinlerden dinlediğim yürek yakan öyküleri anlatmak istedim.

"Beyaz AdanV'ın, yerlilerin çocuklarını nasıl evlerinden kaçırıp manastırlarda dilinden, kültüründen kopararak hizmetçi olarak yetiştirdiğini...

... yüzbinlerce öksüz Aborjin'in bugün hâlâ gerçek ana babalarını tanımadığını, tamsa da onlarla kendi dilinde söyleşemediğini, bu yüzden de yerli dilin neredeyse tamamen yok olduğunu...

112

KAF DAĞINA YOLCULUK

İki yüz yıllık bu asimilasyondan arta kalanlara bugün "kayıp kuşak" denildiğini...

Umut'un cennet umudunu kırmadan izaha çalışırdım. Sonra, başka bir öykü anlatmak istedim ona... İran mitolojisinin ünlü "Simurg efsanesi"ni...

Simurg, bir masal kuşudur.

Uzun boynunda beyaz bir halka bulunan, safran tüylü, güzel sesli, insana benzer kocaman bir kuş...

Kuşların sultanıdır.

Kaf Dağı'nın ardında yaşar.

Efsaneye göre, kuşlar, sultanlarını bulmak üzere toplanıp yola çıkarlar bir gün...

Yol uzun, yolculuk zordur.

"Aşk Denizi"nden geçerler önce...

"Ayrılık Vadisi"nden uçarlar...

"Hırs Ovası"na aşır "Kıskançlık Gölü"ne saparlar...

Kuşların kimi Aşk Denizi'ne dalar, kimi Ayrılık Vadi-si'nde kopar sürüden...

Kimi hırslanıp düşer ovaya, kimi kıskanıp batar göle...

Yolculuk bittiğinde, Kaf Dağı'nın ardına sadece 30 kuş varabilmiştir.

Sultanları Simurg'u bulamazlar orada...

Sonunda sırrı sözcükler çözer:

Farsça "si", "30" demektir.

... murg" ise "kuş"...

"30 kuş", anlar ki aradıkları sultan kendileridir.

Ve gerçek yolculuk kendine yapılan seyahattir.

Çoğu mitolojik destan gibi, "Simyacı" da bu "kendinin efendisi olma" bilincini anlatır aslında...

113

KIRMIZI BİSİKLET

Mısır piramitlerinin eteklerinde hazine arayan Endülüslü çobana Simyacı'nın dediği gibi,

"Yolculuk bir öğrenme yöntemidir. Bilmemiz gerekenleri bize o öğretir."

Saklı hazineyi, vurulduğu sevgiliyi, kaybettiği ülkeyi arayan gezgin, büyük sınavlardan geçip yaman engeller aşarak kendi benliğine ulaşır, şuuruna kavuşur bu destanların Kaf dağlarında...

Ve sonunda "kendi hazinesi"ni bulur...

Anlar ki, keşfedilecek ülke insanın kendisidir.

Umut'u tanısam, ona "Özgürlük, aradığın yerde olmayabilir, ama kalkıştığın yolculuk seni özgürleştirebilir" demek istedim.

Umut, bu sıradadır.

Sır da Umut'ta...

114

İşte Geleceğiniz!

"2000'lerin ilk öğrenci kuşağı" nasıl duygular ve ne tür bir birikimle üniversiteye geliyor ve gelecekte ne yapmayı planlıyor biliyor musunuz?

Yarın Türkiye'yi onlar yöneteceğine göre bilmek hakkınız.

Serdar Çankaya'yla birlikte ÖSS'nin "ikinciler"iyle konuştuk ve bence çok ilginç bir "2000 kuşağı" portresine ulaştık.

Üzerine yorum yapmıyorum.

Sadece şunu düşünün:

Onlar sizin geleceğiniz!

115

KIRMIZI BİSİKLET

* Ramazan Bitirgen (ÖSS Sayısal Puan İkincisi / Meram Anadolu Lisesi):

Babası doktor, annesi ev hanımı... Hacettepe İngilizce Tıp veya Bilkent'te mühendislik istiyor. Sınav tarihi olan 18 Haziran'ı "Hayatının miladı" sayıyor.

Bütün sıkıntılara o günü düşünerek dayanmış. Okulu dereceyle bitirip yurtdışına gitmek istiyor. Çünkü Türkiye'deki çalışma koşullarını yetersiz buluyor. Hayatında hiç kitap okumamış. Test çözmekten vakit kalmadığını söylüyor. "Birkaç kitap denemiş, okuyamamış." Testler yüzünden âşık olmaya da zaman bulamamış. Dershanede hiç göz açtırmamışlar. Bazı arkadaşları bunalım geçirmiş. İnternet'te otomobil siteleri gezmeyi seviyor. Anadolu Lisesi için 1 yıl, fen liselerine hazırlık için 1 yıl, üniversiteye hazırlık için 3 yıl kursa gitmiş. Henüz 17 yaşında... "Hayatımın 5 yılı boşa gitti" diyor.

* Buket A vci (ÖSS Eşit Ağırlık ve Sözel Puan İkincisi / Beşiktaş Sakıp Sabancı Lisesi):

Babası özel bir şirkette çalışıyor, annesi ev hanımı. ODTÜ'yü istiyor, ama diğer üniversitelerin tekliflerini de düşünüyor. Örneğin Fatih Üniversitesi ayda 600 dolar teklif ediyormuş. Türkiye'nin geleceğinden umutsuz; kendisinin geleceğinden umutlu. "Ülke kötüye giderken senin durumun nasıl iyi olacak" sorusunu "Bilmem" diye yanıtlıyor. Bilimle uğraşmak istemiyor. Ailesi de "Kafan bu kadar iyi çalışırken para kazanabilirsin" görüşündeymiş. "Yaşadıkları ekonomik sıkıntıları benim de çekmemi istemiyorlar" diyor.

* Yusuf Bahadır Turhan (ÖSS Sözel Puan ikincisi / Ankara Atatürk Anadolu Lisesi):

Babası özel sektörde çalışıyor. Annesi emekli eczacı. Sınava hazırlık döneminde bağırsaklarında yaralar oluş-

116

İŞTE GELECEĞİNİZ!

muş. Doktorlar "stresten" demiş. ODTÜ istiyor, ama Bah-çeşehir Üniversitesi'nin 500 dolar aylık teklifini de değerlendiriyor. Yurtdışına çıkarsa Türkiye'ye dönüp dönmeme konusunda kararsız. Sınava çalıştığı süre içinde legolarıyla oynayamamış, gitarını çalamamış, arkadaşlarıyla çıkamamış. Rekabet yüzünden çevresiyle ve kız arkadaşıyla ilişkileri de zedelenmiş. Sınavda dereceye girenlerin, "iki kelimeyi bir araya getiremeyen insanlar" olduğunu söylüyor.

* Özgür Ferhat (ÖSS Eşit Ağırlık ve Sözel Puan İkincisi / Yıldırım Nuri Erbak Lisesi):

Babası memur, annesi mezun olduğu liseye adını veren işadınının gazoz fabrikasında işçi... Bilkent ekonomi mühendisliğini istiyor. "Hayatımın en önemli kısmı" dediği sınav hazırlık dönemi öylesine yaşamını belirlemiş ki, çalışırken "Sınavdan sonra ne yaparım" diyormuş. Hazırlık döneminde üniversiteye gireceğinin bile farkında olmadığını söylüyor. Kitap okumuyor, çünkü kendini okumaya veremiyor. En son 2 yıl önce 1 kitap okumuş. Gazetelerin sadece spor sayfalarına bakıyor. Türkiye'de çalışmak istemiyor. Bilim adamı olmak onun için bir rüya... İyi' para kazanmayı tercih ediyor.

* Cafer Önal (ÖSS Sayısal Puan İkincisi / MEV Özel İzmir Fen Lisesi)

Annesi öğretmen, babası emekli. Sınava hazırlandığı 2,5 senenin hayatının en sıkıntılı kısmı olduğunu söylüyor. Bazı arkadaşları sınavdan sonra da test çözmeye devam etmiş. Çünkü "testsiz yaşam"a henüz alışmamışlar. Hatta bazı öğrencilere "uyum testi" adında testler dağıtılıyormuş. Sınav sonrası için hazırlanmış bu testler öğrencilere yavaş "yavaş test çözmeyi bıraktırıyormuş. Cafer, master için yurtdışına gitmeyi istiyor. "Bencillik" olduğunu düşünse de "Geri dönmeyebilirim" diyor.

117

Gençler Nasıl Rahatlıyor?

Gökhan'la bir internet kafede tanıştım. 17 yaşında, bebek yüzlü bir delikanlı...

Adı iyi bilinen bir liseden mezun olmuş, tanıştığımız gün üniversite sınavına girmişti. Diş hekimi olmak istiyordu.

"Nasıl geçti" diye sordum.

"İyi değil" dedi... Sınavda aniden burnundan kan boşanmış. Gözcüler dışarı çıkmasına izin vermemiş. Sınavı burnunda koca bir peçeteyle tamamlamış.

Çıkışta bir doktor, kanamanın sınav stresinden kaynaklandığı söylemiş. Smav biter bitmez internet kafede almış soluğu...

"14.00'te, sınava giren bütün arkadaşlar burada toplandık" dedi.

"Neden" diye sordum.

118

GENÇLER NASIL RAHATLIYOR?

"Gelin göstereyim" deyip internette bir adres tuşladı. Aylardır gençler arasında bir virüs gibi yayılan hastalıkla böylece tanıştım.

"Hastalığın" adı; "Counter Strike", yani "Karşı saldırı"...

Bu, bir bilgisayar animasyon oyunu... 20 oyuncu, internet kafede birer bilgisayar ekranı karşısına geçip 10'arlı 2 "klan" halinde eşleşiyor.

10'u "terörist" oluyor, diğer 10 ise "anti-terör timi"...

Labirentlerle dolu bir sanal ortamda birbirlerini öldürmeye çalışıyorlar.

Animasyonda kullanılan silahların menzili,-etkisi, fiyatı, sesi orijinalinin tıpatıp aynı...: Öldürdükçe para kazanıyor ve kazandığınız paralarla daha iyi silahlar alabiliyorsunuz.

Anlatılana göre oyunun mucidi 2 israili çocukmuş. Dolayısıyla oyundaki teröristlerin kimler olduğunu tahmin etmek zor değil.

Her bir oyuncunun bir takma ismi var. Benim izlediğim ekrandaki oyuncunun takma adı "Adolf" tü ve "100 ölüsü var"dı.

Her bir müşteriden saatte 1 milyon lira alan kafe sahibi, oyunun son bir yıldır salgın haline geldiğini söylüyor:

"10 müşteriden 3'ü chat (sohbet) sitelerine girmek, yani kız tavlama için geliyorsa, 7'si bunu oynamaya geliyor. Grupla gelip 4 saat oynayan da var, 10 saat kalan da... Bu oyun olmasa bittik."

Biz sohbet ederken internet kafe birbirine ÖSS sınavını soran gençlerle dolup taştı. Her gelen genç, kavgalı sitelerini

119

KIRMIZI BİSİKLET

gezdiğimizizi görünce reytingi yüksek başka bir internet adresi verdi.

Mesela "lagaluga.com" adresinde "Dövüş Oyunu" var. Tribünde dövemediğiniz rakip taraftarı ekranda sille tokat dövüp yalvartabiliyorsunuz. "A" tuşuyla yumruk, "S" ile tokat, "D" ile tekme atılabilir.

Son ayların en popüler sitelerinden olan "Destroyo-nur.com"da da küfürbaz bir imamın Pikaçu'yu bazukayla yok edişini izleyebilirsiniz.

Gözde sitelerin çoğu savaş ve öldürmeye dayalı strateji oyunları... "Age of Empires" gibi internet ortamında oynanabilen oyunlar da var. Biz girdiğimiz anda dünyanın değişik yerlerinde 2 bin 200 oyuncu uygarlıklar arası bir savaş sürdürüyordu.

İnternet kafeler gece 12.00'ye kadar açık. Ahlak zabıtası arada basıp porno sitelerine girilip girilmediğini kontrol ediyormuş. Anlaşılan gençlerin sevişme sitelerine gir-meyip bol bol savaştıklarını görünce "Aman iyi, savaşa devam edin... yeter ki sevişmeyin" deyip çıkıyorlar.

Çıkışta Gökhan'a, "Bu şiddet oyunlarından ne zevk alıyorsun" diye sordum.

"Çoğunlukla dersane çıkışında stres atmak için oynuyorum" dedi:

"Burada sınıftaki en sessiz çocuğun, aniden ekran karşısında bağırp çağırma başladığını görürsünüz. Bu oyunlarla rahatlayıp stres atıyoruz. Başka ne yapalım?"

"Haklısın" dedim Gökhan'a ve çıktım.

At gibi yarıştırdığınız gençlerin stresten burnu kanıyor, onlar da stres atmak için ekranda sanal düşmanların beynini dağıtıyor, farkında mısınız?

Hâlâ sevişmelerini yasaklayıp savaşmalarını özendirmekte kararlı mısınız?

120

Hap Kuşağı

I

Tüylerimi diken diken eden bir şey anlattılar: Seçkin özel okullardan birinde öğretmen sınıfa girip avucuna doldurduğu hapları tek tek öğrencilerine içiriyor, ders ondan sonra başlıyor.

Hayır, "hapçılar" için özel bir sınıf değil bu...

Çocukların çoğu aynı hapi kullanıyor ve almaları gereken saatte öğretmenleri onlara yardımcı oluyor.

Hapın özelliği, yatıştırıcı olması...

Okul çağında çocuğu olan ailelerin artık kanıksadığı bir durum bu...

Evde TV veya bilgisayar ekranı karşısında büyülenmiş gibi oturan çocuk, okula gittiğinde sırada ders dinlemeye zorlanıyor. İçi kıpır kıpır, teninden enerji fışkırıyor. Baş-

121

KIRMIZI BİSİKLET

lıyor taşkınlığa... Dikkatini toplayamıyor, yerinde duramıyor, sabırsızlanıyor, arkadaşlarıyla itişiyor. Sonra öğretmen ebeveyni çağırıyor; çocuğun yaramazlığından, şımarıklığından, laf dinlemeziğinden, her şeye itiraz etmesinden yakmıyor.

"Çocuğunuz hiperaktif" diyor.

Aile deva için psikiyatristin kapısını çalıyor.

Genellikle Amerika'da yetişmiş olan psikiyatrist, aileyi dinlerken çocuğa resim çizdiriyor. Çoğunlukla ekranda gördüklerini çiziyor çocuk:

Ya canavar, ya savaş...

"Çocuğunuzda şiddet duygusu gelişkin" diyor doktor ve sakinleştirici ilaç yazıyor.

Veriyorsunuz; çocuk uysallaşiyor, yüzüne sahte bir gülücük yerleşiyor. Sabah "hapi yuttuğunda" itişmeden sıraya girip mişıl mişıl dersini dinliyor.

İtiraz filan da kalmıyor.

Dizi yara görmeden büyüyen çocuklar bunlar...

Bizden farklılar.

"Dizine bakayım" deyince biz, dizkapağımızdan kabuğu soyulmuş yaraları gösterirdik birbirimize; bunlar TV'de "Çocuklar Duymasın" dizisini gösteriyor.

Mahalle, sokak, arsa, oyun bilmiyorlar. Evde ekran başından kalkmadıklarından birikmiş enerjilerini dışarı atamıyorlar. Okula gidip de sosyal yaşam kurallarıyla karşılaşınca tepki gösteriyorlar. Özel ilgi ve sevgi beklentilerini yaramazlıkla dışarı vuruyorlar.

Ne öğretmenin ne ailenin özel ilgiye vakti var.

122

HAP KUŞAĞI

Halbuki hap ne kolay... Yutturuyorsun, çocuk "uyumlu" oluyor.

Geçenlerde Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi FDA, ünlü depresyon giderici Prozac'ı çocukların da kullanabilmesini onayladı.

Prozac'm çocukçası sayılan Ritalin'in üretimi son 8 yılda 7 kat artmış.

İngiltere'de ilaç kullanan çocuk sayısı ise son 6 yılda 12 katma çıkmış.

Aktüel'de bu rakamları veren Mine Akverdi, artık sınıflarda soruya cevap veremeyen çocukların, "Bugün ilacımı almayı unuttum öğretmenim" dediğini yazıyor.

Yeni çağın "Prozac toplumu", şimdi sübyan kadrosunu oluşturuyor.

Çocuklara, birbirimize, kendimize vakit ayıramamaktan bunlar...

Ve bu iletişimsizliğin hapla tedavisi yok.

ilaç, uyuşturuyor çocuklarımızı... sadece onları mı; bizi de...

Sorunlarla baş edemedikçe, paylaşım üzerine yürüye-medikçe ilacın şefkatine sığınıyoruz. Yüzümüzde sahte bir tebessümle doluyoruz.

Radyoda spiker güne "Haydi gülümseyin" itelemesiyle başlıyor, istek parçasında "Erkekler pozitif kızları sever" çalıyor."

"Pozitif toplum" hap desteğiyle gülüyor; sorunlar olduğu yerde duruyor.

123

KIRMIZI BİSİKLET

Unutmayın; depresyonun ve yalnızlığın çağında, sabırsızlığın da, uyumsuzluğun da, dertleri yenmenin de, hayata direnmenin de, hep beraber gülebilmeyenin de yegâne reçetesi iletişimdir.

Hapı yutmadan, konuşun onunla...

124

"Hap Kuşağı"na Tepkiler

"Hap Kuşağı" başlıklı yazımda, "Hiperaktivite ve dikkat eksikliği (HADE)" teşhisi konan çocuklarda hap kullanımının yaygınlaştığına değinmiş ve daha sağlıklı iletişim tavsiye etmiştim.

Gelen mesajların çokluğundan anladım ki içten içe kanayan bir yaraya parmak basmışım. Aynı dertten muzdarip aileler ve öğretmenler ile sorunla cebelleşen psikiyatrlar hemen tepki verdi.

Kimi aileler hap kullanan "hiperaktif" çocuklarının iyileşip sosyalleştiğini savunurken, kimisi ilacın yan etkilerinden yakmıyordu.

"Yazınız aileleri uyardı" diyenler ve "Ritalin Çözüm Değil" (Dr. David Stein, Kuraldışı, 2002) kitabını önerenler kadar, yazının haptan da zararlı olduğunu savunanlar ve "Şimdi çocuklar ilacı bırakıp depresyona girerse sorumluluğu alacak mısınız" diye soranlar da oldu.

125

KIRMIZI BİSİKLET

Tepkilerin tümüne yer verebilmem imkânsız. Ancak bilim adamlarının farklı görüşlerini özetlemek istiyorum:

Kendini "çocuklara yapıştırılan psikiyatrik etiketler ve ilaçla tedavi"yle mücadeleye adanmış Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinden sosyal psikolog Üstün Öngel, Amerika'da halen HADE teşhisi konmuş 5 milyon çocuk olduğunu, söz konusu ilacın % 95'inin de orada tüketildiğini söylüyor, "Türkiye'de çok yaygınlaşmadan önüne geçmeliyiz" diyor.

Öngel, meraklı, enerjik çocuklara rahatlıkla "hiperak-tif" teşhisi konulduğunu, oysa bir hastalık olmayan yaramazlığın aslen ebeveynin ve okulun yaklaşımından kaynaklandığını savunuyor. Verilen ilacın olumsuz etkilerine ve bağımlılık yarattığına dair makaleler yolluyor.

ABD'de psikiyatr olarak çalışan Kemal Sağduyu'nun mesajı da bu yönde:

"Vakti olmayan aileler hem çocukları başlarından savmak istiyor, hem de evde veremedikleri eğitimi mucizevi bir şekilde okulun vermesini bekliyor. Böyle olunca öğretmen, sözünü dinlemeyen her öğrenciyi psikiyatra sevk ediyor. İş yükü çok artan psikiyatr da bir iki test yapıp ilaç başlatıyor. İlaç firmaları da reklamlarda, hiperaktif çocukların psikiyatra görünmesini teşvik ediyor. Çark böyle dönüp gidiyor."

Medyada sık sık uzmanlığına başvuru alan psikiyatr Prof. Dr. Yankı Yazgan ise "hiperaktivite"yi "beynimizin öncelik ve planlamadan sorumlu bölgelerinin işlevini yürütmekte zorlanması" diye tanımlıyor. Tedavide bu yükün azaltıl-

126

"HAPKUŞAĞ'NA TEPKİLER

ması için çevresel düzenlemeler yapıldığını, bu da yetmezse ilaçtan yararlanıldığını söylüyor, ilaç kullanımının artışı, diğer yöntemlerin yeterince etkili, ucuz ve yaygın olmamasına bağlıdır. İlacın, kapsamlı bir tedavi programının parçası olduğunu, dolayısıyla öğretmen ya da anne-babanın yapacaklarının alternatifi değil, tamamlayıcısı olduğunu vurguluyor. "İlaç tedavisine ancak diğer yöntemler işe yaramazsa başvurulmalıdır" diyor.

Kendisine başvuran genç ve çocukların yaklaşık % 40'ına ilaç tavsiye ettiğini belirten Prof. Yazgan, bu ilaçların bağımlılık yapmadığını araştırmalarla kanıtlandığını, buna karşın yarım kalan tedavinin madde bağımlılığına yol açabildiğini belirtiyor.

Bu farklı görüşlerin üç ortak noktası var:

1. Sorun giderek büyüyor.
2. Çözüm için ilaçtan önce ailelerin ve okulun yardımı gerekiyor.
3. Aileyle, öğretmenle, arkadaşla, doğayla iletişim en etkili ilaç sayılıyor.

İlk yazıda dediğim gibi, "Çare iletişimde"...

127

2 Baba, 2 Oğul

Haziran, havai fişeklerle geldi Ankara'ya... ve biz onları bomba sandık. Karanlığın ortasında patlayıp neşeye yeryüzüne koşan ışık yağmurlarını, top ateşi zannedip kaçtık.

Şenliklerimizi bile korkuya buladılar.

Haziran hercailliğine hiç yakışmayacak bir havada karşıladık yazı...

Ve babalar gününe, darbe söylentileri ile tank seslerine kulak kabartarak ulaştık.

Bugün -günün manâ ve ehemmiyetine binaen- 36 yıl öncesinden bir Haziran manzarası nakletmek istiyorum sizlere...

Tarihe, iki baba ile iki oğul arasında yazılmış satırların penceresinden bakıp babalar gününde "tank sesiyle uyanmanın" nasıl bir şey olduğunu anımsatmak istiyorum.

128

ilk mektup 7 Haziran 1960 tarihli...

27 Mayıs'tan 10 gün sonra, Ankara'dan, Tennessee'de eğitim gören 33 yaşında bir bilim adamına yazılmış: "Sevgili oğlum, Erdalım,

Çok zamandan beri mektup yazmadım. Burada ve memlekette fevkalâde hadiseler oldu. Artık tafsilatını bilirsiniz. Benim birçok beyanlarım oldu. Televizyona aldılar, bilmiyorum görebildiniz mi? Ordunun ihtilal hareketi... tamamıyla bozulmuş ve soysuzlaşmış bir zulüm idaresinin başka türlü kaldırılması mümkün değildi. Giden idare, devam edebilmek için her gün yeni yıkıcı ve gayri meşru tedbirler almak yolunda idi. Çok söyledim, dinlemediler. Şimdi baştakiler ve mebuslar hepsi mevkuf (tutuklu), işleri tahkik edilecek ve muhakeme edilecekler. (...) Bu darbenin hiçbir surette tertibi ve tatbiki içinde değilim. Daha önceden tahmin edicisi ve bütün memlekete ve Meclis'e açıktan söyleyicisiyim. Şimdi gerisini düzeltmek için çalışacağım. Beyana mecbur olursan, askeri idarenin aleyhinde bulunma. Her şeyin normal demokrasi yolunda düzeleceğini söylersin. Hakikatte de askeri idare, memleketi fena akıbetten kurtarmıştır.

Hep iyiyiz. Gözlerinden hasretle öperiz evladım..."

İsmet Paşa'nın 33 yaşındaki oğluna bu satırları yazdığı günlerde, "mevkuf" siyasi rakibi Adnan Bey'in oğlu 14 yaşındaki Aydın da annesiyle birlikte ev arıyordu. Göreme Sokak'ta bir ev buldular. Sokağın adını bile, bir

daha babalarını göremeyecekleri şekilde yorumladılar. Yassıada'dan ilk mektup, 15 Haziran 1960'ta geldi. Harika bir babalar günü hediyesiydi.

129

KIRMIZI BtStKLET

Aydın hemen şu cevabı yazdı:

"Çok sevgili ve pek kıymetli babacığım!

Mektubunuzu almak beni son derece memnun etti. İnşallah en kısa zamanda size serbest olarak kavuşuruz. Her an Allah'tan niyaz ediyorum. Biz burada annemle iyi ve sıhhatteyiz. Tek arzumuz, sizden devamlı olarak haber alabilmek. Hasret, muhabbet ve hürmetle ellerinizden çok çok öperim."

Bazen soyadları en ağır mirastır babalardan oğullara kalan...

O soyadı bir alinyazısı gibi asılı durur evlatların kaderinde:

Ne tutunabilir ne kaçabilirsiniz.

İki rakip babanın, iki sakin oğlu da soyadlarının kendilerine yüklediği misyonu omuzlarında taşıdılar ömürleri boyunca...

Biri, babasından nice sonra, bir başka askeri müdahale sonrası işleri "düzeltmek için" hiç hazzetmediği politikaya çağrıldı.

Diğeri, talihin en hoyrat yüzünü gösterdiği bir ailenin son kalesi olarak soyundu politikaya... ve babasından 36 yıl sonra, partisini yine bir askeri müdahale olasılığının kucağında buldu.

İşte kuşaktan kuşağa miras kalan o bitmek bilmez gerilim yüzünden Ankara her havai fişek gösterisinde siperlere koşuyor.

Dileyelim, oğullarımız paylaşmasın bu yazgıyı...

Babalarından darbe haberleri değil, özlem mektupları alsınlar ve tahliye dileklerini değil, delikanlı aşklarını anlatsınlar cevap yazarken...

130

2 BABA, 2 OĞUL

I

Hercai haziran akşamlarında oğullarını omuzlarına alıp havai fişeklerden süzülen ışık yağmurlarını izlemeye gitsinler...

... ve gümüş kadehler kaldırsınlar babalarının yaşanmamış Haziranlarının şerefine...

131

İktidardaki Babalar

Babalar Günü'nü kutlarken, iktidardaki babalarla çocuklarının ilişkisinin zaman içinde nasıl baş aşağı edildiğini düşündüm.

İsmet İnönü bir seferinde, kendisini yıpratmak isteyenlerin oğlu Ömer'i hedef almalarından yakınmış ve Ömer'den söz ederken, "Benim yüzümden çok çekti" demişti.

Eskiden yöneticilere "baba" demek, diyenler için belalı bir işti.

Ünlü babaların çocukları kendilerine miras kalan soyadının ağırlığı altında yaşardı. Yani çocuklar, babalarının bedelini öderdi.

Şimdi devir değişti.

Artık babalar çocuklarının bedelini ödüyor.

132

Turgut Özal'ı düşünün...

Zeynep'in evliliği yüzünden yaşadıklarını...

Sonra Doğan Güreş'i...

Oğlu Serdar'm Uludağ'da adam yaralamadan, Bodrum'da havaya ateş açmaya kadar karıştığı olayları, Devlet Konservatuvarı'nda kayırıldığı iddiasıyla karıştığı krizi, Ge-nelkurmay'm neden Milli Savunma Bakanlığı'na bağlana-mayacağı konusunda yaptığı çok bilmiş açıklamaları...

Necati Bilican'ı düşünün.

Emniyet Genel Müdürü iken, Ferruh Tankuş'un "oğlu uyuşturucu kaçakçılarıyla ortak" suçlaması üzerine zorunlu izne çıkmak zorunda kalmıştı. Murat Bilican, Bodrum'da işlettiği bardaki çapkınlık hikayeleriyle gündeme gelince babası, "Ne yapabilirim o benim oğlum" dışında bir yanıt bulamamıştı.

"Fazilet'in babalan" ise oğullarının araba merakına kurban gitti.

Erbakan, devleti yönetecek ehliyete sahip olmadığı gerekçesiyle MGK'da sıkıştırılıp "yol kazası" yaparken, oğlu Fatih, araba kullanacak ehliyeti olmadan trafikte kaza yapıyordu.

Tayyip Erdoğan'ın oğlu Burak ise Türk Müziği sanatçısı Sevim Tanürek'e arabayla çarparak ölümüne neden olunca, Erdoğan, oğlunu mahkemeye gönderip cenazeye kendisi gitmek zorunda kalmıştı.

Laf, "babalar ve çocuklar"dan açılınca son yılların "en talihsiz babası" Selçuk Ural'ı anımsamamak mümkün değil. Çocukluğumuzun pop yıldızı, önce kızı Aslı Ural'ın Alaattin Çakıcı'yla, sonra oğlu Hakan Ural'ın Sibel

Canla ilişkisinden çok çekti. Oğlu hapisten çıktığında kameralar önünde döktüğü gözyaşları, "babalar ve oğullar" dizisinin final sahnesiydi adeta...

133

KIRMIZI BİSİKLET

Baba şöhretinin bedelini ödeyen çocukların yerini, çocuklarının kötü şöhretinin bedelini ödeyen babalar almıştı.

Gözümün önünden gitmeyen bir başka görüntü de Mesut Yılmaz'ın, Galatasaray'la ilgili bir programa katılan oğlunu, canlı yayma bağlanarak "Geç oldu artık eve dön" diyerek uyarması ve Hasan'm da sessiz sedasız stüdyoyu terk etmesi...

Devir gerçekten çok değişti.

Pencere önünde oturup babalarının eve dönmesini bekleyen çocuklar çağından, ekran başında oturup çocuklarının eve dönmesini bekleyen babalar çağına geldik.

Siyaset yapmaktan baba olmaya fırsat bulamayan Ece-vit, Demirel gibi liderler, bu tabloyu görüp en akıllı seçimi yaptıklarını düşünüyor olmalı...

Neyse ki günümüzde "Baba" olmak ve hep "Baba" olarak kalmak için ille de çocuk sahibi olmak gerekmiyor. Politikaya ya da mafyaya girmek yetiyor.

134

"Sevgili Yavrum..."

Bir babanın, oğlu için, doğumundan itibaren tam 20 ay boyunca, gün gün tuttuğu notları okudum.

Her babanın yazmak isteyeceği kadar sıcak satırlarla karşılaştım.

Çok özel notlar gibi görünse de aslında hepimize ait gibi duran bu güzelim satırları, sizlerle de paylaşmak istedim.

Umarım defterin varisi, bu aleniyetten dolayı bana gücenmez:

"1. GÜN:

Bugün 12.30'da doğdun. 9 ay annen senin için üzüldü, ben her ikiniz için titredim. Melek annen, 10 saat doktorların karşısında, yan odada pür heyecan bekleyen ba-

135

KIRMIZIBİSİKLET

banı çıldırtan, ağlatan sancılarla seni dünyaya getirdi. Bu seslerin yalnızca birini duymuş olsaydın, bunların hayatta hiçbir şeyle ödenemeyecek bir borç teşkil edeceğini 100 asır yaşasan unutamazdın. Bir gün babanı kaybedersen, Allah'ın yarattığı kadınların en iyisi olan annen için, çok fedakâr, çok sadık ol. Fakat bilmem ki o gün annen yaşar mı? Sen hayatın dikenli yollarının bir yolcusu olmazdan evvel biz ikimiz de ölürsek, sakın bizleri unutma...

3. GÜN:

Baban hayatında çok alkışlar, şerefler, ihmal edilmeyecek muvaffakiyetler gördü. Fakat bunların hiçbiri bana senin henüz hiçbir şey söylemeyen küçük ağızına, yarı kapalı gözlerine, yumuk ellerine bakarken hissettiğim zevk ve saadeti vermedi.

6. GÜN:

Dün gece bizi hemen hiç uyutmadın, sabaha kadar ağladın. Evvelce çocuk sesi işitince sinirlenen baban, şimdi eski itiyadını kaybetti. Ağladığın için merak ediyorum, fakat hiç sinirlenmiyorum. Hayatı hususiyesinde istiklalini hiçbir şeye feda etmemiş olan baban, şimdi senin esirindir.

9. GÜN:

Baki Bey, eski bir an'aneye tebaen senin karşısında ezan okumak ve sonra da kulağına ismini bağırarak istedi. Müsaade ettik. 20 sene sonra sen bu satırları okurken artık belki izi kalmayacak bu garip adetlere güleceksin.

32. GÜN:

Bugün ikinci aya bastın. Şehirde bir fotoğrafçı getirtip iki fotoğrafını aldirdik. Boş zamanlarında bu resimleri bakacak, bu defteri okuyacak ve seni bu vakte kadar çok seven annen, baban artık başka bir dünyanın misafirleri olmuşlarsa, onlar için gözyaşı dökecek ve ümit ederim ki aynı zamanda onlara benzemeye çalışacaksın.

43. GÜN:

'A', 'o' gibi sesler çıkarmaya başladın. Belirli surette büyüyorsun. Afiyetle büyü yavrum. Senin ağzından çık-

"SEVGİLİ YA VRUM..."

cak ilk sözleri sabırsızlıkla bekleyen annen ve babanın en büyük emeli budur.

100. GÜN:

Yüz gün yavrum... Kainatın ömründe erkamm en yüksek sınırlarının bile bir nispeti kadar ehemmiyeti olmayan bu yüz takvim günü, senin ve bizim için ne kadar kıymetli. Ben ki artık hayatın meyil basamaklarını inmek üzereyim, ömrümde günlerin değil, saatlerin bile kıymeti vardır. Buna rağmen, seni çabuk büyümüş

görmek için bunların bütün süratleriyle geçmelerini istiyorum. İnşallah bir gün saçlarımız ağarmış olsa da seni istediğimiz gibi göreceğiz.

136. GÜN:

Her ihtimale mebni, belki bir iki gece başka bir dost evinde yatmak ihtiyacını hissedebileceğimi, kendisinden hiçbir şey saklamadığım annene söyledim. Endişesinden sabaha kadar uyumadı. Yalnız olduğum zaman her şeyi bilaperva karşıladım. Annen bana hayatı sevdirdi, sen hayata taptırdın. Şimdi sizlerden ayrılmak: bunun çok acı, çok feci bir şey olacağını düşünüyorum.

183. GÜN:

İlk defa olarak bu sabah 'la la, da da' derken 'baba' dedin. Bana bugünün mükafatını vermiş oldun yavrum.

365. GÜN:

Yarın gözlerini açtığın vakit, senin için neler hazırladığını bilmediğim, fakat çok uzun olmasını temenni ettiğim hayat seyahatinin ilk senesini arkada bırakmış olacaksın. Senin hafızanda hiçbir iz bırakmayacak olan bu senenin bütün anatını bu deftere kaydettim. Buna din-darane bir itikad ile riayet ettim. İstikbalde boş zamanlarında bunları okuyacaksın. İhtiyarladığın vakit bunları çocuklarına okuyacaksın. Birlikte gülecek, eğleneceksiniz.

Bu satırları yazarken gözlerim yaşardı. Hayatın ezeli mukadderatı icabınca nihayet bir gün senden ayrılacağım gözümün önüne geldi. En büyük emelim bu günün çok,

136

137

KIRMIZI BİSİKLET

pek çok uzak olmasıdır ve gözüm arkamda kalmamak için seni yetiştirilmiş, bu her adımında bir arıza saklı olan hayat yolunu namus ile cesaret ile katedecek hale gelmiş olarak gördükten sonra gözlerimi kapamaktır. Var ol, mesut ol, annesinin, babasının yıldızlı seması, kainatı olan güzel çocuk...

2. YIL/238. GÜN:

Gece bizde misafir olan Bekir Sami Beyle birlikte bu sabah şehre indik. Ayrılırken tanımadığım bir adam 'Buyurunuz' dedi. Bunlar polis hafiyeleriydi. Hep birlikte otomobile bindik. Dün gazeteler bir cinayet teşebbüsünden bahsetmişlerdi. Bunun için Bekir Sami Bey'i tevkif etmiş olabilirler. Fakat ben ne için...? O dakikada seni ve anneni bu akşam görmemek, uyuyacağın dakikaya kadar 'baba... baba' diye beni arayıp bulamayacağım ve yarın, öbür gün bunun yine tekerrür edebileceğini düşünmek beni titretti. Niçin gidiyordum?"

İttihat Terakki Hükümeti'nin 10 yıllık Maliye Nazırı, Türkiye'nin Lozan Konferansı'ndaki delegelerinden Cavit Bey'in, oğlu Şiar Yalçın için tam 603 gün boyunca aralıksız tuttuğu 2 ciltlik günlüğün son sayfasında bu not yazılıydı. (Şiar'ın Defteri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995)

Cavit Bey, 1924 yılının 19 Haziran günü Gazi'ye suikast davasıyla ilgili olarak gözaltına alındı.

Bu son satırları, gözaltında tutulduğu Unkapam Kara-kolu'nda yazdı.

İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı. Son ana kadar suçsuz olduğunu söyledi.

26 Ağustos 1926 günü son sözleri soruldu:

"Hüseyin Cahit Bey'e söyleyin oğlumla eşimin gözlerinden öpsün" dedi.

O gün idam edildi.

138

Ido, Yağmur ve Doğukan

İbrahim Tatlıses, neden "Siyaset Meydanı"mn sonunda aniden hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı?

Herkes kendince bir yorum yaptı. İşin aslı ise bir hayli farklıydı:

O an gözünün önüne oğlu Ido gelmişti.

insan çocuğunu anımsayınca ağlar mı?

Çocuğu ağlanacak hale getirilmişse ağlar!

"Ağlamaya yol açan kriz"nin nedeni, medyada çıkan bir haberdir. Burada haberin ayrıntılarına girmek istemiyorum. Ama haber, küçük çaplı bir krize yol açmış ve önce evde Ido'yu, sonra da stüdyoda Ibo'yu gözyaşına boğmuştu.

Tatlıses, çekimden önce, kendisini bunca üzen ve iç dünyasını altüst eden olayı anlatırken, "Hiç kimse oğlumun bir damla gözyaşından kıymetli değil" diye isyan ediyordu.

139

Bütün ana babalar için öyle değil midir?

Öyledir tabii...

Ancak şöhret sahibi bir anne ya da babaysanız, ününüz karşılığı ödemeyi göze aldığınız bedele evladınız da ortak olur.

Üstelik hiç de mecbur değilken...

İbrahim Tatlıses'ten önce gözyaşı dökme sırası sinemanın sultanı Türkan Şoray'daydı.

Şoray, sanatı uğruna kendisini "ömür boyu mahpusluğa" gönüllü mahkûm etmiş, özel hayatıyla değil sinemasıyla anılmak için kendisini hayattan alıkoymuştu. Bu tercihten de hiçbir zaman yakınmadı, çünkü bugün zirvede olmasını o tercihe borçluydu.

Ama aynı tercihi başkalarından, hele kızından bekleyebilir mi?

Bekleyemez elbet...

Ergenlik denilen kasırganın etki alanına giren Yağmur, yaşlıları gibi gezecek, coşup eğlenecektir; kim ne diyebilir?

Medya diyebiliyor.

Medya, Yağmur'dan annesinin bile istemediğini istiyor:

Geceleri arkadaşlarıyla gezmesini yadırgıyor, eğlenirse ayıplıyor.

Ve Türkan Şoray, kendisinin kendisinden esirgediği şeyin, kızına bağışlanması için medyadan ve kamuoyundan yardım istiyor. Yağmur'un gençliğini olanca coşkusıyla doyusya yaşayabilmesi için anlayış bekliyor.

Annesinin adının, onun hayatım kısıtlayan bir engele dönüşmemesini talep ediyor.

Kim 14 yaşında bir çocuğun sırtına böyle bir sorumluluk yükleyebilir ki?

140

Ve nihayet Doğukan Manço...

Bu ışık yüzlü çocuk, daha babasını yitirmenin acısı küllenmeden, gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında ailesi hakkında yazılıp çizilenlere katlanmak zorunda...

Bütün bu haberlerin onun çocuk ruhunda ne tahribatlara yol açtığını bilebilir miyiz?

Bu haberlerin bir kısmı reklam amaçlı çıkarsa, yarın o tahribatı tamir edebilir miyiz?

Doğukan ile Batıkan'dan özür dileyebilir miyiz?

Diyeceksiniz ki "Starların hayatlarına dikkat etme sorumluluğu, gazetecilerin de haber yapma zorunluluğu var."

Evet, ama bundan çocuklara ne?...

Onlar daha ergen bile olmamışken, bu kadar ağır bir travmayı yaşamak zorunda mı?

Haber uğruna, onların hayatlarını delik deşik etme hakkımız var mı?

Hiç olmazsa çocukları bu savaşın dışında tutamaz mıyız?

Onlara çocukluklarını bağışlayamaz mıyız?

141

Doğmamış Çocuklardan Mektuplar

1. çocuk:

"Sekiz aydır buradayım. Bunca zaman gözüme uyku girmedi, çünkü dışardaki telaş hiç bitmedi. Annemle babamın nikâh törenleri... uzun yolculuklar... basın toplantıları... röportajlar... klip çekimleri... talk-show'lar... vs. derken rahat yüzü görmedim.

Yakınca 'Hiç mızıldama, Türkiye'nin en güzel kar-nındasm' diyorlar. Bir de bana sorsunlar... Dışardan sürekli müzik sesi geliyor ve ben ne kadar tekmeleşsem de durmuyor. Annem sahnede zıp zıp zıplarken, zor tutuyorum kendimi, dışarı fırlamamak için...

Geçenlerde, yalancı sancı taklidi yaptı bizimki... Şeytan dedi ki, 'Çıkıver şurada inadına... âlem sahnede doğum nasıl olurmuş görsün'. Ama doğumun yayın hakları satıldığından, 'Mukaveleyi bozarım' korkusuyla vazgeçtim.

Aylardır o büyük günün stresiyle yaşıyorum. Dışarda cinsiyetim bile sır gibi saklanırken kimbilir ne sansasyon

142

DOĞMAMIŞ ÇOCUKLARDAN MEKTUPLAR

olacak, rahmi terk törenim. Büyük ihtimalle bir gazeteci ordusu karşılayacak beni... Doğumhanede kıyamet kopacak, küvezde flaşlar gözümü alacak.

Tanrım!... Türkiye'nin en ünlü cenini olmak ne hoş bir duygu!...

Geçenlerde, ultrasonda şöyle bir baktım kendime; hiç de fena değilim.

Öyle sabırsızlanıyorum ki görüntülenmek için...

... aslında... hani şu küçük parmak kameralarla şimdiden bir şey yapılamaz mı acaba?..."

2. çocuk:

"Efendim, benim durumum biraz problemlili..."

Bir takvim sorunu yaşıyoruz şu aralar...

Henüz bir incir çekirdeği kadarım, ama nedense dışarda herkes benim ne zaman buraya düştüğüm konusyla ilgili...

Annemin basın danışmam yaşımı, 29 gün olarak açıkladı, ama meğer 29 günde benim burada olduğumu öğrenmelerine imkân yokmuş. Dışardakiler işi gücü bıraktı, ellerinde takvim, gerçek tarihi araştırıyor.

Hamileyse hamile, bundan kime ne?...

Öyle basit değilmiş işte... Annemin boşandıktan sonra başka bir erkekle hemen nikâhlanabilmesi için hamile olmadığım kanıtlanması gerekiyormuş. O da 'Hamile değilim' diye rapor almış, ama galiba hamileymiş. Bu durum, 'kamu'yu yakından ilgilendirirmiş. Yarabbim... nasıl bir 'kamu'nun arasına doğuyorum ben?...

143

KIRMIZI BİSİKLET

3. çocuk:

"Dün şiddetli bir patlamayla uyandım uykumdan...
Önce sarsıldım, sonra kesildi göbekbağımın gelen kan...
Dün vurmuşlar annemi... tek kurşunla başından...
Anam 20lik bir taze, ben 5 aylık cenin...
Sokak ortasında vurulduk, bu güzelim ülkenin...
Alemin gözü önünde, güpegündüz... gençten bir polisle tartışmışlar; yüksek sesle atışmışlar...
Sonra... Tek el silah sesi...
... ve annemin sokağa serilen gövdesi...
Vietnam'da olsa tam sayfa haberdirdi, ama bizim oralarda 'Sıradan bir vak'a' dendi.
Emniyet açıklama göndermiş gazetelere:
'Zaten Hacıhüsrevli'ydi'...
Doğacağım yermiş suçum; adresimden vurulmuşum.
Son kez sıkarken yumruğumu, 'Ulan' dedim;
'Şişli'de bir cenin olsaydım, sorardım hesabını sizden...'
'Sakin' dediler, 'Yersin cezayı bu yaşta...'
'...bir ceninin diğer ceninler üzerinde tahakkümünü tesis'ten...'
Sustuk; mahkeme salıvermiş failimi...
Babam, alıp götürdü ablamları ağabeyimi...
Doğsam, marşlar söyleyecektim ben de...
'Sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitleyiz' diye...
Lakin, bırakın doğumumu,
... ölümüm bile haber değil benim...
Hacıhüsrevli'yim ben...
Kabristanda bir ceninim..."

144

Dayan Çocuk!

Üşümüşsün çocuk!...

Gördüm seni, kar altında buğusu solmuş son nefesini verirken...

Bingöl'den köye yürüyormuşsunuz abi kardeş...

Abin 10 yaşında, sen 1...

İlçalar İlköğretim Bölge Okulu, 2. sınıf, yatılı...

Hafta sonu Kabaçah'ya yaya dönüyormuşsunuz; yol 25 kilometre, iklim yaman...

Dest köprüsünde tipi bastırılmış. Köprü altına sığınmışsınız; sen Ferhat, abin Serhat, bir de kuzen Cihan...

Ne üşüdünüz kimbilir çocuk... Nasıl yandı ellerinizde tipi...

Birbirinize sarılı bulmuşlar küçücük cesetlerinizi...

Haberi dinlerken, "Ey orta 2'den ölen çocuklar" diye haykıran şairin sesi çınladı kulağımda.. Ece Ayhan'ın "Yort Savul"unu okudum bir daha:

145

KIRMIZI BİSİKLET

"Buraya bakın... burada, bu kara mermerin altında, / bir teneffüs daha yaşasaydı / tabiattan tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür / Devlet dersinde öldürülmüştür."

"Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu: /

- Maveraünnehir nereye dökülür? /

En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı: /

'- Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbi-ne'dir."

Solmuşsun çocuk!...

Siyaset Meydam'nda tanışmıştık seninle 5 ay evvel...

Azmi'ydi adın, "Tinerici"ydi unvanın...

O "bir günlük şöret"te, 16 yıllık ömründe adam yerine konduğun yegâne 3-5 dakika sırasında "Eve döneceğim" demiştin babana...

Dönememişsin.

Gümüşsüyü parkının tinercileri, kartondan kovuğunda can çekişirken bulmuş seni sabaha karşı...
Donmuşsun çocuk...

"23 Nisan geldi" sanıp ayaza yenik düşmüşsün.

"Hızır Acü"e haber salmışlar. Hızır bile geç yetmiş imdadına... 45 dakikada gelen ambulandan inenler tam 15 dakika nabzını, soluşunu ölçmüş.

Hayrına değil; ölümler ambulansa alınmıyormuş da ondan...

Oysa yaşıyormuşsun, buna yaşamak denirse... Sıcak bir yatak, ancak ölüm döşeğinde kısmet olmuş çocuk...

"Efendiler! Eşekler susabilirler / Ne yani, çocuklar hiç gülmeyecekler mi?"

146

DA YAN ÇOCUK!

Yaralısın çocuk!...

Küçük yaşta menenjit geçirmişsin, akim başında değil. Öfke emmişsin süt niyetine, annenin kurumuş memesinden...

4 yaşındaki bebeyi inşaata kaldırıp ırzına geçmişsin. Sonra pipisini kesip gözlerini oymuşsun.

Lanetlisin çocuk!...

1 İlik cılız bedenini gördüm, polisler arasında, tatbikat sırasında... Ahali linç için toplanmıştı çevrede, sen bir kedi yavrusu gibi sinmiştin.

"Velhasıl onlar vurdu, biz büyüdük kardeşim!"

Tedavi edemiyorsak, linç edelim bari!...

Öksüzsün çocuk!...

Bir cami avlusunda, mahzun bir tabut basındaydın... Feryadın düğümlendi hıçkırığımızda...

Akim anlamaya yetmediği bir kahpe yangın almış anneni... Baban, diyememiş sana... Eve döner sandığım, musalla taşında bulunca koyuverdin gözyaşını...

Lara!... Gözyaşım, çaresizliğimizdi; ağdın yasımız...

"Bir bakmışım gökyüzünde gömülmez bir cenaze töreni / Ve aşağıda, yıkanmış balonlar demetinin başında / kurşun ayaklı bir parmak çocuk, kırılır ağlamaz / ölümü ustaca oyalayan babam öldürülmüş, ben satarım."

Dayan çocuk!...

Güzün, yaza dönecek yakında...

Hep böyle gitmez ya bu ülke...

-Hangi ihtar, hangi seçim, hangi yangın kurtarır seni bilmiyorum. Bildiğim o ki, bunca belalı gündem maddesi içinde bugün senden başka şey yazmak istemiyorum.

147

&?*&

KIRMIZI BİSİKLET

Musalla taşlarından, mukavva kovuklardan, köprü altlarından, inşaat kuytularından kaldırıp yaslı başını, nemli gözlerinden öpmek istiyorum.

Tiner torbaları yerine eldiven tutuşturmak istiyorum ellerine...

İstiyorum ki ne menenjit kör etsin aklım ne ayaz dondursun ayaklarını...

Ocakta sütün olsun, sofrada karnın doysun.

Dayan, ölme çocuk!...

Az kaldı bahara...

"Bütün sınıf sana çocuk bayramlarında zarfsız kuşlar gönderecek."

Sık dişini çocuk!...

Hep böyle gitmez bu ülke... Gün olur durur bu yangın... bu tipi durur; mezarımız Gümüşsüyü parkı, kahkahalarımıza mekân olur.

Sana söz çocuk; tabiat dersinde Maveraünnehir'i doğru yere döneceğiz.

"Bir dahaki gelişte dünyaya, nehir yollarından döneceğiz."

148

Milenyum Arifesi

Depremden kurtuldun, yangına teslim oldun Arife bebek...

Hoş, olmasan n'olacaktı ki; alevleri yensen, ya açlık vuracaktı seni ya hastalık...

Yoksullara ecelden kaçış yok, doğduğun toprakta bebeğim...

Ninni yerine siren sesi, kundak değil kefen beziymiş kısmetin...

Bak, ayazda donman o kadar ilgilendirmedi de bizi, yanmış cesedin sarstı hepimizi...

Şu doğumunu havai fişekler ve gururlu marşlarla kutladığımız ülke, bu heyecanla yolunu gözlediğimiz yeni yüzyıl, onca kelli fellî devlet adamı, katrilyonluk bütçe, patlamış turizm, fırlamış borsa, yükselen itibar; bunca yazılmış kitap, söylenmiş söz, edilmiş yemin, yetmiş insan gücü, atılmış temel, çekilmiş acı, dökülmüş gözyaşı; bir

KIRMIZI BİSİKLET

sıcak çadıra koyup battaniyeye saramadı ya seni, zor söner gayri utancımızın alevi...

Yanar, senin bebek tenin gibi yüreğimiz...

Bu ateş sırf düştüğü yeri değil, cümlemizin içini yakar.

Sen tatlı uygarlık hayallerimize atılmış bir şamarsın Arife bebek...

Viyana kapılarından Çin Seddi'ne kadar yayılan geniş ufukumuzun önünde, kömürden bir dağ gibi dikiliyor yanık bedenin...

Sana bir tas sıcak çorba içirememiş olmanın ıstırabı, "Önümüzdeki bin yılı belirleyecek ülke" olma düşlerimizi bastırıyor.

Küllerin serpiliyor, coşkulu milenyum balomuzun üstüne, konfeti niyetine...

Ayaklarımız yere geliyor, çaresiz annenin tıkanmış hıçkırığıyla...

Hemen bugün Apo'yu assak, linç etsek bütün insan hakları savunucularını, Avrupa'ya girsek, depremi önceden bilsek yarana merhem olabilir miyiz acep Arife bebek?...

O ateşten gömleği çıkarabilir miyiz sırtından?

Ölü gözünden akan yaşı dindirebilir miyiz?

Senin yaşında yanmış bir kız tanımıştım Arife bebek... Sırtında hâlâ pençe pençe durur yanık izleri... Gözleri dolar aklına geldikçe...

10 yıl önce Tanrı bana başışladı, sevdim onu. Okşadım, sardım yarasını...

150

MİLENYUM ARİFESİ

Bilirim yanık acısını...

Bilemediğim acizimizin nedenidir Arife bebek... Hadi geçtim devletten, "10 yılda 15 milyon genç yaratan bir ülke, nasıl olur da 100 günde 10 bin çadır alamaz kardeşine?"

Yaşatamadık ya seni, biberonuna mama, altına battaniye, üstüne bir çadır koyamadık ya, müstahakız cadı kazanlarında yanmaya biz de...

Kavrulan bedeninin ibret olsun hepimize...

Tamam, tarih bitti, ideolojiler öldü, kimse yok artık hakkımızı savunacak.

Ama şu şanlı milenyum arifesinde eserinle böbürlenirken Arife bebeğin küllerine bakın da birazcık utanın bari beyler...

... utanın ve hiç değilse çocukları alın ateşten, "sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak"...

151

Hayat Dersinden ihmale Kalmış Çocuklar

N'asolsa öleceklerdi, öyle değil mi?

Daha ilkokul l'de hayat dersinden "ihmale kalmış çocuklar" onlar...

Bu yolsuzluk pansiyonunun un ufak olmuş enkazında bir gece yarısı soluk yanaklarım soğuk betona yapıştırıp sıkışarak ölmekten kurtulsalar, Azrail daha beter bir tuzakta, bir başka kılıkta bekleyecekti onları...

Bir cuma çıkışı üst geçitsiz yoldan karşıya geçerken, direksiyon sınavından torpille ehliyet almış bir sarhoşun arabası altında ezileceklerdi belki...

Belki kardan kapanmış bir köy yolunda, beceriksizlik yüzünden tamir edilememiş bir küreme makinesi beklerken eldivensiz ellerini ısıtmak için vereceklerdi son nefeslerini...

Köye varmayı başaranların kimisi vahşi bir baba dayağında, kimisi asırlık kan davasında vedalaşacaktı hayatla...

152

HA YA T DERSTNDEN İHMALE KALMIŞ ÇOCUKLAR

Okulu bitirenler ya çalışmaya gittiği bakımsız maden ocağının göçüğünde ölecekti ya üzerine tapusuz gecekondurduğu çöp dağının infilakında...

Kalanlar da bir sonraki depremde çadır istemeye gittikleri devlet kapısında, kar maskeli özel tim kurşunuyla can verecekti nasılsa...

Ölümlerden ölüm beğendiğin bir coğrafya burası:

Daha ana sütünden kesilmeden gömüyorlar bebeleri; ishalden...

Ya hekimsiz köyde ateşli bir hastalık ya namus cinayetinde kör kurşunla son buluyor biçare hayatlar...

Banyoda gaz kaçağında veya karakolda işkence tezgâhında kesiliyor nefesler...

Baklava çaldı diye, şarkı söyledi diye, sınıfta kaldı diye, çadır istedi diye dövülüyor, öldürülüyor, intihara itiliyor çocuklar...

Bizim kibarca "ihmal" dediğimiz kasaplık, bir tek Bin-göllü müteahhidin mesleği değil ki!

Her mecrada insan canının 5 para etmediği, hesaplaşmanın her daim öbür dünyaya ertelendiği bir cehalet diyarı burası...

Evlatların ebeveynlerini değil, ebeveynlerin evlatlarını gömdüğü, taze kana doymaz bir toprak...
Azrail'in anavatani...

Bu manzaraya bakıp "Allah'ın takdiri" diyor Başbakan...

-Aynı şiddette bir deprem Japonya'da yatılı çocukları uykudan bile uyandırmazken, Anadolu çocuklarını betona gömüyorsa herhalde burada bizim payımıza düşen yegâne

153

KIRMIZI BİSİKLET

"ilahi takdir", böyle bir başbakana müstahak görülmekten ibarettir.

Evet, bu bir felaket...

Evet, Bilgöl'de asıl çöken devlet...

Evet, geleceğini göre göre depreme seyirci kalmak cinayet...

Çadır isteyen yurttaşın üzerine ateş açmak tam bir cinnet...

Ama şunu bilelim; kâh malzemesi çalınmış bir pansiyon enkazında kâh özel tim hoyratlığında kâh basiretsiz devlet katında evlatlarımıza kıyan o Azrail'in asıl adı cehalet...

Gözü dönmüş müteahhidin derdi sadece hırsızlık olsa kendi evinin malzemesinden de çalar mıydı?

Ona bunu yaptırıp öz çocuğunu betona gömdüren de cehalet...

Başbakan'ın böyle kul yapımı bir felaketi "Mevla*tak-diri" sanmasına yol açan da...

O cehaletin fazilet zannıyla iktidar olmasını sağlayan da...

Unutmayın; uzun vadede ülkeyi bu kara cahil istilasından kurtaracak, çocuklarımızı onca göçüğün altından salimen çekip çıkaracak, zaten depremle vurulmuş yurttaşın üzerine kurşun sıkan polisi hizaya sokacak tek, ama tek kudret eğitimidir.

Bugünden tezi yok, genel seferberlik ilan edilip bütün varlığımız eğitimin hizmetine verilmelidir.

Yazın, Anayasa'nın en başına koskocaman kan kırmızı harflerle:

"Madde Bir:

Cehalet yenilmelidir."

154

Filiz Ali'den Nilhan'a Kalan...

Oğlum Meşrutiyet Caddesi'nde yüksek bir evin balkonun-daydı önceki gün... Caddeden yumruk dolusu sloganla akan, öfkeli insan selini izledi saatlerce...

Akşam cenazeden sonra bulduğumuzda "Susma, sustukça sıra sana gelecek" sloganıyla karşıladı beni...

"Neden bağıryorlardı öyle" diye sordu. "Arkadaşının oyuncağını kırarlarken ses çıkarmazsan, yarın senin oyuncağını da kırarlar" diye açıklamaya çalıştım.

"Taşdıkları o bayrağa sarılı kutunun içinde ne vardı" diye sordu bu kez... Ben gözlerimi yumunca kibarca fıslıdım:

"Öğrendim ben... Senin öğretmenmiş ölen..."

Öldürülme, bugün Almanya'da konferansta olacaktı Ahmet Taner Kışlalı...

10 günlük Almanya gezisini haber aldığımda, "Nilhan daha yeni doğdu, 10 gün yokluğuna nasıl dayanacağız"

155

KIRMIZI BİSİKLET

demiş Nilüfer Kışlalı; daha uzun bir ayrılığı hiç aklına getirmeden...

Nilhan da 4-5 yıl sonra, filmlerde hep kötülerin yenilip iyilerin kazandığını görüp başlayacaktır sormaya, "Babam niye öldürüldü anne" diye...

Önceki gün "Bayrağa sarılı kutu", Cumhuriyet'in önünden Kocatepe'ye taşınırken, kestirmeden, Karanfil Sokak'tan yürüdüm. Sabahattin Ali orada bir çatı katında oturmuş 1940ların başında... Kızı Filiz Ali bir yerde anlatmıştı:

Bir gün birlikte yürürlerken bakmış, babası yanında yok. Daha 5 yaşındaymış. Korkmuş çok... Tam ağılayacakken arkasından çıkıvermiş babası... Meğer saklanmış, ne yapacak diye onu izliyormuş. Sonraları hep aynı oyunu oynar olmuşlar. Belki de böylece Sabahattin Ali, "ani bir yokoluş"a alıştırmış Filiz'ini...

50 yıl önce bir gün yine kaybolmuş ve bir daha hiç çıkmamış ortaya...

Yıllar sonra "Neden" diye sorduklarında, "Tek suçtu, düşündüklerini olduğu gibi yazmasıydı" diyordu Filiz Ali!..

20 yıl önce katledilen Abdi İpekçi'nin kızı Nükhet ise, ola ki kendi çocukluğundan hatırladığı bu "Neden" sorusunu şimdi kendi çocuklarından duymanın şaşkınlığıyla "Onlara ne söyleyelim" diye soruyordu bir mesajında:

"Televizyonda çok sık rastladıkları o sahnelerden birinin bizim başımıza geldiğini, bebek yaşta kaybettikleri babalarının ya da hiç görmedikleri dedelerinin tıpkı o filmlerdeki gibi tatata kurşunlarla yere yığıldıklarını, bom diye patlayan bombalarla paramparça olduklarını mı söyleyelim?"

156

FİLİZ ALİ'DEN NİLHANA KALAN...

Kaç ülkede 5 yaşında bir çocuğun dağarcığında bunca bayrağa sarılı tabut ve onca "kahrolsun"lu slogan vardır?

Hangi ülkede gençler, yavuklusunun resmi yerine, bombalanmış hocaları ile katledilmiş meslektaşlarının cenazeleri için bastırılmış yaka kartlarının koleksiyonunu yapar?

Dünyanın neresinde arabanız size müstakbel tabutunuz olarak görünür?

Ülkelerini sevmekten başka bir suçu olmayan babalarını, hocalarını, eşlerini kalles bir tuzakta yitirenler, bugün baba, hoca, eş oldular. Yıllarca dillerinde kapanmaz bir yara gibi taşıdıkları o "çocukça" soru, kendi çocuklarının dilinde şimdi:

"Neden?... Neden öldürdüler onu?..."

Acaba bu 29 Ekim'de tanklar toplar yerine, 50 yıllık belalı oyunun kurbanlarının resimleriyle bir geçit resmi yapsak daha anlamlı olmaz mı?

Çocukları ve torunları taşısı fotoğrafını, yitik babalarının, dedelerinin...

Önce kayıp yakınları geçse, sonra faili meçhul aileleri...

... Ve en önde Filiz Ali, yarım asırlık bir kanlı bayrağı yüzyıl sonunda yeni bir nesle devreder gibi kucağında küçük Nilhan'ı taşısı...

Bu koca yetimler ordusunun naçar askerleri, "al bayrağa sarılı kutular" taşıyarak omuzlarında; ellerinde kırık kalemler, kopmuş kollar ve parçalanmış gözlüklerle, şeref tribününde 50 yıldır gamsız oturanları selamlasa kendi dilinden...

Ve çocukça sorsa:

"Neden?..."

157

Çocuklara Nasıl Söylemeli?

"Hayat Güzeldir" filmim izledikten sonra sinemadan ayrılırken, son sahneden bir soru işareti kafama takılmıştı.

Film, 11. Dünya Savaşı'nda eşi ve oğluyla birlikte Nazi kampına düşen bir Yahudi'nin, yaşanan acıları oğlu sezmesin diye nasıl oyuna dönüştürdüğünü anlatıyordu.

Filmin finalinde oğul kurtulurken, baba bir Nazi kurşunuyla ölüyordu. Aklıma takılan ve yanımda benimle birlikte gözyaşı döken eşime bile sormadığım soru da buydu:

"Şimdi en iyi oyun arkadaşına ne olduğunu kim nasıl anlatacağı ufaklığa?..."

Yanıtı bir başka filmde bulmuştum.

Açıklama kısaydı:

"Babamı Hırsızlar Çaldı!"

Ankara Film Festivali'nde kısa film dalında ödül alan yapıtlardan birinin adıydı bu...

158

ÇOCUKLARA NASIL SÖYLEMELİ?

Seyyar satıcılık yaparken tutuklanan ve karakolda ölü bulunan babasının ardından bir çocuğun yaşadıklarını anlatıyordu film... Sinir krizleri geçiren anne, çocuğuna babasının öldüğünü söylemiyor, çocuksa onu hayalinde geri getirip tavan arasında saklıyordu. Sonunda çocuk akli, bu ani kayboluşa bir gerekçe uyduruyordu:

"Babamı hırsızlar çaldı!..."

Şimdi deprem bölgesinde yetim kalmış her çocuğun ekmek ve su kadar, böyle bir gerekçeye, bir açıklamaya ihtiyacı var. Hem de acilen...

Hep Yalova'daki küçük Murat'ın sözleri geliyor aklıma...

5 katlı binanın enkazından annesinin gövdesi korumuş 4 yaşındaki Murat'ı...

Ana oğul, sarmaş dolaş, saatlerce kurtarma ekibini beklemişler. Murat'ın uykusu geldikçe annesi öpüp uyandırmış onu:

"Uyuma bebeğim" demiş; "birazdan kalkıp parka gideceğiz."

Böyle dayanmışlar, enkazın ağırlığına, karanlığına...

Sonra gelmiş kurtarma ekipleri... Murat'ı çekip almışlar beton yığınlarının arasından, sapasağlam... Oğluna bedenini kalkan eden anne Ayşe Çamur orada kalmış.

Murat sedyede "Annem söz verdi" diyordu; "parka gideceğiz..."

Murat ve benzerlerine ölümün nasıl anlatılacağı konusunda farklı görüşler var. Elizabeth Kübler-Ross, "Ölüm ve Öldürmek Üzerine" kitabında (Boyner Yay., 1997, s. 29)

159

f.'fe.

KIRMIZI BİSİKLET

çocukların, kaldıramayacakları gerekçesiyle ölüm sonrası ortamdan dışlanmasının, konudan uzak tutulmasının, hediye yağmuruna boğulmasının, onların erişkinlere güvensizliğini artıracaklarını söylüyor. "Annen uzun bir yolculuğa çıktı" gibi yalanlardan kaçınılmasını tavsiye ediyor.

Türk Psikologlar Derneği de depremzedeler için hazırladığı kitapçıkta tam bunu öğütüyor:

"5 yaşından küçük bir çocuğa, 'ölen kişinin uzun bir yolculuğa çıktığını, bunun bildiğimiz yolculuklardan farklı olduğunu, o yüzden kendisine veda edemediğini, ama her zaman onu sevmeye devam edeceğini' söyleyebilirsiniz."

Açıklığa kavuşturulması gereken noktalardan biri bu...

Diğeri ise törenlerle ilgili:

Türk psikologlar da, Kübler-Ross gibi, çocukların ölümle ilgili törenlerden dışlanırlarsa kendilerini daha da yalnız hissedecekleri görüşünü paylaşıyor.

Lakin ben "çocukları ölümle ilgili törenlere dahil etme" tavsiyelerinde hep bir "tercüme" kokusu alıyorum. ABD'deki bir cenaze töreni ile deprem bölgesindeki bir defin törenini karşılaştırırsanız ne demek istediğimi daha iyi anlarsınız. Türkiye'deki çocukların bu törenlere buyur edilmesinin, onların ruhlarında nasıl bir tahribat yaratabileceğini kestirmek için herhalde psikolog olmaya gerek yoktur.

Acıları dışavurma konusundaki kültürlerarası farklılığı göz önüne almadan yapılan tavsiyelerin, çocukları canhıraş çılgınlıkların, elem dolu feryatların içine atmak anlamına geldiği ortada...

O yüzden bir yurttaş olarak, ama daha çok bir çocuk babası olarak bu türden hassas konularda daha "yerel" ve "gerçekçi" çözümler ve öneriler beklediğimi itiraf etmeliyim.

160

Küçük Dostum

ABD'nin "Ermeni soykırımı" tasarısını, Avrupa Birliği raporunu, Güneydoğu'yu yazmak lazım.

"Konu cenneti" vatanım, önüme salkım saçak bir gündem yığıldığı halde hiçbirine ilişmek gelmiyor içimden bu sabah...

Aklım, hiç tanışmadığım 11 yaşında bir yavrucakta...

11 yaşında, hiç tanışmadığım bir "küçük dost", sıraladığım "büyük" gündem maddelerini elinin tersiyle itip yattığı yerden yorgun gözlerle bana bakarak "Beni yaz" diyor sanki:

"Beni yaz ki bütün bunları bir an için unutup hayatın anlamını düşünsün insanlar..."

Birkaç gündür Dışişleri camiası, bu küçük dostun acısıyla seferber...

161

KIRMIZI BİSİKLET

na...

Babası, hariciyenin en sevilen diplomatlarından biri...

O, ailenin tek çocuğu...

Sabah, her zamanki gibi hazırlanıp gitmiş ilkokulu-

Sonra okuldan, aniden fenalaşıp bayıldığı haberi gelmiş.

Koşup hastaneye yetiştirmişler. Ve baygınlığın nedenini öğrenmişler.

Küçük dostumun beyninde tümör varmış ve hayli ilerlediği için, acilen ameliyat edilmezse ölümcül tehlike yaratmış.

Ailesi dehşete kapılmış. Amerika'ya götürmekle, Türkiye'de ameliyat ettirmek arasında kararsızlanmışlar bir süre... Sonra her şeyi; tümörü, ameliyatı, riski, ABD seçeneğini olanca açıklığıyla küçük dostuma anlatmışlar.

"Burada kalalım" demiş küçük dostum ve hastaneye yatırılmış.

Korkmuş biraz tabii...

"Aslında ameliyattan korkmuyorum..." demiş, "... kan alınırken yaptıkları iğne canımı acıtıyor, ondan korkuyorum daha çok..."

Ameliyattan önceki gece anne-babası, saat 03.00'te uyandıklarında, oğullarını cam kenarında sessizce dışarıyı seyredirken bulmuşlar.

Sabah, ameliyata giderken küçük dostum, bir kâğıt parçası tutuşturmuş annesinin eline:

"Oyuncaklarımı şu arkadaşşıma verin" yazıyormuş ilk satırda...

"Bilgisayarım bunun olsun... kitaplarımı şuraya dağıtın..."

Küçük vasiyeti alıp cebine koymuş annesi...

5 günde 50 yıl yaşlanmış.

162

KÜÇÜK DOSTUM

Böyle uzun gecelerde Necip Fazıl'ın "beklenen"ler için yazdığı o muhteşem dörtlüğü hatırlarım hep:

"Ne hasta bekler sabahı / ne taze ölüyü mezar / ne de şeytan, bir günahı / seni beklediğim kadar..."

Hastayken "en uzun gece"nin, ameliyatı beklediğiniz gece olduğunu sanırsınız; oysa hasta yakınları için daha uzun ameliyatı izleyen gecedir.

"Bu geceyi atlattırma tamam" der doktor, o gecenin her saniyesini upuzun bir sırat köprüsünün birer birer döşenen taşlarına dönüştürerek...

Uğruna can vermeye hazır olduğunuz can, az ilerde yatarken, siz çaresiz beklersiniz.

Ve karanlık, bitmek bilmez o gece... Gök kubbe ışmaz bir türlü...

5 saat sürdü ameliyatı küçük dostumun... Kapıda annesi kadere isyan ederken, babası "Bunu aşacağız. Biliyorum... geçecek" diye tekrarlayıp teselli ediyordu kendini...

Sabah, sabrın tortusunun çöktüğü yorgun gözler doktora çevrildi ve beklenen müjde geldi:

"Tümör tamamen temizlendi. Küçük dostumuz atlattı tehlikeyi..."

Niye anlattım bunu şimdi?...

Bir acıyı üleşmek için değil...

Kulak memenizi çekiştirip tahtalara vurasmız diye hiç değil...

Sadece bazen bize çok önemli gibi görünen sorunların, hayati sandığımız gündem maddelerinin, dert ettiğimiz sıkıntıların aslında hayat karşısında ne kadar önemsiz, sıradan ve geçici olduğunu bir an için düşünün diye...

Sevdiklerinizin kıymetini bilin ve sevginizi göstermeyi ertelemeyin diye...

163

KIRMIZI BİSİKLET

Şimdi gidin ve burnunuzu saçlarının arasına gömüp doyasıya koklayın diye...

Geçmiş olsun küçük dostum!

Sağ ol...

... bize hayatın anlamını yeniden anımsattığın için...

164

Cemal ile Rami

Bazen bir satır yazı koca bir hayatı özetler. Birkaç saniyelik bir görüntü kafanızdaki düğümü çözer.

Geçen gece hafızama kazman 10 saniyelik o görüntüyü unutamıyorum bir türlü... Mutlaka siz de görmüşsünüzdür.

12 yaşındaki Muhammed Rami ile babası Cemal Aldurra'nın Gazze'de bir varilin ardında İsrail askerlerinin kurşunlarından sakınmaya çalışırken çekilen görüntüsü bu...

İşin ayrıntısını daha sonra öğrendik.

7 çocuklu yoksul bir ailenin yaramaz çocuğuymuş Rami....

Babası Cemal boyacıymış.

O sabah 8'de kalkmış. Okullar kapalıymış çünkü... Babası boyamak üzere bir araba almaya gidiyormuş, Rami de peşine takılmış. Kapıdan çıkarken annesine, "Ben babamla araba almaya gidiyorum" diye seslenmiş.

165

KIRMIZI BİSİKLET

34 yaşındaki annesi Emel'in ondan duyduğu son söz bu olmuş.

Baba oğul, bir Filistin karakolunun duvarının yanından geçerken hemen yan sokakta Filistinlilerin gösterisi başlamış. O sırada karşı çaprazdaki İsrail ordusu karakolundan açılan ateşe hedef olmuşlar ve bir varilin ardına saklanmışlar.

Rami babasının koltuğunun altına gizlenirken, Cemal, İsrail askerlerine "Durun" diye bağırılmış.

Gerisini gördük zaten... Durmadılar ve Rami'yi önce bacağından sonra karnından vurdular. Sonra 4 kurşun daha saplandı küçük vücuduna...

Oğlu yerde boylu boyunca cansız yatarken, Cemal, yediği kurşunların ya da belki yitirdiği oğlunun acısından bilinçsizce çırpıyordu.

Ve bir Filistinli kameraman bu zulmü görüntülüyor-yordu.

Sonrası daha da trajik...

Birkaç saat içinde belli başlı dünya medya merkezlerine ulaşan görüntüler, oradan Aldurra ailesinin yoksul evindeki televizyonun ekranına yansımış.

Rami'nin annesi Emel, o sırada evde televizyon seyrediyormuş.

Söyle bir göz attığı ekranda bir çatışma görüntüsü görmüş, ama yüzleri seçememiş. Can pazardakilerin, eşiyile oğlu olduğunu anlamamış. Birkaç dakika içinde konu komşu kapısına yığılınca öğrenmiş felaketi...

"Merak etme, Rami yaşıyor" demiş komşuları...

Hastaneye varınca dünyası kararmış Emel'in... "Oğlumuz şehit oldu" demiş yaralı Cemal; "... şimdi cennette..."

O hafta dünya çocuk günü kutlanacaktı.

Belki bir gün Amerika devreye girebilir, ateşkes sağlanabilir, barış anlaşmaları imzalanabilir, ama Cemalle Emel'i barışa inandırmak mümkün olabilir mi artık?...

166

Hamza... Kardeşim!...

Hamza 12 yaşında...

Bağdat'ın merkezinde bir apartman dairesinde yaşıyor.

Futbolu seviyor.

En büyük hayali, Saddam'la tanışıp ona doğum gününü anlatmak...

17 Ocak 1991 gecesi doğmuş Hamza... ABD'nin Irak'ı bombaladığı gece...

Babası Kuveyt sınırında askermiş, annesiye evde yalnız...

Saat 02.00'de evlerinin yakınında bombalar patlayınca sancılanmış annesi...

Komşuları sarmalayıp sığmağa indirmiş, sabaha kadar dişini sıkmasını söylemiş.

Sabah gittikleri hastanede daha Hamza'nın göbek bağı kesilmeden bombardıman başlamış yeniden; herkes sığınağa kaçmış. Hamza, ocak ayazında, elektrik ve kalorife-

167

KIRMIZI BİSİKLET

rin yanmadığı, camları kırık bir hastane odasında çırılçıplak kalmış.

Ömrünün ilk 3 gününü 300 kişiyle bir sığmakta sürekli ağlayarak geçirmiş. O günlerde erken doğum yapan çoğu annenin oksijensizlikten bebeğini kaybettiğini, kendisinin mucize eseri yaşadığını sonradan öğrenmiş.

Ambargo yüzünden yeterince beslenemeden, ilaçsız büyümüş Hamza da, yaşlıları gibi... Ama dersleri iyi...

Okulda 8 yıllık İran Savaşı'nı okumuşlar, ama henüz son Körfez Savaşı'na gelmemişler.

Bugün olup bitenlere dair tek bildiği, "düşman Amerika'nın onların toprağını ve petrolünü istediği... Doğduğu gün patlayan savaşın daha ağırlığının yaklaştığını duyuyor, ama Guardian muhabirine "Savaş çıkacağını sanmıyorum" diyor. "Bunlar sadece söylenti..."

Türk tarih kitapları, Arapların Türkiye'yi arkadan hançerlediğini yazar ya; şimdi tarih dersinde ihanet öyküleri dinleme sırası Hamza ve kuşağında...

Türkiye savaşa katılırsa ve Hamza hayatta kalırsa, tarih öğretmeni ona asırlık komşusunun "çok borçlandığı için", "ABD'yi kızdırmamak için", "6 milyar dolar için" "düşmanla işbirliği yaptığını anlatacak.

"Komşuda yangın varken sessiz kalamayız" diyen Türk Başbakanının meramının, bir kova suyla koşup gelmek değil, yangına körükle gitmek olduğunu söyleyecek.

Bu kirli savaşta rol almazsak "Bush bizi affeder mi" bilmem, ama alırsak, hiç kuşkunuz olmasın ki Hamza ömür boyu affetmeyecek.

Siz ekranda hep, bir yandan yığmak yaparken, bir yandan "Bizi geciktirdiniz" diye fırça çeken Amerikalıları ve "Amerikalıları kızdırdık" diye dövünen yorumcuları görüyorsunuz.

Yambaşımızdaki Hamza'yı tanımıyorsunuz.

"3 kuruş uğruna", "düşman"ıyla işbirliği yaptığınız için kızıyor mu, bilmiyorsunuz.

Okyanus ötesindekilere bir şey ifade etmez belki; ama asırlarca birlikte yaşadık biz Hamzagillerle...

Sadabat'ta, Bağdat Pakti'nda birlik olduk.

Kuzey Irak, Bağdat'ın denetiminden çıkıncaya dek dalaşmadık birbirimizle...

Irak, Türkiye'nin çevresindekilerden en az sorunlusu olageldi.

Suriye'yi düşünün, Sovyetler'i... Yunanistan'ı... Bulgaristan'ı... İran'ı...

Irak, savaşı düşüneceğiniz son komşunuzdur.

Sevgili Hamza!...

Artık bombaların sizin oralara düşmesine saatler var.

12 yıl önce seni dünyaya getiren savaş, belki bu kez ölümün ülkesine götürecektir.

Hayatta kalabilirsen, buralarda sadece ülken paylaşılırken ganimetten pay kapmak, cinayete ortak olmak isteyenler değil, seni düşünenler ve acını hissedenler de olduğunu bilmeni isterim.

Bizi affet!

Kolay gelsin kardeşim!

168

169

imge

kitabevi

Can Dünder

Kitapları

•12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi (Mehmet Ali Birand-Bülent Çaplı ile birlikte)

•Gölgedekiler

•Hayata ve Siyasete Dair

•Yağmurdan Sonra

•Ergenekon Devlet İçinde Devlet (Celal Kazdağlı ile birlikte)

•Yarım Haziran •Benim Gençliğim •Nereye?

- Köy Enstitüleri (VCD ile birlikte)
- Uzaklar
- Yükselen Bir Deniz •Savaşta Ne Yaptın Baba? •Büyülü Fener •Yıldızlar •Kırmızı Bisiklet
- NâZim Hikmet (DVD ile birlikte) •Sari Zeybek Belgeseli (DVD ile birlikte)

Can Dünder

Yıldızlar

İmge

kitabevi

Onlar ahir zaman suretleri...

Günümüzün şöhretleri...

Kimini puslu bir camın ardında gördüm,

kimini bir kâhin küresinin aynasında...

Kimiyle bir golf arabasında,

kimiyle bir motosiklet selesinde konuştum.

Kimiyle dertleştirdim sabaha kadar,

kimini gıyabında çektiirdim.

Bir samanyoluydu baktığım;

kimi yıldız yeni yeni parlıyordu,

kimi kayıp gitmişti bile...

Çoğu, en parlak döneminde

yansıdı kitaba...

Asıl önemlisi,

Türkiye'nin bir başka yüzünü gördüm,

her baktığım yıldızda...

Can Dünder

imge

kitabevi

Baa || | || ^''''''

uyulu Fener

Can Dünder

imge

kitabevi

Benim Gençliğim

Kayıpsınızdır.

Açık denizlerin sisli karanlığında pusulasız; bir ışığa, bir sese hasret, gezinir durursunuz; yalnız... umarsız...

Kalabalığın ortasında bir başınısınızdır.

Sonra birden, bir gong sesi yırtar karanlığı...

Uzak bir fenerin ışığı aydınlanır önünüz sıra...

Gözbebeklerinizi o ışığa kitler, gözkapaklarınızı kırpmadan ışığın çağrısına koşarsınız.

Sisler dağılmaya başlar yavaş yavaş...

Neşeli pervane böcekleri gibi ışığına yöneldiğiniz büyülü fener, rengârenk vaatlerle sizi kendine çeker.

O an ne yalnızlığınız kalır, ne kayıplığınız...

Artık düşler dünyasının geniş ailesine mensupsunuzdur.

Sonra birden fenerin ışığı söner.

Gerisi yeniden karanlık... yalnızlık...

İ

Koca bir labirentin içinde kayıp "Benim Gençliğim"...

Nedenini bilmediği bir deney için gözleri bağlanmış, elinde bir demir çubukla salıverilmiş meçhul labirentin koridorlarına...

Bir kapı cennete açılıyor, diğeri cehenneme...

Seçtiğimiz yolun sonunda ateşin soluğu yüzümüze geldiğinde can havliyle geri dönüp başka koridorlara sapıyor, cennetin sesine kulak kabartıyoruz. Biraz ilerlediğimizde cehennem alevleriyle karşılaşıyoruz yeniden...

Gözümüzdeki bağ öyle güçlü ki, "Bu yoldan geçmiştik", "Onu denemiştik", "Şurası çıkmaz sokaktı" diyemiyoruz. Labirentin patikaları bizim gibi yolunu arayan, daha önce gidip dönen, ateşe dokunup pişman olan insanlarla dolu, ama onlarla buluşamıyoruz. Bizi körleştiren bağı söküp atamıyoruz. Labirentin duvarlarını yıkıp kendi yolumuzu açamıyoruz. Bu çıkmazdan kurtulamıyoruz.

Labirent, elimizdeki demir çubukları uğursuz bir mıknatısla çekerek bizi habire eski hatalarımızın koridoruna sokuyor.

Ders almıyoruz, öğrenmiyoruz.

Bağlı gözlerle her kuşakta bildik duvarlara dokunarak çıkış arayan yenik bir ordu gibi, cenneti düşleyerek cehenneme koşuyoruz.

Ursula K. LeGuin

Her Yerden Çok Uzakta

âb

Türkçesi: Semih Aközlü

YÜCE DAĞ BAŞINDA BİR ARKADAŞLA

Önceden de oldu yüce anlarım. Bir kez geceleyin parkta yürürken,

yağmur altında, güzün. Bir kez çöl ortasında, yıldızlar altında,

ekseni üzerinde dönen

yeryuvarına döndüğüm gün. Kimileyin düşünürken,

sadece düşünüp tartarken olan

biteni.

Ama hep yalnız. Kendi başıma. Bu kez yalnız değilim.

Yüce dağ başında bir arkadaş vardı yanımda. Natalie.

Bir şey yok, hiçbir şey yok bundan üstün. Ömrümce görmezsem de bir daha,

eh diyebilirim yine de, Bir kez orada bulundum.

Dahası da var elbet, ama bu konuda anlatmak istediklerimin hepsi bu kadar sanırım. "Dahası" dediğim, bundan sonra olup bitenler, olup duranlar...

İMGE

kitabevi

Solom Aleyhem

Küçük Motl

imge

kitabevi

Ş

İMGE.

çocuk.

Türkçesi: Arif Berberoğlu

"Değerli kalem arkadaşım! Kitabınızı aldım; hem güldüm hem ağladım.

Olağanüstü bir yapıt!...

Bir kez daha söylüyorum: Nefis bir yapıt! Bu kitapta baştan sona kadar halka duyulan şanlı ve bilgece bir sevgi ışığı parıldamakta, oysa günümüzde bu sevgi o kadar az duyumsanmakta ki... Kitabınızın başarı kazanmasını candan diliyorum, bu başarıyı elde edeceğinizden de kuşku duymuyorum..."

Maksim Gorki

Charles Eastman

İmge

kitabevi

Kızılderilinin Çocukluğu

Türkçesi: Tuba Geyikler

İlk soylu vahşilerden Ohiyesa, Amerika'nın gerçek sahipleri olan Kızılderililerden bir bilge öykü anlatıcısı.

Kızılderilinin Çocukluğu bir sürgün özyaşamöyküsü olduğu kadar, insanoğlunun başta ırk ve kültür olmak

üzere farklılıklarından ötürü birbirlerini ötekileştirip katletmelerinin antropolojik ayrıntılarla bezenmiş

öyküsüdür de. Aynı zamanda, bir Sioux çocuğunun ait olma ve topluma katılma yolculuğu olan bu kitabı

keyifle ve içiniz acıyarak okuyacaksınız.

YusufEradam

Çan Dünder

Kırmızı Bisiklet

Ve ben, aslında harfiyen hatırlayarak dünün bol vakitlerini, doyumsuz sohbetlerini, telaşsız saatlerini, saadeti hüznle yoğurarak geçtim ihtiyar adamın süzgecinden...

Ben onu gemleyemedim, o demledi beni...

Olgunlaştım; basarak üzerine birikmiş bütün yırtık takvim yapraklarının, yıllar yılı aynı çemberde dolanmaktan başı dönmüş akrep ve yelkovanların, o incecik delikten biteviye süzölmüş kumların, evine gire çıka ötmekten sesi kısalmış yorgun guguk kuşlarının, batmış onca güneşin, parıldamış bunca ay ışığının, hilalin ve fecrin, uğruna savaşmış, yokluğuna alışılmış dostların, birbirine karışarak yanıp sönen kahkahalarla gözyaşlarının,

yazılmış yazılmamış bunca satırın, tutulmuş tutulamamış onca sözün, dediklerimin, diyemediklerimin, bir an önce bitmesini istediğim veya hiç bitmesin diye dualar ettiğim anların, koşuda çabuk yorulanların ya da koşmaya hiç niyeti olmayanların, sevaplarımın, günahlarımın, hatalarımın...

... süzıldüm imbiğinden...

Piştım, o ihtiyarın dergâhında...

Babamın oğluydum eskiden;

Oğlumun babası oluverdim birden...

8 YTL

8.000.000 TL KDV Dahil

.com

Can Dünder _ Kırmızı Bisiklet